

Søllerød bogen 1976

Historisk-topografisk Selskab for Søllerød Kommune

Søllerødbogen 1976

Søllerødbogen 1976

udgivet af

Historisk-topografisk Selskab for

Søllerød Kommune

Søllerødbogen 1976 er sat med Linotype Janson.
Papiret er Thai-Cote
og reproduktionsarbejdet er udført hos F. Hendriksens Eftf.,
København.
Typografi: Erik Ellegaard Frederiksen IDD.
Sat og trykt hos Poul Kristensen, Herning, i 1850 ekspl.

ISBN 87-87113-09-0

Manuskripter, der ønskes optaget i årbogen, bedes sendt til redaktøren,
stadsbibliotekar Annalise Børresen, Søllerød Kommunebiblioteker, 2850 Nærum.

Eftertryk uden kildeangivelse er ikke tilladt.

Ved aftryk i større omfang må tilladelse indhentes gennem redaktionen.

INDHOLD

- Nærumgårdskolen 1950–1975
Af skoleinspektør *Jørgen Berg* 9
- Kommentarer til et Søllerød-motiv
Af major *Erik Sinding* 91
- Vedbækprojektet. Udgravningerne i Vedbæk-området
Af universitetslektor, mag. art. *Erik Brinch Petersen*,
museumsinspektør, cand. scient. *Charlie Christensen*,
stud. mag. *Peter Vang Petersen* og
forskningsrådsstipendiat, cand. scient. *Kim Aaris-Sørensen* 97
- Selskabet 1.4.1975–31.3.1976
Af professor, dr. phil. *Roar Skovmand* 123
- Selskabets Regnskab 131
- Søllerød Kommunes Hæderspris tildeles Gunnar Sandfeld 133
- Litteratur om Søllerød Kommune. Tillæg 1974-75
Ved bibliotekar *Lise Ott* og afdelingsbibliotekar *Finn Slente* 46
- Selskabets publikationer 1942–1976 155
- Selskabets bestyrelse 159

Nærumgårdskolen 1950-1975

Af Jørgen Berg

*25 års-
jubileum*

Den 21. september 1975 fyldte Nærumgårdskolen 25 år, hvilket fejredes med passende festivitas. En sådan lejlighed skal man ikke lade gå fra sig.

Den runde dag gav anledning til denne beretning om Nærumgårdskolens historie fra 1950-1975, der set i sammenhæng med Ingrid Markussen's »Prinsesseskolerne i Søllerød sogn 1721-1823« og Gunnar Sandfeld's »Skoleliv i Søllerød, et stykke af den danske landbyskoles historie i det 19. århundrede«, kan yde et lille bidrag til belysning af skolevæsenets videre udvikling i Søllerød kommune.

Nærumgårdskolen har, lige som alle andre skoler, sin egen identitet, men samtidig hermed er den også en eksponent for folkeskolen i vor tid, og i det omfang det lykkes at beskrive Nærumgårdskolen, beskrives også folkeskolen i perioden.

Netop de seneste 25 års udvikling har i en grad som aldrig før ændret tilværelsen i skolen, og aldrig siden Prinsesseskolernes oprettelse i 1721 har der i Søllerød kommunale skolevæsen været en 25-årig periode med så stærk en udvikling, som den vi har overværet og deltaget i fra 1950 til 1975. Det har været en spændende epoke, og den fortjener en beskrivelse.

Imidlertid ville en dækkende skildring af skolens liv helt sprænge de givne rammer, hvorfor en udvælgelse nødvendigvis har måttet foretages, og mangt og meget – ikke mindst stof vedrørende undervisningen – må savnes. De beskrevne forhold er dels sådanne som vedrører tilvejebringelsen af de rent fysiske rammer, bygningerne, og dels forhold, der har særlig interesse for en forståelse af Nærumgårdskolens identitet.

Da der i begyndelsen af 1940-erne skete en kraftig udbygning af Nærum, som især fandt sted på Nærumgaards udstykkede jorder (de røde

*Befolknings-
tilvæksten i Nærum
sprænger skolens
rammer*

I dyb mistillid til politikernes vilje til at løse skole-spørgsmålet i Nærum indkaldte de anførte lokalforeninger til et stort borgermøde. Man ønskede en ny skole. Sognerådets formand, professor Schneider, kom i hård modvind og mødets forløb var stærkt medvirkende til de senere politiske vedtagelse af opførelsen af den nye skole.

Ny eller gammel Skole i Nærum?

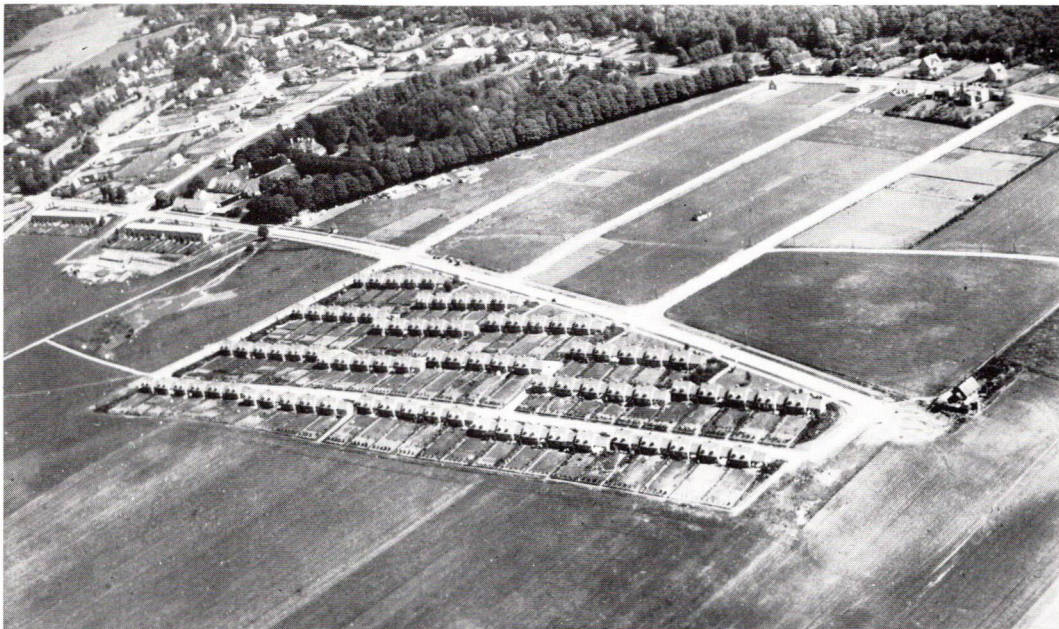
**Offentligt Møde paa Nærum Hotel
Tirsdag d. 13. Nov. Kl. 19⁰⁰**

Handels- og Haandværkerforeningen,
Grundejerforeningen, Lejerforeningen
og Forældreforeningen for Nærum
Skole-distrikt har til dette Møde ind-
budt Sogneraadet og andre Autoriteter
til Diskussion om den aktuelle Skolesag

**Det gælder Børnenes Fremtid.
Alle Interesserede bør møde.**

rækkehuse), øgedes elevtallet i Nærum skole stærkt. I 1941 havde skolen 141 elever, i 1944 210, i 1945 225 og i 1946 var antallet steget til 260 elever. Dette stillede naturligvis skolen og myndighederne over for nogle alvorlige problemer, og det skal straks siges, at disse absolut ikke blev mindre af, at sognerådet havde vanskeligt ved at komme til enighed om, hvorledes skole-spørgsmålet i Nærum skulle finde sin løsning. Denne usikkerhed

Luftfoto af det område, der skulle blive Nærumgårdskolens skoledistrikt. Af skolens arealer ses desværre kun den østligste trekant, placeret midt i billedets venstre side ud for rækkehusbebyggelsens vestlige hjørne. Øverst til venstre i billedet ses Nærumgård avlsgård, som gav skolen sit navn. Hovedbygningen er i dag Søllerød kommunes Hovedbibliotek og på avlsbygningernes grund opførtes 1957-59 Nærum Ungdomsgård. En sammenligning med fotografiet på side 47 viser udviklingen.

*Drøftelser om
udvidelser finder
sted*

forlængede pinen, øgede skolens vanskeligheder og gav anledning til stor uro i forældrekredsen.

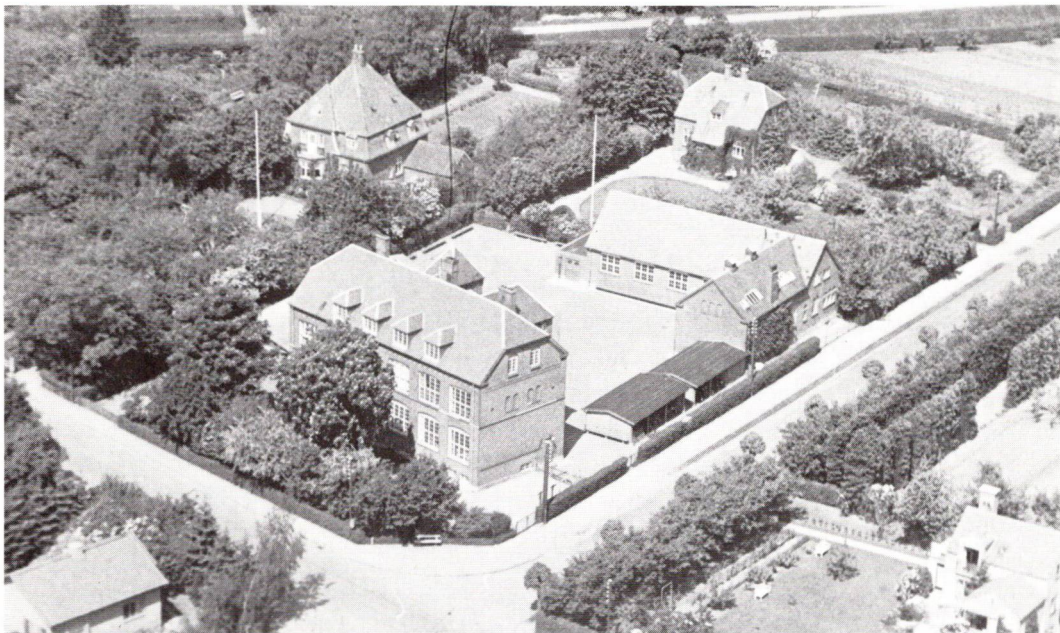
I november 1943 drøftede skoleudvalget en eventuel udvidelse af Nærum Skole, og det vedtoges at kommunens bygningsafdeling skulle undersøge sagen og indhente orienterende oplysninger, ligesom byplanudvalget anmodedes om forslag til en grund til en eventuel ny skole i Nærum. Allerede her ses dilemmaet. Skal Nærum Skole udbygges, eller skal der bygges en helt ny skole? Ved budgetdrøftelserne i sognerådet i marts 44 vedtoges det at forhøje posten »Vedligeholdelse af bygninger« med 15.000 kr. til udvidelse af Nærum Skole, »da man venter, at det store byggeri i Nærum vil give forøget tilgang af børn til skolen« (Søllerød Tidende).

I foråret 1944 drøftede skoleudvalget mulighederne for at lette presset på skolen ved at inddrage lokaler, der anvendtes til andre formål og tanken om ekspropriering af en naboejendom blev fremført. Det vedtoges at lade teknisk forvaltning udføre en skitse til en ny skolebygning til ca. 200 børn nord for den gamle skole, men da denne noget senere forelå, må opgaven have forekommet at være for stor for den kommunale bygningsafdeling, idet man i juni vedtog at antage en arkitekt uden for rådhuset. Det blev arkitekt Henry Kryger, som skønnedes kvalificeret til opgaven, hvilket det færdige resultat også klart vidnede om, da skolen omsider i 1950 blev taget i brug. Man skulle imidlertid døje meget ondt, før det kom så vidt.

Nødforanstaltninger iværksættes

Det stigende pres på Nærum Skole førte til at man i skoleåret 1944/45 og de følgende år måtte iværksætte visse nødforanstaltninger for at kunne gennemføre undervisningen. Man inddrog til undervisningsbrug en del mindre – og uegnede – lokaler, hvilket bl.a. ramte Søllerød Kommunebibliotekers filialbibliotek, som måtte afgive sit lokale i skolebygningen og henlægge ekspeditionen til Nærum Boghandel.

Endvidere gennemførte man en dublering af klasserne ved at dele børnene i et formiddagshold og et eftermiddagshold, som gik i skole til kl. 16,00. Yderligere blev det nødvendigt for ikke at have undervisning efter kl. 16 at gennemføre en indskrænkning af timeantallet i visse fag. Hånd-

Nærum skole i begyndelsen af fyrrerne, da den endnu kunne rumme Nærum's skolebørn. Bag selve skolen ses vinkelbygningen, der rummede gymnastiksal, sløjdsal og skolekøkken.

Nord for ligger overlæreren's (d.v.s. skoleinspektørens) tjenestebolig, der senere blev bolig for Nærumgårdsskolens inspektør, hvilket den stadig er.

Villaen øverst til venstre i billedet erhvervedes til skoleformål i halvtredserne, da alle rammer sprængtes, og blev brugt til kontorer, lærerværelse og skolebetjentbolig.

gerning og sløjd udgik helt af skemaet, hvilket alligevel snart ville have været nødvendigt, idet garn og stoffer var umulige at skaffe, og skolens trælager var opbrugt, og nyt ikke kunne skaffes. Tegning og gymnastik underkastedes en timetalsnedskæring, der for gymnastikkens vedkommende yderligere motiveredes ved, at denne i den kolde tid kun kunne drives i begrænset omfang, fordi de gældende brændselsrestriktioner udelukkede opvarmning af gymnastiksal og omklædningsrum. Lokalemangelen og krigens følger tilsammen gjorde skolens situation kritisk. Men man håbede på bedre tider og satte sin lid til de verserende planer, selv om mange plagedes af en vis tvivl. Hvornår skete der noget, og kunne man finde frem til en forsvarlig løsning af problemerne, eller måtte man affinde sig med lapperier? Således anmodede Københavns Amts skoledirektion i november 1944 om, at der snarest foretoges en udvidelse af skolen i Nærum, hvilket vidnede om, at der også hos de højere myndigheder var klarhed over, at der var alvorlige skoleproblemer i Nærum.

*Arkitekt H. Kryger
anmodes om at
udarbejde forslag til
såvel en udvidelse af
Nærum skole som til
en helt ny skole*

I februar 1945 indstillede skoleudvalget til sognerådet, at arkitekt H. Kryger antoges til at udarbejde et forslag til en nybygning ved Nærum Skole, og på skoleudvalgsmødet midt i april forelå dette til drøftelse.

Skoleudvalget har imidlertid været i tvivl om, hvorvidt denne udbygning ved den gamle skole var den rigtige løsning, for i samme møde anmodedes arkitekten om at fremlægge et forslag til en helt ny skole med overlærerbolig på en anden grund samt overslag over udgifterne hertil. Da det forelå senere på måneden, ansloges det, at en ny skole ville koste ca. 1,7 mill. kr., og da dette skønnedes for dyrt, vedtoges det at lade projektet falde, idet den socialdemokratiske gruppe dog indtil videre forbeholdt sig sin stilling. Flertallet ønskede at gå videre med udvidelsesplanerne for den gamle skole og var indstillet på at foretage de ekspropriationer, der var nødvendige for at sikre tilstrækkelige arealer.

Efterhånden som tiden gik, steg presset på skolen, og utilfredsheden med situationen øgedes. Mange gode forslag – og en del dårlige – fremkom, og hen på sommeren fandt skoleudvalget det nødvendigt at der udarbejde-

*En oversigt
udarbejdes*

des en samlet oversigt, der viste hvilke muligheder, der forelå til sagens løsning. Den ret omfangsrige redegørelse omfattede i hovedsagen 3 alternative muligheder, benævnt plan A, B og C, idet det af indledningen fremgik, at skoleudvalget støttede plan B, svarende til flertallets indstilling.

Plan A

Plan A omfattede en tilbygning til den eksisterende hovedbygning mod vest, hvorved kunne indvindes 4 normalklasser, der sammen med de eksisterende 6 normalklasser + 1 midlertidig klasse kunne give en kapacitet på 11 normalklasser til brug for skolens 12 elevklasser (250 elever).

Planen skønnedes imidlertid funktionelt dårlig, og ville vanskeliggøre de fremtidige udvidelser, der allerede på dette tidspunkt måtte anses for nødvendige. Bygningsudgiften ansloges til 200.000 kr., hvortil kom omkostningerne ved nødvendige ekspropriationer.

Plan B

Plan B forudså opførelsen af en ny hovedfløj langs Concordiavej og to sammenhængende gymnastiksale langs legepladsens vesthegn. Hovedfløjen var tænkt som en midterkorridor-bygning med kælder og 3 etager og skulle indeholde 8 normalklasser samt nødvendige faglokaler, lærerværelse og kontor. Den gamle hovedbygning bevaredes.

Skolen tænkte ved denne plan straks udbygget til en kapacitet på ca. 500 elever og tog således hensyn til den forventede stigning i børnetallet i Nærum. Skolens karakter som eksamensfri mellemskole skulle bevares, omend muligheden for at gøre den til eksamensskole (mellem- og realskole) holdtes åben.

Planen havde visse ulemper, hvoraf nævntes, at overlærerboligen ville blive noget »indeklemt«, samt at en ekspropriation af et nord for liggende areal tilhørende Adventistsamfundet, måtte foretages. Arealerne var for knappe. En udvidelse af skolen efter disse retningslinier ansloges at ville koste ca. 1 mill. kr.

Plan C¹

Plan C¹ omfattede en helt nyanlagt skole på Nærumgaards jorder. Udvalget havde beset området og fundet 2 placeringsmuligheder, og da enkelte medlemmer af skoleudvalget og Nærum Grundejerforening (for-

mand: overlærer O. Suaning!) havde taget til orde for dette nyanlæg, medtoges denne plan under overvejelserne.

Skolebygningen tænktes anlagt med en midterkorridorfløj omtrent som plan B, samt i forlængelse af denne fløj, men lidt forskudt af hensyn til lysets adgang til midterkorridoren, en sidekorridorfløj, der skulle kunne rumme resten af klasseværelserne. Ialt 14 normalklasser + faglokaler med en samlet kapacitet som plan B, samt 2 sammenhængende gymnastiksale. Spørgsmålet om opførelse af en tjenestebolig for overlæreren stilledes åbent. Der regnedes med en kapacitet på 500 elever og udgiften ansloges til 2 mill. kr. Skolen kunne gøres til en eksamensskole, men i så fald ville prisen øges.

Plan C²

Plan C² opererede med en delvis udflytning straks til en efter plan C¹ påbegyndt skole, med bevaring indtil videre af den eksisterende Nærum Skole, så der i en del år eksisterede to adskilte skoler.

Redegørelsen omfattede iøvrigt en del økonomiske, arealmæssige og andre relevante oplysninger, samt fordele og ulemper ved de forskellige planer. Alt i alt en diger sag på 6 dupliserede foliosider, som gav et godt indtryk af de mange muligheder og de divergerende opfattelser af problemets løsning.

Der var hermed kommet et udspil, og reaktionerne udeblev ikke.

Lærerrådet ved Nærum Skole, som havde fået sagen til udtalelse, afviste klart plan B, som uegnet til at løse skolespørgsmålet i Nærum på en god og varig måde, idet man fandt planen såvel pædagogisk som økonomisk uheldig. I stedet måtte der efter lærerrådets opfattelse opføres en ny skole på et egnet areal på Nærumgaardens jorder (plan C¹), og man satte iøvrigt et spørgsmålstegn ved rigtigheden af de økonomiske beregninger i oversigten, der viste, at plan C¹ kostede dobbelt så meget som plan B (henholdsvis 2 mill. kr. og 1 mill. kr.). Plan C² afvistes kort, mens man (formentlig for at vise sig imødekommende) foreslog yderligere en løsning bestående af en tilbygning til Nærum Skole, hvilket næppe har bidraget til at formindske forvirringen. Endelig anførte lærerrådet, at det i denne sag vidste sig i

Den færdige skole i 1950 på den flade mark midt i det nye og endnu ikke udbyggede Nærum. Som så mange andre – ja vel de fleste – skoler i nyere tid er skolen med denne placering uden større mulighed for en organisk sammenhæng med den omgivende verden. Men teknisk set var skolen på højde med det bedste i tiden.

Kravet om en ny skole stiger

overensstemmelse med et almindeligt ønske i skolekredsen, som det på forskellig måde var kommet til orde. Der tænkte her bl.a. på en fælleshenvendelse til sognerådet fra Socialdemokratisk Forening for Søllerød kommune (midterafd.), Nærum Handels- og Haandværkerforening og Grundejerforeningen for Nærum og omegn, der også fik tilslutning fra Lejerforeningen for Nærum og omegn. Argumentationen lå på linie med lærerrådets afvisning af tilbygninger til Nærum Skole og krav om opførelse af en ny skole.

Men utilfredsheden med sognerådets planer var ikke begrænset hertil. Uroen i forældrekredsen var stor, og gav sig udslag på flere måder. Efter gældende bestemmelser kunne der ved en skole oprettes et forældreråd

*Forældrekrædsen
aktiveres*

bestående af 3 medlemmer, og det er karakteristisk for situationen, at Nærum Skoles forældrekræds, som den eneste i kommunen ved valget i sept. 1945, mønstrede tilstrækkeligt mange afgivne stemmer til, at et forældreråd oprettedes. Det ene medlem af forældrerådet var valgt på en »upolitisk liste«, hvis primære opgave anførtes at være: »Opførelse af en ny skolebygning i stedet for det af sognerådet foreslåede tilbygningsprojekt«. Endvidere ønskede man »oprettelse af en forældreforening, som bl.a. vil føre tilsyn med, at forældrerådet til enhver tid virkelig repræsenterer og varetager forældrekrædsens interesser i skolens anliggender«.

Oprettelsen af denne forældreforening lod ikke vente længe på sig, idet den stiftedes allerede i november måned, og der blev hermed etableret et organ, som igennem en længere årrække med stor energi arbejdede for skolens sag, både i den løbende byggesag og ved en række pædagogiske initiativer. Den mest fremtrædende i dette arbejde var prokurist Hans Nielsen, som gennem årene viede denne sag stor interesse.

*Gennem et offentligt
møde føres tanken
om en ny skole til sejr*

Forældreforeningens første initiativ var indkaldelsen af et stort offentligt møde på Nærum Hotel, som overværedes af omkring 200 interesserede. Efter en grundig orientering om de foreliggende planer blev der fra mange sider fremført en stærk kritik af sognerådest stilling i sagen. Sognerådets formand, professor Schneider, fremførte, at man endnu ikke havde lagt sig fast på noget standpunkt, men forsamlingen havde ingen større tiltro hertil, og vedtog en skarp protest til sognerådet imod tilbygningsplanerne og krævede oprettelse af en ny skole.

Stillet over for så kraftige og vedvarende protester ændrede politikerne holdning. På et møde i december vedtog skolekommissionen at gå ind for opførelsen af en ny skole til 750 elever på Nærumgaardens jorder, i januar 1946 indtog skoleudvalget samme holdning, og den endelige vedtagelse i sognerådet fandt sted kort efter.

Den lange strid havde nu fået sin afslutning med en sejr for den nye skoles tilhængere, politikernes spareprojekter var underkendt, og arkitekt Henry Kryger kunne nu gå i gang med udarbejdelsen af et skitseprojekt.

Den således opnåede enighed var imidlertid ikke ensbetydende med en hurtig realisering af byggeplanerne. For ganske vist var krigen forbi, men materialeknaphed og mangel på arbejdskraft eksisterede stadigvæk, og igangsætning af et så stort byggeri krævede tilladelser fra såvel boligministeriet som undervisningsministeriet. At opnå disse tilladelser kunne have lange udsigter, da behovet for skolebyggeri i mange kommuner efter krigens hårde år var meget påtrængende. Dette måtte give anledning til mange overvejelser på lokalt plan. Herom sagde sognerådsformand, professor Schneider, bl.a. følgende i sin indvielsestale den 21. september 1950:

*Byggeriets
vanskelige kår*

»For at lette sagens gang under materialeknapheden og de overordentlig usikre udsigter for bevilling af skolebyggeri, foresloges skolen opført i 3 tempi. I første omgang var det hensigten at opføre så stor en del af den nye skole, at den i forbindelse med normal drift af den gamle kunne klare det forhåndenværende børnetal. Hertil krævedes foruden midterkorridorfløjen med særlokalerne en del af den østre sidekorridorfløj og en gymnastiksal. I anden fase skulle den østre sidekorridorfløj udbygges helt, hvorved man kom op på 14 normalklasser, og dertil kom yderligere en gymnastiksal mod øst, således at denne gymnastiksalsfløj ligeledes udbyggedes helt. Kapaciteten steg derved fra ca. 280 til godt 500 elever, og dermed skulle det blive muligt at opgive driften af den gamle skole. Endelig foresloges som 3. etape opført en vestre sidekorridorfløj indeholdende 9 normalklasser samt en gymnastiksal, beregnet som en særlig småbørnsafdeling.« (Det kan her bemærkes, at denne 3. etape aldrig kom til udførelse.)

Denne etapevis udbygning af skolen vedtoges af sognerådet den 25. marts 1946, og ansøgningen om de højere myndigheders godkendelse afsendtes straks. I juli forelå undervisningsministeriets godkendelse, men først i marts 1947 opnåedes byggenævnets tilladelse til opførelse af 1. byggeafsnit. Hermed var trængslerne imidlertid ikke forbi, for først i

Nødbarak opføres

marts 1948 blev den nødvendige materialebevilling givet, således at det egentlige byggeri kunne tage sin begyndelse. For dog at få gang i sagen var man imidlertid begyndt med jordarbejdet, som afsluttedes i januar 1948, hvorved nogen tid indvandt.

Befolkningsudviklingen i Nærum og det dermed stigende børnetal satte imidlertid Nærum Skole i en fortvivlende lokalesituation, og en afhjælpning af dette forhold blev påtrængende nødvendig. Man lettede på situationen ved opstilling af en midlertidig tysk flygtningebarak fra Kløvermarken, hvorved indvandt 3 klasselokaler. (Denne »midlertidige« barak fjernedes i 1974!)

Denne nødløsning klarede dog ikke de fundamentale problemer, og som professor Schneider formulerede det i sin før omtalte indvielsestale måtte man, »som tiden gik, hurtigt nå til klarhed over, at det blev nødvendigt at opføre 1. og 2. byggeafsnit under eet. Dette ville tillige være langt mere økonomisk, bl.a. med hensyn til de tekniske installationer. Ved en afbrydelse af byggeriet risikerede man tillige store vanskeligheder ved genanskaffelse af den fornødne arbejdskraft, hvilket jo også er et af de alvorlige problemer, vi i den forløbne tid har haft at kæmpe med. Vi søgte derfor både bolig- og undervisningsministeriet om materialebevilling til at medtage 2. etape.« Efter forhandlinger med undervisningsministeriet opnåedes bevillingen, idet der dog måtte argumenteres ekstra kraftigt for at få gymnastiksalene inkluderet i bevillingen, hvilket bevilgedes i februar 1949.

Arbejdets gang

Om byggeriets fuldførelse sagde professor Schneider videre: »Selve byggearbejdet er skredet jævnt fremad. Det er ikke gået overvældende hurtigt, hvilket naturligt skyldes mangelen på arbejdskraft, især inden for murerfaget. Men der er gjort meget for at fremme arbejdsgangen, bl.a. ved så moderne foreteelser som vinterbyggeri, hvilket lykkedes udmærket.« Den 7. april 1949 afholdtes rejsegilde, og sognerådsformanden kunne med tilfredshed takke håndværkere og teknikere for det veludførte arbejde.

Den anspændte materialesituation, der gav sig udtryk i knaphed og

dårlige kvaliteter, frembød store vanskeligheder. Det var derfor til stor glæde, at det lykkedes arkitekt Kryger at fremskaffe de smukke røde mursten, der på den tid var en absolut mangelvare. Den langstrakte byggeperiode, som i mange henseender var til stor gene, havde dog den fordel, at efterhånden som tiden gik, lempedes mange restriktioner, og oprindeligt projekterede mindre gode former og kvaliteter kunne nu erstatte med bedre. Således blev f.eks. gulvbelægningen overalt ændret fra asfalt til linoleum, som nu kunne fås.

Disse forbedringer var selvfølgelig velkomne og medvirkede til det gode resultat, men kunne naturligvis ikke undgå at virke noget fordyrende på byggeriet. Da byggeregnskabet opgjordes i 1950, var byggeomkostningerne 2,9 mill. kr., hvilket var 0,6 mill. mere end budgetoverslaget fra 1946 regnede med. Dette forekom imidlertid absolut acceptabelt, under hensyn dels til stigningen i byggeindekset fra 162 til 209 og dels til de siden projekteringen vedtagne forbedringer i byggeriet.

Da skolen stod færdig i sommeren 1950, var der overalt glæde over den smukke og rummelige bygning, der nu stod klar til brug. Siden de første drøftelser om opførelsen af en ny skolebygning i Nærum fandt sted i 1943, var der løbet meget vand i stranden, og megen tvivl, vaklen og strid havde fundet sted på det kommunalpolitiske plan – og det i en tid præget af krig og knaphed. Men nu var sagen bragt til afslutning, skolen stod der, og man glædede sig til at indvi den.

SKOLENS INDVIELSE

Torsdag den 21. september 1950 skete den officielle indvielse af Nærumgårdskolen, som var taget i brug fra skoleårets begyndelse.

I indvielseshøjtideligheden deltog blandt andre kontorchef Mogensen fra Undervisningsministeriet, konstitueret stiftamtmand Ove Larsen, skolekommissionsformand, fuldmægtig P. E. Rosenørn, amtsskolekonsulent E. Stephansen, sognerådets medlemmer, ledere fra kommunens øvrige

Indvielsesfesten

Sognerådsformand
(senere borgmester)
professor A. Schneider
på talerstolen ved ind-
vielsen.

skoler, personale fra rådhuset, byggeriets teknikere og lærere og elever fra skolen.

I det smukt trykte festprogram kunne man læse om festlighedernes indhold:

1. Joh. Svendsen: Festpolonaise.
2. Fællessang: Du danske mand.
3. Børnekor: Vi vandrer ad den brede vej.
4. Taler af:
Sognerådsformand, professor A. Schneider.
Arkitekt Henry Kryger.
5. Børnekor: Som en rejselysten flåde.
6. Taler af:
Konstitueret stiftamtmand Ove Larsen.
Amtsskolekonsulent E. Stephansen.
Skolekommissionens formand, fuldmægtig P. E. Rosenørn.
Skoleinspektør O. Suaning.
7. Børnekor: Ole sad på en knold og sang.
8. Fællessang: Der er et yndigt land.

Man samledes i den udsmykkede gymnastiksal, hvor skolens kor under lærer Kjeld Jensens ledelse og Kaj Nielsens orkester bidrog til festligheden.

Sognerådsformanden, professor Schneider skildrede de mange vanskeligheder, der havde været at overvinde undervejs, og takkede dernæst til mange sider, men først og fremmest arkitekt Henry Kryger for et smukt og gedigent arbejde, udført under særdeles vanskelige vilkår. Et lille hjertesuk undslap professor Schneider i anledning af, at 12 % af elevtallet i kommunens skoler hidrørte fra københavnske institutioner her i kommunen, som altså modtog undervisning, uden at København betalte derfor(!). Ellers glædede han sig over de gode muligheder, der nu eksisterede for Nærums børn, og han sluttede med »at ønske Nærums borgere samt lærere og elever til lykke med dette skønne centrum for ungdommens såvel åndelige som legemlige dygtiggørelse og udtalte håbet om, at det ud i fremtiden her må

lykkes at gøre et solidt arbejde til gavn for den ungdom, der ad åre skal bære vort land frelst gennem tidens skær«.

Skoleinspektør O. Suaning rettede en hjertelig tak til myndighederne og bygherren: Søllerød sogneråd repræsenteret ved professor Schneider, hvis personlige indgriben på et kritisk tidspunkt resulterede i skolens opførelse. Skoleinspektøren udtalte håbet om myndighedernes forståelse for nødvendigheden af yderligere skolebyggeri. Han glædede sig over de smukke og hensigtsmæssige rammer, der nu var skabt for en frugtbar udvikling for elever og lærere. Om lærerens rolle udtalte han, at vi »må aldrig glemme, at børnene møder os med stor tillid og store forventninger, for børnene er vi som Moses, der kan slå vand af klippen, i børnenes bevidsthed er vi dem, der ejer tryllenøglen, som kan åbne porten til den vidunderlige nye verden, som de med undrende øjne dag for dag søger at udspejle og kortlægge. Gid Nærum Skole altid må være et sted, hvor denne udspejden og kortlægning kan finde sted under gode vejledere, der forstår barnets behov og bestræber sig på at løse barnets og den unges bundne evner og øge dets lyst og trang til viden og erkendelse«.

Højtideligheden sluttede med en forevisning af skolen og en påfølgende forfriskning for de indbudte.

HVORDAN VAR SKOLEN OMKRING 1950?

Den 4. oktober 1951 indbød forældreforeningen for Nærum skoledistrikt alle forældre med børn i Nærumgårdsskolen til møde på skolen, hvor skoleinspektør O. Suaning talte om:

»Hvad skolen i dag byder barnet«

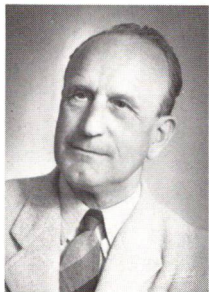
Et referat af dette foredrag kan tjene til en beskrivelse af situationen, som den opfattedes af en fagmand, der fremdrog de forhold, som forekom ham af interesse for forældrene.

Ved indvielsesfesten den 21. september 1950 rummede den flagsmykkede gymnastiksal en stor gæsteskare. På de forreste rækker honoratiories fra ministerium, amt og Søllerød sogneråd, midt i billedet lokale tjenestemænd fra rådhus og skoler og bagest nogle elever, som havde fået lov at komme med. – De har nok kedet sig bravt.

Inspektør Suaning omtalte indledningsvis skolens betydning for barnets trivsel og glædede sig over det gode forhold mellem hjem og skole.

Derefter uddeltes en duplikeret oversigt, hvori redegjordes for skolens struktur og undervisning samt over de foranstaltninger af social, hygiejnisk og anden art, som i 1951 hørte med til skolens virksomhed.

Skoleinspektør
O. Suaning

Suaning omtalte skolens udvikling og de igangværende bestræbelser på at ændre og forbedre skolen, ude at noget blev slået i stykker, og karakteriserede skolestuen ikke blot som et undervisnings- og arbejdssted, men også som et forsøgssted, et laboratorium, hvor den enkelte lærer og lærerinde stadig søger at forbedre sin undervisnings- og opdragelsesteknik. Dette medfører en forandring af skolen, som man let kan se ved at betragte den over en årrække, og det var hans håb, at en sammenligning mellem skolen anno 1951 og skolen af 1921 måtte falde ud til fordel for den førstnævnte.

Igennem besøg på museer, fabrikker og institutioner tilsigtede man at støtte og levendegøre undervisningen i skolens øvrige fag. Således havde Iem besøgt Glyptoteket («Stilarternes historie»), II fm Nationalmuseet, og II fmb havde været på Holtegård og Langkærgård for at undersøge elektricitetens årsag til brand, og man havde der arbejdet med opmålinger, tegninger, gennemgang af installationer og fejlfindinger, ligesom der i forbindelse hermed aflagdes besøg på Falck's Hovedstation og Hovedbrandstationen.

I sommerferien deltog eleverne i den frivillige svømmeundervisning og følgende prøver aflagdes:

<i>Antal deltagere</i>	<i>Svømme- prøve</i>	<i>Frisvøm- merprøve</i>	<i>Livredder- prøve</i>
41 drenge	1	1	0
61 piger	11	9	3
			ialt 25 prøver

Med ansættelsen af en psykologuuddannet konsulent for Københavns og Roskilde amter var der sket store fremskridt, idet de psykologiske og intelligensmæssige undersøgelser var kommet i et fast leje med en for alle skoler ensartet undersøgelsesteknik. Børn indstillet af skolen undersøgtes enkeltvis og henvistes eventuelt til særundervisning for ordblinde eller svagtbegavede. Særundervisning for ordblinde, som havde fundet sted siden 1945, omfattede i skoleåret 1950/51 17 elever, men derudover gaves særundervisning i dansk og regning på små hold til elever, som af forskel-

lige årsager ikke kunne følge med i de pågældende fag. Herigennem var opnået gode resultater.

Undervisning af svagtbegavede elever blev givet til 13 elever (1950/51) og omfattede 5-8 ugentlige timer i dansk og 4 ugentlige timer i regning.

Træning til idrætsmærket fandt hovedsagelig sted i gymnastiktimerne og i 1951 fik følgende antal elever mærket:

	<i>Bronze</i>	<i>Sølv</i>	<i>Guld</i>
Drenge	20	10	5
Piger	16	14	5

Idrætsdagen

Idrætsdagen var en af skolens største festdage, som siden 1948 skiftevis afholdtes på Rudegård og Rundforbi Stadion. I 1951 afholdtes den på Rundforbi Stadion, hvor 1200 drenge og piger fra alle kommunens skoler kl. 10 marcherede ind på pladsen, hver skole med sin fane i spidsen, og de deltagende elever iklædt de kulørte sportsdragter, Nærumgårdskolens i gule trøjer og sorte benklæder. Efter åbningstale og flaghejsning begyndte idrætskampene, og Nærumgårdskolen vandt en smuk vandrepokal i femkamp.

Skolebespisningen

Skolelægeetilsynet omfattede måling og vejning af samtlige børn, ligesom samtlige elever og lærere underkastedes den årlige tuberkulinprøve.

Tandbehandling på skolens tandklinik, som ikke inkluderede tandregulering, omfattede 87 % af eleverne, og det bemærkedes, at kun 13 % af børnene havde cariesfri tænder.

Ca. 60 % af skolens godt 400 børn deltog i skolebespisningen (i tiden 1/11-30/4), der bestod af Oslofrokost (smørrebrød), mælkemad og vitaminpiller. Herudover fik samtlige elever daglig ¼ l mælk til frokosten. Der var læger, der mente, at al den megen mælkemad kunne medføre fordøjelsesvanskeligheder, og muligvis manglede visse stoffer, som fandtes i en mere blandet kost, men, mente inspektør Suaning, det var nok et forhold, som forældreforeningen kunne lade undersøge!

»For at fremme børnenes forståelse af at kunne spare og ikke kritikløst

Med højt humør tog eleverne den nye skole i brug. Glæden er forståelig, når man tænker på den forandring til det bedre flytningen indebærer: Fra en gammel overfyldt skole til en ny og funktionsdygtig med god plads. Noget andet er så, at glæden kun blev kort, da skolen snart blev overbelastet, og den gamle Nærum skole i 1952 igen måtte tages i brug til aflastning. Indtil 1959 var Nærumgårdskolen således en »tvillinge-skole«.

Lærerstaben i 1951, da skolen havde over 400 elever, var ret begrænset set med senere tids øjne. Men med mange børn i klasserne og et ugentligt timetal på 36 for hver lærer kunne opgaverne løses.

Fra venstre: Ellen Bjørndahl, Poul Ketil-Hansen, Vibeke Løllesgaard, Helge G. Sørensen, Thorkild Basland, Michaelsen, Henning Ibsen Knudsen, Ib Moustgaard, Kjeld Jensen, Elisabeth Dahl, Vita Petersen, Aage Gøting, skoleinspektør Harriet Clasen, Elise Halsten.

øde de mange penge, som børnene i vore dage får i hænde, har skolen organiseret ugentlige salg af sparemærker.« I løbet af skoleåret 1950/51 havde 253 elever deltaget i skolesparekassen og tilsammen opsparet 6.100 kr.

Forældreuge

For at give forældrene lejlighed til at gøre sig bekendt med, hvorledes der arbejdedes i skolen i det daglige, og få lejlighed til drøftelser med de forskellige lærere afholdt skolen i 1950 en såkaldt forældreuge, hvor forældrene kunne komme i de timer og til de fag, som de måtte ønske eller havde tid til at overvære. Over 100 forældre udnyttede denne mulighed, som ville blive givet igen. Forældreugen sluttede med et møde for forældrene til børn i 1. klasserne.

I sine afsluttende betragtninger over »Hvad skolen i dag byder barnet« karakteriserede O. Suaning skolens arbejde som en broget mosaik, hvorigennem eleverne forhåbentlig ikke blot udrustedes med de fornødne kundskaber og færdigheder, men også med interesse for en god udnyttelse af fritiden: Idræt, gymnastik, biblioteksarbejde (bøgernes brug), skolescene. Derefter hed det: »Endelig håber vi også at kunne give eleverne alle disse ting på en måde, så de føler glæde ved deres skoletid, så det gamle ord kan gå i opfyldelse: Glad barndom, dygtig manddom«.

KOR OG ORKESTER

Lærer Kjeld Jensens indsats

Skolens kor etableredes allerede i august 1950 af lærer Kjeld Jensen, som gennem den første halvdel af 1950'erne ledede det med stor dygtighed. Dets første opgave blev at bidrage til skolens indvielse i september 1950, og successen her blev en ansporing til fortsat indsats. Koret var et blandet trestemmigt med ca. 50 medlemmer fra 4. kl. og opefter, og man øvede hver onsdag eftermiddag fra kl. 16-17.

Et pædagogisk formål med koret var at give eleverne mulighed for at beskæftige sig med andre former for musik end de danske sange, som

dyrkedes i skolens sangundervisning, som led stærkt under mangelen af et klaver og en grammofon. Skolens eneste undervisningsmateriel var sangbogen »Arvesølv« og 1 violin.

Sin første selvstændige fremtræden fik koret i november 1952 ved opførelsen af Svend Møller Christensens Jazzatorium »De 24 timer«. Bag denne opførelse lå også ønsket om at skaffe materiale til sangundervisningen, specielt til betaling af nogle rytmeinstrumenter, som allerede var indkøbt og betalt personligt af Kjeld Jensen. Præstationen anmeldtes i Søllerød Tidende under overskriften: »Vellykket skolekoncert på Nærumgårdsskolen«.

Efterhånden udbyggedes det lille rytmeorkester og suppleredes med en snes blokfløjtespillere. Sidenhen anskaffedes 12 mandoliner, og således etableredes efterhånden et fint skoleorkester, der sammen med koret bidrog væsentlig til gode resultater ved skolekomedier, årsafslutninger og anden festivitas.

I 1954 indledtes et samarbejde med Holte Sangforening og Gentofte Privatorkester, som resulterede i en velbesøgt musikaften på skolen, der fik en særdeles fin omtale i Søllerød Tidende: »Efter det indledende nummer sang Nærumgårdsskolens børnekor under Kjeld Jensens ledelse tre sange: »Good Night, Ladies«, Ralf Buch's »Der er altid en vej« og »Møde i skolegården« fra »Skolen på hovedet«. Koret sang godt og sikkert, og man kunne mærke det store arbejde, der var lagt i sangene, både fra dirigentens og børnenes side«.

I nogle år optrådte koret (sammen med Prins Knud) på børnehjælpsdagen, der i de år fejredes i stor stil på grunden, hvor nu Ungdomsgården ligger. Koret medvirkede ved Hegnsgårdens indvielse og sang i den finske radio.

I de år var skolens kontakt med omverdenen spinklere, end den senere blev – men via skolekoret og -orkestret nåede man dog ud til mange mennesker og udover de pædagogiske værdier i dette arbejde, lå der altså også en funktion som »skolens ambassadører«.

I begyndelsen af halvtredserne indstuderer kor og orkester under lærer Kjeld Jensens ledelse mange nyere sange og musikstykker, hvoraf en del jazz-prægede værker, som på denne måde indførtes i skolen.

Fra 1959-1970 ledes skolens kor af Inger Lise Julin Andersen, der opdelt eleverne i det lille kor (elever fra 4.-7. kl.) og det store kor af de ældste elever. Korene medvirkede hovedsagelig ved års- og juleafslutningerne og deltog derudover i enkelte arrangementer »ude af huset« (musik-week-end, udvekslingskoncert med Farum kommune).

Siden 1972 er koret ledet af Gunnar Mars, der med sin fortid som jazzmusiker har tilført koret ekstra »swing«.

FRIVILLIG SKOLEMUSIK

I september 1959 foretog Harriet Clasen en undersøgelse blandt forældre og elever af behovet for etablering af en frivillig musikundervisning for elever på skolen, og det viste sig at omkring 100 elever var interesserede.

På baggrund heraf etableredes musikskolen den 1. november samme år med skoleinspektøren som administrativ leder.

Elevtilslutningen blev så stor, at man hurtigt måtte lukke for tilgang. Undervisningen fandt sted uden for normal undervisningstid; eleverne

*Den frivillige
skolemusik etableres
på kommunalt plan*

betalte for undervisningen direkte til lærerne, og de kunne leje instrumenter.

Allerede året efter var antallet af klaverelever fordoblet til ca. 20 og flere små blokfløjtehold var etableret. Den musikalske legestue havde 36 elever fra skolens 1. klasser, og interessen herfor var så stor, at der måtte lukkes for tilgangen til stor sorg for mange.

På udmærket vis og til glæde for mange dreves musikskolen individuelt på NG, ligesom andre skoler i kommunen havde deres musikskoler, men i foråret 1967 etableredes fælleslærerrådets musikudvalg ud fra ønsket om en samordning af musikskolernes økonomiske grundlag og undervisningsregler samt muligheden for et pædagogisk samarbejde.

Igennem dette udvalgs arbejde etableredes fastere rammer for skolernes frivillige musikundervisning, hvilket bl.a. fandt udtryk gennem vedtagelsen af en fælles instruks for Søllerød Kommune. Instruksen omfatter skolemusikkens forudsætning, omfang og tilrettelæggelse (undervisning, orkesterarbejde, gruppemusikeren, fælleskor), lærerkræfter for de forskellige aktiviteter, administration og økonomi. Af særlig betydning er det, at kommunen i 1968 træder ind i billedet ved at yde et økonomisk tilskud til lederhonorar, andel af honorar til musiklærere, administrationsomkostninger og anskaffelse og vedligeholdelse af instrumenter og noder til udlån. Konsekvenserne af denne kommunale »saltvandsindsprøjtning« viste sig hurtigt gennem en øget elevtilslutning og et mere professionelt lederarbejde gennem den nyetablerede musiklederstilling, som på Nærumgårdskolen blev besat med Ole Borgsten, der har fungeret foreløbig indtil sommeren 1975.

Igennem alle årene har elever fra musikskolen bidraget til festliggørelsen af årsafslutninger, julefester etc. og i de senere år har musikskolen markeret sæsonens afslutning med at invitere forældre og pårørende til en festlig musikaften med optræden af solister og grupper af elever. Ind imellem præsenteres musikskolens instrumenter, og tilhørerne aktiveres i fælles-sang, spil og dans.

Morgensamling i kælderteatret, foråret 1971. Elever fra den frivillige skolemusik spiller for lærere og kammerater. Den krøllede herre med blokfløjte er lærer Kjeld Jakobsen, der spillede en stor rolle ved projekteringen af dette herlige teaterum.

Elevtal i frivillig skolemusik i sommeren 1975:

Klaver	15 elever
Harmonika	1 elev
Blokfløjte	22 elever
Tværfløjte	3 elever
Violin	4 elever
Mandolin	4 elever
Guitar	8 elever
Musik og bevægelse	12 elever

Fra Nærumgårdsskolens årsskrift 1952/53:

Ordensreglernes »Lille tabel«

1. Vær høflig og hensynsfuld.
2. Vær proper med dig selv og dine bøger.
3. Mød rettidigt og godt forberedt.
4. Medbring kun, hvad der er brug for. Lad legetøj og værdigenstande blive hjemme.
5. Sæt navn på dine ejendele og husk omslag om bøgerne.
6. Overhold færdselsreglerne til og fra skole.
7. Ophold dig kun, hvor det er lovligt.
8. Værn om skolens orden og skolens materiel.
9. Husk dine ting og mød med spidsede blyanter.
10. Spørg straks efter bortkomne sager.
11. Overhold skoleloven.
12. Glæd dit hjem og din skole ved god opførsel.

NB. Se iverigt hæftet med ordensreglerne.

Skolen beder indtrængende forældrene være os behjælpelige med at sørge for, at børnene overholder disse ordensregler.

GOD RO OG ORDEN

Når man nu engang har fået den idé at samle 500 børn mange timer dagligt i et og samme hus og sætte dem til at udføre arbejdsopgaver, de ikke altid er interesserede i, og til at overholde et sæt adfærdsregler, som de ofte føler snærende – ja, så har man lagt op til problemer. Konflikter og konfrontationer bliver uundgåelige, og de voksne – d.v.s. lærerne – må tage stilling til dem og træffe de forholdsregler, de finder nødvendige og rimelige i denne anledning.

Lidt forenklet udtrykt var den overvejende lærerholdning i 1950-erne endnu den, at skolen med dens undervisning og ordensregler var det givne, som eleverne måtte indpasse sig efter, og ville de ikke det, måtte passende

Konflikter opstår

1. klasse i 1951, skolens første år.

Eftersidninger
(»Svedere«)

straffeforanstaltninger iværksættes. Det lyder lidt grumt og er naturligvis også kun en del af sandheden, men overtrædelser af skolens normer blev ofte imødegået særdeles kontant: Eftersidning (»svedere«), lussinger, spanskrør og bortvisninger fra skolen.

For nutidens elever er det »at sidde efter« noget uprøvet, ja for de fleste noget ukendt. Ideen bag eftersidningen var den meget nærliggende, at når eleven ikke havde udført et pålagt arbejde i skolen eller derhjemme, så måtte han udføre det som »overarbejde« efter skoletid. Imidlertid benyttes eftersidningen også som straf for overtrædelse af skolens regler, og i så tilfælde var formålet et andet: Tid til eftertanke! Man kunne sidde og »svede« lidt i ruelse over sine synder, tænke over sin forseelse og forhåbentlig komme på bedre tanker. Straffen var ret almindelig indtil midten af 1960-erne, og havde sikkert en vis effekt i den ønskede retning, omend den individuelle virkning af mange grunde var højst forskellig.

Hvor frugtbar tiden kunne anvendes, viser den følgende »leder« fra klassebladet Boblen (1966) skrevet af en dreng i 5. klasse.

Eftersidning

Eftersidning er en af de bedste
opfindelser.

Den travlhed man har i skolen
får en til at haabe paa
lidt fred engang imellem til at tænke
over tingene. Hjemme er der
jo heller aldrig helt roligt og udenfor
er der jo koldt.

Det ville bare værre en fordel
vis skole børnene selv kunne bestemme
vor lang tid de ville sidde efter.

For somme tider
er en time faktisk for lidt og man
bliver afbrudt lige midt i sine tanker
ved at hører en lærer sige
saa er timen forbi.

Man kunne gøre det saadan at dem
som næsten ingen ting har gjort
maa sidde efter i 2 timer
eller endnu mere og dem
som har værret rigtig uartige
kun maa sidde i 10 min højst 20 min.
Jeg er jo selv mester i at sidde efter
og da jeg sad efter
fik jeg en storartet ide
at lave et blad som skulle hedde BoBlen.
2 dage efter da jeg sad efter igen
besluttede jeg at lave bladet.
Men en fejl er der ved eftersidning
at man ikke faar te til tænkningen.
Jeg syntes det er sjov at sidde efter
men den sorte bog
er ikke venlig mod mig.
Derfor vil jeg udlove en dusør
til den der kan faa fat i den sorte bog
dusøren er
et ½ aars abolemang paa BoBlen.

Den omtalte sorte bog er den lille protokol, hvori eftersidningskandidater indførtes med angivelse af navn, klasse, forseelsens art og eftersidningens tidspunkt. Eftersidningen fandt sted i en klasse hos den »dømmende« lærer eller hos en af hans kolleger, hvis det skemamæssigt passede bedre. Lærerne fik nemlig ikke honorar for tilsyn med eftersiddere, og derfor ønskede de ikke deres egen skoletid forlænget for at holde opsyn med misdædere.

I en periode fandt eftersidninger sted hos skolebibliotekaren, og i særlig alvorlige tilfælde hos inspektøren.

I slutningen af 1960-erne aftog brugen af eftersidninger og fra omkring 1970 benyttedes den ikke mere og er derfor stort set et ukendt begreb for eleven af 1975 her på skolen.

Den »korporlige revselse« (= fysisk vold) bestod i den betragtede pe-

Det årlige klassefoto hører sig til. Det viser nuet: Sådan ser vi ud! Og sidenhen kan vi – og andre – tage det frem og sige: Sådan så vi ud, dengang. Her ses realklasse b (10. kl.) i 1960 og med dem helt til højre i billedet viceskoleinspektør Knud Weise.

riode af skolens liv i lussinger, dunk i hovedet, rusken i ører, hår eller andre legemsdele – alt sammen straffemidler der egentlig var utilladelige, men som dog benyttedes i et vist omfang, dels på grund af »tradition« og dels på grund af hjemmenes mere eller mindre stiltiende accept af denne praksis.

*Voldsanvendelsen
aftager*

(Mange forældre slår jo desværre stadig deres børn i 1975). Efterhånden ændredes lærernes og elevernes holdning til spørgsmålet imidlertid, således at man forkastede voldsanvendelse som pædagogisk middel, og fra midten af 1960-erne ophørte man med at betjene sig af »slående argumenter«. Cirkulæret af 14/6 1967 om »fremme af god orden i skolen« forbød al form for fysisk magtanvendelse over for eleverne, med mindre det skete som selvforsvar.

Spanskrøret

Brugen af spanskrør var imidlertid tilladt indtil 1967 i særlige tilfælde og med den klausul, at spanskrøret kun måtte bruges i overværelse af et vidne, at der højst måtte tildeles synderen 3 slag på sædet uden på tøjet, og at straffens årsag og eksekvering skulle indføres i skolens protokol.

En gennemlæsning af denne viser blandt andet, at en pige i 1952 på skolevejen hjem blev overfaldet af 3 drenge fra 1. klasse med den uheldige virkning, at hun måtte lægges i seng med hjernerystelse.

De to drenge blev afstraffet af hjemmene, mens den tredje dreng med moderens sanktion på skolen fik 3 slag med spanskrøret.

To drenge (6. kl.) afbrænding af fyrværkeri på toiletter førte i 1954 til, at de hver fik 1 »rap« af spanskrøret, ført af inspektøren i viceinspektørens påsyn. Den ene drengs mor havde forud givet tilladelse hertil, mens den anden drengs forældre ikke var at træffe pr. telefom, inden straffen eksekveredes. Det ses dog ikke, at de har protesteret, så de har formentlig fundet straffen rimelig.

I 1961 viser en forældreaktion imidlertid at tiden nu er ved at løbe fra denne form for straf. Tre drenge fra 5. klasse var hver blevet tildelt et slag med spanskrøret, fordi de med brændeglas havde brændt celluloid af styret på flere cykler i cykelskuret. Den ene drengs far reagerede kraftigt over for skolen med et brev, hvori han hævdede, at den idømte straf ikke stod i forhold til den begåede forseelse. Hertil svarede inspektøren, at ødelæggelse af de parkerede cykler desværre ofte fandt sted, uden at det var muligt at finde frem til ophavsmændene, og når man nu for en gangs skyld havde fundet frem til tre skyldige, så måtte der statueres et eksempel »for at

forebygge fremtidige tilfælde, og det er vort håb, at vi har bremset andre, der kunne tænke sig noget lignende, hvis da ikke forældrene bagatelliserer sagen i stedet for at støtte os. Om straffen står i et rimeligt forhold til forseelsen, kan eventuelt diskuteres, men som led i skolens håndhævelse af ordensreglerne, forekommer den mig særdeles rimelig.«

Som det skulle vise sig blev det sidste gang spanskrøret var i brug på Nærumgårdskolen, dødsklodderne havde ringet, men man skulle indhøste endnu en erfaring, før dette blev erkendt.

Et årstid efter ovennævnte episode optrådte en dreng fra 8. klasse »opsætsigt« over for gårdvagten, som anmodede drengen om at gå ned i den anden ende af skolegården, hvortil drengen frækt svarede: »Nej jeg vil ikke – så må De bære mig derned«. Da drengen tidligere havde optrådt provokerende, skulle han have et »rap« med spanskrøret på inspektørens kontor. I inspektørens dagbog hedder det videre herom: »Der optrådte han imidlertid lige så ulydigt og frækt over for gårdvagten, viceinspektøren og mig og endte med at love at slå igen, dersom gårdvagten slog. Denne trussel var af så grov karakter, at jeg bortviste drengen, som er over 15 år, og som har gået 7¾ år i skole. Meddelt skolekommissionen.«

Spanskrøret kom således ikke i brug denne gang og ej heller siden. En epoke var slut.

*Spanskrørets
endeligt*

Ved inspektørskiftet i 1964 blev spanskrøret knækket og smidt ud under en vis ceremoni, og selv om det var en forståelig handling, må den alligevel beklages. »Instrumentet« burde naturligvis have været anbragt i skolens arkiv til illustration for eftertiden. Men sådan går det jo ofte, og i denne forbindelse behøver vi da blot at tænke på, at vi desværre heller ikke har en eneste træhest fra hoveritiden på museum her i landet.

I de senere år har skolens bestræbelser på at opretholde god orden koncentreret sig om at fjerne årsager til ordensproblemer gennem et forbedret arbejdsklima, et bedre fysisk miljø og ved ændrede omgangsformer. Elever, hvis adfærd skaber problemer, forsøger man at påvirke gennem

Der er tradition for, at afgangsklasserne fejrer den sidste skoledag med diverse løjer og på denne måde tager afsked med skolen. Ofte med hib til lærerne til opgørelse af gammelt regnskab. Her har realklassene a og b (10. kl.) iført sig fortidig »voksen« forklædning. De gik rundt i klasserne, sagde farvel, og delte karameller ud, hvilket er tradition. (1962).

De nye arbejdsformer i Folkeskolen medfører også en anden bordopstilling end den gammelkendte, som for eksempel den her viste hesteskoform. Elever fra 7. b (1971/72) er i gang med emnearbejde om Sydamerika.

samtaler, evt. med forældrenes deltagelse, og hjælper dette ikke består muligheden for overflytning til en anden klasse på egen eller fremmed skole samt for udelukkelse fra undervisningen i op til en uge.

FRIKVARTERERNE

Ordensproblemer i frikvartererne

Det er intet under, hvis eleverne efter 50 minutters stillesiddende arbejde synes, at når det (endelig) ringer til frikvarter, så skal der ske noget. Det er derfor beklageligt, at de disponible legemuligheder til 400-500 børn er begrænset til en asfaltbelagt rektangulær legeplads samt to toiletbygninger, for så finder børnene kun begrænsede muligheder for meningsfuld beskæftigelse. Så går det, som det må gå: Drillerier, slagsmål og hærværk griber ustandselig ind i legen, og overtrædelser af alskens forbud hører til

dagens uorden og giver anledning til mange sammenstød både mellem børnene indbyrdes og mellem børn og voksne.

Sådan var situationen til langt op i 1960-erne.

En gennemlæsning af lærerrådsprotokollen fra 1950-75 viser da også, at lærerrådet i denne periode ofrede megen tid på opstilling af detaljerede ordensregler for børnenes ophold på legepladsen, gange og trapper samt på, hvad man skulle stille op med elever, der overtrådte reglerne.

Samtlige børn opholdt sig i alle frikvarterer på legepladsen og skulle ved frikvarterets slutning stille op to og to klassevis i en stor formation med front mod gårdvagten, hvis opgave det var at sørge for, at »indmarchen« ikke påbegyndtes, før der var fuldstændig ro. Og det skulle forstås bogstaveligt! Ingen måtte bevæge sig, og al tale skulle forstumme. Det faldt naturligvis børnene svært at indordne sig under disse krav, men gårdvagten (den stakkel!) måtte sørge for at det skete, og børn som ikke rettede ind på geled, blev sendt »op til muren«. Der stod de så, til alle var gået ind, hvorefter de blev afstraffet, som gårdvagten fandt det passende ved formaning, lussinger, »svedere« etc., hvorefter de mere eller mindre nedgjorte kunne gå til time.

Naturligt nok føltes disse forhold utilfredsstillende både for elever og lærere, og i 1954 vedtog lærerrådet derfor, at eleverne ved indringning måtte gå direkte til deres klasse. Det gav nogen uro på gange og trapper, og lærerne måtte erkende, at når man fjerner et problem, så får man straks et nyt. Forskellige vagtordninger blev etableret gennem tiden, men uroen i huset forekom ofte for stor. Inspektøren gjorde opmærksom på, at uroen kunne reduceres betydeligt, hvis lærerne stod ved klasselokalerne og modtog eleverne, når de kom op, således at børnene ikke i den lange ventetid fandt på gale streger. En lærer mente, at det ikke var muligt på grund af tidspresset og foreslog, at klokken på lærerværelset ringede 1 minut før klokken på legepladsen, således at lærerne kunne nå op til klasserne. Ordningen blev vedtaget af lærerrådet, men ses ikke at have fungeret længe. Måske var et minut ikke nok?

Et kig ud på legepladsen i slutningen af 1960-erne, før fritidspædagogens lokale var indrettet, og da endnu alle elever skulle opholde sig ude i frikvartererne. På asfalten foran hoveddøren var malet en cirkelbue, som eleverne ikke måtte opholde sig indenfor i frikvartererne. Man måtte ikke »klumpe« sig sammen. Så drengen til venstre i billedet burde egentlig gå udenfor.

De mange drøftelser af ordensproblemer førte også til, at lærerrådet både i 1956 og -60 vedtog forsøg med præfektordninger, som indebar, at elever fra de ældre klasser udstyredes med visse beføjelser som »opsynsmænd« på gange og trapper. Disse ordninger fik imidlertid ingen lang levetid, da visse præfekter udviklede en uheldig trang til dominans over for deres kammerater, og systemet i det hele taget skabte uønskede spændinger mellem eleverne.

Allerede i 1950-erne var der røster fremme om at gøre legepladsen mere børnevenlig, men de toneangivende kredse både i og uden for skolen indtog det standpunkt, at forholdene var gode nok, som de var, og at man – elever og lærere – måtte indrette sig derefter. Man var heller ikke indstillet på at bruge penge til den slags, så alene derved var der sat bom for forbedringer. Efter nogle års diskussion kom det dog så vidt, at en lang bænk blev monteret tværs over legepladsen. Den var naturligvis beregnet til at sidde (pænt) på, men havde derudover den funktion at opdele legepladsen i to afdelinger: En for de store og en for de små. Der var noget godt i den tanke, men i praksis viste det sig nærmest ugørligt at håndhæve denne adskillelse.

I regnvejrr var eleverne ilde stedt, idet den gamle legeplads' to pergolaer kun ydede en højst nødtørftig beskyttelse mod vejrliget, så meget mere som den vestlige pergola var uden vægge, hvilket gjorde dens værdi som læ i blæsevejrr illusorisk. Det betød, at børnene ofte kom drivvåde op til time, idet ikke alle havde regntøj og navnlig drengene ofte fandt det under deres værdighed at tage regnfrakke på, selvom de havde en. Ganske vist fik eleverne i særlig slemt vejrr lov at blive inde i klassen i frikvarteret, men da dette skabte megen postyr og ulejlighed, var det yderst sjældent, denne tilladelse blev givet.

Efterhånden trængte imidlertid det synspunkt igennem, at eleverne – i hvert fald de ældste – også er en slags mennesker, og det tillodes i 1961 eleverne i realklassen (10. kl.) at opholde sig i deres klasse i alle frikvarterer. Ordningen udvidedes et par år senere til også at omfatte 8. og 9. klasse i spisefrikvartererne, idet der dog lejlighedsvis gennem tiden har været stillet store spørgsmålstejn ved 8. klassernes »menneskelighed«, specielt af dem, der skal rydde op efter dem.

I 1964 blev det tilladt eleverne at opholde sig i forhallen i regnvejrr, og det var viceinspektøren som afgjorde, hvornår det regnede. Han hængte da et grønt skilt ud. Tre år senere tillodes elevophold på gangene i regnvejrrsfrikvarterer, og således tog man gradvis større hensyn til eleverne.

Hvert skridt ad denne vej havde kostet mange overvejelser, og »flytningen af grænsepæle« foregik ikke smertefrit. Men lærerholdningen var gradvist ændret – på dette område som på så mange andre – man ønskede nu, at skolen i højere grad skulle komme eleverne i møde. Skolen var ikke længere det givne, men kunne også indrettes efter barnets behov.

Hvad angår elevernes ophold og beskæftigelse i frikvartererne satte de fysiske rammer imidlertid visse grænser. Så længe man ikke disponerede over lokaler og legeredskaber, kunne der absolut ikke skabes gode forhold for eleverne, og først i slutningen af 1960-erne skete der afgørende forbedringer i så henseende. I 1968 indviedes 1. etape af nybyggeriet med 9 klasseværelser, og den øgede plads betød mindre pres på lokalerne, og dermed øgede muligheder. Eleverne i 1.-4. klasse som hørte hjemme der, fik da lov at være inde på gangene i alle frikvartererne, hvis de ønskede det, og et par år efter udvidedes denne ordning til at gælde alle klasser.

I denne tid begyndte man ligeledes at drøfte muligheden af, at etablere et fælles elevlokale til fritidsbrug, men muligheden herfor opstod først i 1970, da 2. etape af tilbygningen færdiggjordes, hvorved 2 store kælder- rum i den gamle afdeling blev disponible (bespisningslokalet og morgen- sangssalen, eller teaterrummet, som det var i de sidste år af 60-erne).

Da samtidig hermed tanken om ansættelse af fritidspædagoger i folke- skolen opstod, var vi på NG i den heldige situation, at vi med fuld musik kunne gå ind herfor. Vi havde pladsen. I sommeren 1970 ansattes en fritidspædagog, og efter et grundigt udvalgsarbejde blev lokalet (det tidligere teaterrum) indrettet med hyggekroge, værksted og køkken, og udstyret med det fornødne musikanlæg, værktøj og spil. Rummet blev åbnet for elever hver skoledag fra kl. 8-15, og fritidspædagogen fik til opgave af sørge for beskæftigelse af eleverne i frikvarterer og mellemtimer, samt varetagelse af mindre pædagogiske opgaver, herunder i et begrænset omfang vikartimer.

I umiddelbar forlængelse heraf indrettedes (1971) i det overfor liggende bespisningslokale en elevkantine, hvor der ved skoleudvalgets velvilje

*Fritidspædagogen
ansættes*

*Elevkantinens
etableres*

Dette luftfoto fra 1958 viser i hovedtræk Nærumgårdsskolens skoledistrikt, som kun har undergået få forandringer i den forløbne periode. Det har sin naturlige afgrænsning mod Skodsborgvej i nord, skoven i øst og markerne i syd og vest. I begyndelsen af 1970-erne tillagdes Egevang syd til skoledistriktet, og endvidere har elever fra Skodsborg syd altid kunnet vælge Nærumgårdsskolen. Trafikalt set er skolen velplaceret i forhold til sit skoledistrikt.

skabtes mulighed for ansættelse af en kantinedame 3 timer daglig. Her kan eleverne købe smørrebrød, sandwiches, frugt, enkelte lækkerier og diverse drikke som the og sodavand.

Med disse nyskabelser følte vi alle, både børn og voksne, at der var opnået noget nær ideale forhold for elevernes indendørs ophold, og da den gamle legeplads næsten samtidig indrettedes med gode afskærmede siddegrupper, og der foretoges etablering af håndbold- og basketballbaner til legebrug, var også de udendørs muligheder stærkt forbedrede.

I glæden over disse fremskridt må det dog ikke glemmes, at de små elever (op til 5. kl.) som hører hjemme i den nye afdeling med egen legeplads, i nogen grad er blevet sorteper. Selvom de har en smuk og varieret legeplads med sandkasse og legeredskaber, og visse legemuligheder på gangene, så er der alligevel endnu noget at rette op.

Elevers tobaksrygning på skolen blev gennem årene et voksende problem, som hang sammen med det stigende antal ældre elever, skolen fik efterhånden, såvel som med den almindelige stigning i samfundets tobaksforbrug. Dette gav anledning til mange sammenstød mellem lærerne og de tobakshungrende elever, ikke mindst den talrige skare af de såkaldte »lokumsrygere«, der i flok og følge invaderede toiletterne, udsatte vagtposter, besatte kabinerne – gerne 4-6 mand i hver – og lod de tændte cigaretter gå på omgang, mens anderledes og mere lovligt trængende elever hindredes adgang. Hærværket på toiletterne antog et plagsomt omfang, og alle var ret irriterede over forholdene.

I 1971 tog forældrerepræsentantskabet derfor initiativet til en aftens drøftelser af spørgsmålet, og resultatet heraf blev en indstilling til skolenævnet om at tillade rygning på et nærmere fastsat område indendørs samt i skolegården. Rygeforbudets ophævelse gjaldt kun de elever på 6.-10. klassetrin, som havde deres forældres tilladelse til at ryge, idet forslagsstillerne dog erkendte, at skolen ikke kunne føre effektiv kontrol hermed. Skolenævnet og lærerrådet gik ind for forslagens gennemførelse, og den

*Tobaksproblemet
vokser*

så kaldte rygegang på 2. sal blev indrettet med de nødvendige møbler og askebægre.

Ud fra et sundhedsmæssigt synspunkt var der naturligvis tale om en kapitulation, men den foretoges ud fra erkendelsen af, at det ikke er rimeligt at forlange af skolen, at den skal opretholde normer, som ikke følges af hjemmenes flertal.

Den 25-årige udvikling, der i det foregående er beskrevet for frikvarternes vedkommende har utvivlsomt været medvirkende til at skabe en langt roligere og venligere atmosfære på skolen til glæde for børn og voksne. Hvis man gribes af undren over, at den skulle tage så lang tid, må man tænke på, at en af dens forudsætninger er en holdningsændring hos de voksne. Og det tager tid.

X-RUM (OBSERVATIONSKLINIK)

*Lærer Bent A.
Sørensens initiativ*

I overensstemmelse med bestræbelserne om udviklingen af en mere fleksibel skole fremkom lærer Bent A. Sørensen i november 1968 med et forslag om etablering af en såkaldt »aflastningsklasse«, som skulle tage imod elever, der virker forstyrrende i klassen eller på anden måde fungerer uhensigtsmæssigt i timen.

Forslaget blev positivt modtaget af lærerrådet, som efter et forudgående udvalgsarbejde fremsendte ansøgning til skolekommissionen om tilladelse til oprettelse af en sådan klasse. Skolekommissionens holdning var positiv, men den nødvendige tilladelse fra Undervisningsministeriet måtte dog foreligge, før vi kunne begynde. Ved forhandlingen med ministeriet udtrykte undervisningsinspektør Skov Jørgensen stor betænkelighed ved tanken, idet den, som han udtrykte det, indebar muligheden for, at lærerne blot »skivede de vanskelige elever af« uden at deres problemer blev

løst. Vi kunne dog berolige i så henseende, og tilladelsen blev givet til et forsøg i skoleåret 1969/70 for Nærumgårdskolen og Gl. Holte skole.

Navnet x-rum blev anvendt for ikke at give uønskede associationer, men det gik dog ikke anderledes, end at Undervisningsministeriet i 1972 udsendte vejledning om folkeskolens observationsundervisning, hvori klassen blev navngivet »observationsklinik« med associationer til »hvide kitler«, og det måtte vi så indrette os efter til den tid.

Til orientering for forældrekrædsen udsendtes i august 1969 en skrivelse, hvoraf citeres:

*Tanken med et
x-rum*

»X-rummets formål skal være at udvide skolens muligheder for at skabe et godt arbejdsklima.

X-rummet er et klasselokale, som elever kan få ophold i, når deres situation giver anledning til det.

Elever kan søge derhen på eget initiativ.

Elever kan henvises hertil af lærere.

Opholdet kan være af varierende længde – fra 1 time til flere dages varighed.

X-rummet vil åbne mulighed for på et tidligt tidspunkt at give den fornødne støtte til elever i konfliktsituationer – fagligt såvel som følelsesmæssige.

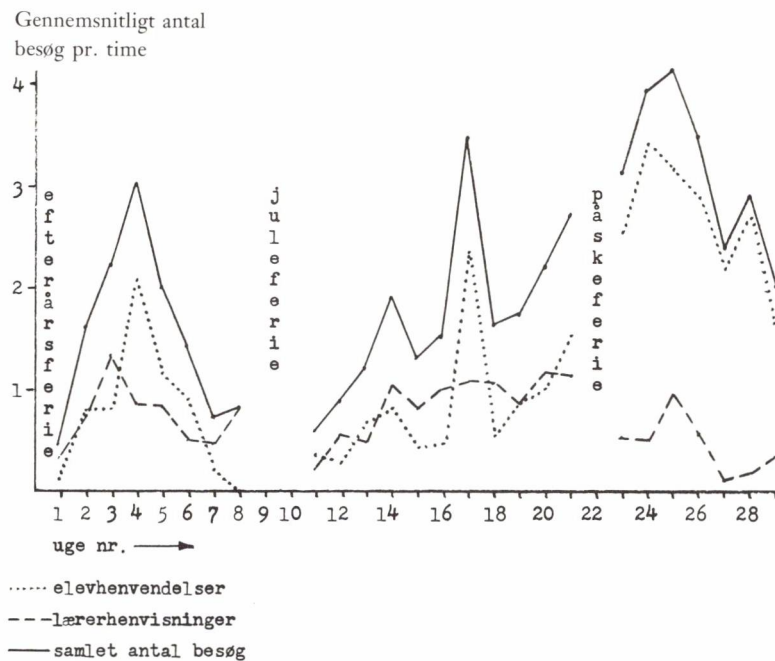
I x-rummet vil eleverne fortrinsvis beskæftige sig med emner af samme art, som man arbejder med i deres egen klasse, og de vil få hjælp hertil af x-rumslæreren.

Ved enkelte kortvarige ophold er x-rummets formål bl.a. at virke aflastende på en akut situation i elevens egen klasse.

Ved længere eller gentagne ophold vil elevens situation blive drøftet på en ugentlig konference om x-rumseleverne.«

Der var i lærerrådet aftalt en trinvis igangsætning af arbejdet, og fyldigt skriftligt orienteringsmateriale var udarbejdet for såvel elever, forældre som lærere. Alligevel opstod stort postyr på lærerværelset, da det midt i september gik op for lærerne, at nu havde elever på 5.-7. klassetrin mulighed for egenmægtigt at beslutte at forlade en time for at gå i x-rummet. Lærerne så sig i fantasien sidde tilbage uden elever, hvis stoffet var for svært eller læreren upopulær, men så galt gik det ikke. Provokationer af den art udeblev næsten, og de få der var, blev løst af x-rumslæreren, der

Gennemsnitligt antal elevbesøg pr. time i tiden 27.10.1969-15.5.1970, opgjort uge for uge:

Ved »elevhenvendelser« forstås ophold i x-rummet, der kom i stand på elevens eget initiativ, mens »lærerhenvisninger« refererer til elevophold iværksat på lærernes foranledning. Det store elevantal i 4. uge kan sikkert bunde i, at skolen i denne uge havde mange vikarer. 17. uges spring opad kan ikke forklares, mens de mange besøg i ugerne 24-25 utvivlsomt hang sammen med en skoletræthed i en periode med kulde og slud. Foråret lod vente på sig, og humøret var sløjt.

*Stor interesse for
x-rummet*

blot sendte eleverne retur. Eleverne følte sig ansvarlige over for ordningen, som i løbet af et halvt års tid fungerede til læreres og elevers tilfredshed.

Efter det første års arbejde med x-rummet udsendtes en omfattende rapport, der indeholdt statistikker over elevophold i x-rummet og vurderinger af dets indvirkning på skolens arbejde. Sammenfattende udtales, at x-rummet medvirkede til at ændre elevernes syn på skolen, der oplevedes som mere elevcentreret, at samtaler mellem elev og x-rumslærer i mange tilfælde løste op for konflikter af følelsesmæssig karakter, og at det resulterede i et øget samarbejde mellem lærerne om de problemer, der nu i højere grad kom frem i lyset.

Den omtalte x-rumsrapport udkom i et oplag på 400 eksemplarer, der meget snart var opbrugt, da skoler og institutioner landet over var stærkt interesserede i at erhverve den. Et nyt oplag på 250 forsvandt ligeledes hurtigt. Den store interesse for sagen medførte endvidere, at vi i de næste par år sendte repræsentanter til mange møder og konferencer vedrørende observationsundervisning ude omkring for at fortælle om vore erfaringer, ligesom skolen fik besøg af talrige delegationer, der ønskede at studere sagen på stedet. Det er ikke for meget sagt, at Nærumgårdskolen i dette arbejde var forrest i udviklingen, og at det var lykkedes os at formulere nogle problemer og anvise veje til deres (delvise) løsning på en måde, som var af almen interesse for skolerne landet over.

SKOLENS UDBYGNING

I foråret 1965 ønskede skoleudvalget lærerrådets udtalelse om en udvidelse af Nærumgårdskolen til en fuldt udbygget 3-sporet skole efter skitser tegnet af arkitekt Henry Kryger samtidig med skolens opførelse i slutningen af 1940-erne.

Lærerrådet mente ikke, at dette skitseforslag egnede sig som udgangs-

punkt for opførelsen af en tidssvarende skolebygning og opstillede derfor nogle ønsker for omfanget af en eventuel udvidelse, (idet man dog bemærkede, at lærerrådet helst ikke så skolen større, end den var):

En tilbygning i 1 plan, som kunne tilgodese behovene i en småbørnsafdeling.

12-14 normalklasser à 60 m² + grupperum.

Tegnesal, sanglokale, skolebibliotek, metalsløjde og småbørnsgymnastiksal med scene.

En pædagogisk udformet legeplads.

Endelig udtrykte lærerrådet ønske om at få det endelige projekt til udtalelse, inden byggeriet påbegyndtes, (hvilket det for så vidt var overflødig at sige, eftersom loven påbød en sådan høring), men herudover bemærkedes endvidere »at lærerrådet meget gerne yder assistance ved udarbejdelsen heraf, i det omfang den projekterende arkitekt måtte finde det ønskeligt«. Dette ønske var på den tid kontroversielt, idet tidligere fremsatte ønsker om lærerindflydelse under projektering af skolebyggeri i Søllerød var blevet afvist bestemt af skoleudvalget. Det kan i dag forekomme lidt sært, at man ikke ønskede at gøre brug af de fremtidige brugeres (lærernes) ekspertise, men sådan var holdningen.

Foreløbig skete der dog intet i sagen, og der gik omkring halvandet år før udviklingen tog fart. Men så gik det til gengæld også stærkt, og den udvidelse af skolen, der nu påbegyndtes, fandt sted i et tempo, der stod i skærende modsætning til den langsommelighed, der gik forud for skolens tilblivelse i 1940-erne.

Tiderne var blevet bedre – det er rigtigt – men tillige hermed var der en anden forskel: vægelsind var afløst af beslutsomhed. Forskellen hed Sylvestersens (formand for skoleudvalget).

I efteråret 1966 besluttede skoleudvalget en omgående iværksættelse af et nybyggeri omfattende 12 normalklasser og en administrationsfløj med lærerværelse og småbørnsgymnastiksal, og arbejdet hermed blev overdraget arkitektfirmaet Gunnar Jensen & Finn Monies med den instruks, at

Lærerrådet ønsker medindflydelse på byggeriet

Sylvestersens initiativ

arbejdet skulle udføres som vinterbyggeri og påbegyndes inden jul. Denne tidsfrist kunne nu ikke overholdes, men allerede 1. november forelagde arkitekt Thurøe Hansen i lærerrådet arkitekternes projekt bestående af en administrationsfløj strækkende sig vestpå fra den eksisterende skoles hovedindgang og omsluttende denne en trefløjet vinkelbygning indeholdende 12 normalklasser. Bygningerne tænkes opført i 1 etage i røde mursten og med tegltag i god harmoni med de omgivende bygninger.

Lærerrådet accepterede i princippet, idet man igen udtrykte ønsket om at få indflydelse på detailprojekteringen igennem et nært samarbejde med arkitekterne. Dette ønske blev imødekommet, og der indledtes hermed et forbilledligt samarbejde mellem pædagoger og teknikere, der var medvirkende årsag til det gode resultat.

Der nedsattes en række udvalg til gennemarbejdning af problemer i forbindelse med indretningen af normalklasser, lærerværelse, småbørns-sal, legeplads m.v., og i et tæt samarbejde med arkitekterne nåedes en række gode resultater.

1. etape afsluttes

Efter 1½ års byggeri afsluttedes 1. etape af byggeriet omfattende 9 normalklasser (ialt 1362 m²) og ved den festlige indvielse i august 1968 kunne borgmester Øigaard takke arkitekt Finn Monies for den smukke bygning, der som han udtrykte det, var bygget af den eneste arkitekt, han kendte, som både overholdt byggetid og lovede priser (4½ mill.).

Endnu resterede opførelsen af 2. etape omfattende de 3 sydlige normalklasser og administrationsfløjen, men arbejdet hermed fortsatte på samme gode måde. Der var knebent med areal til administrationsfløjen, der måtte tegnes om for at få plads til de ønskede lokaler, men det lykkedes dog at

I januar 1970 holdtes rejsegilde på anden etape af skolens udvidelse, omfattende 3 klasseværelser og administrationsfløjen. Fra venstre ses skoleinspektør Jørgen Berg, borgmester Erik Øigaard, arkitekterne Finn Monies og Gunnar Jensen fra det projekterende arkitektfirma og skoleudvalgets formand F. K. Sylvestersen, der var en drivende kraft i skolens opførelse.

indpasse de nødvendige kontorer, arbejdsrum og ikke mindst det meget smukke og vel fungerende lærerværelse.

Lidt sent – men alligevel tids nok – fik vi den gode idé at indrette det påbudte beskyttelsesrum under småbørnssalen til teaterum. Lokalet var egentlig projekteret med søjler og ret lav loftshøjde, men ved alle gode kræfters forening lykkedes det at opnå tilladelse til at øge loftshøjden og fjerne søjlerne mod at indlægge særlig svære, nedstyrtnings sikre betonbjælker i loftet.

Brandvæsenet og sundhedsmyndighederne stillede nogle strenge krav, der en overgang syntes at umuliggøre det hele, men arkitekt Monies' diplomat-tekniske snilde overvandt vanskelighederne, og tilladelserne blev givet. Rummet blev beregnet af lyd- og lysteknikere, og da alt var monteret i overensstemmelse hermed, vovede vi pelsen og malede hele rummet sort. Beslutningen herom blev truffet på et møde mellem Søllerødscenens leder, Bjarke Håkansson, Kjeld Jakobsen, den igennem hele byggeriet tålmodige arkitekt Peter Sass og undertegnede, og det var ikke uden en vis bæven, vi gjorde det. Siden hen er der ingen, der har drømt om, at det rum kunne være andet end sort! De særlige fleksible tilskuersektioner satte prikken over i-et i et teaterum, der uden overdrivelse er enestående i kongeriget.

Allerede i januar 1970 holdtes rejsegilde i rådhuset til lærerværelset, og i august 1970 kunne det færdige bygningskompleks tages i brug i stor glæde over, at der nu var givet optimale muligheder for liv og trivsel inden for rammerne af nogle bygninger, der fremtrådte som en god funktionsduelig helhed i smuk æstetisk udformning. (En tredje etape i skitseprojektet omfattede sanglokale, sløjdsal og specialklasser er ikke kommet til udførelse og kommer det formentlig aldrig).

For at indvi skolen med manér afholdt vi den 18. september en stor indvielses- og jubelfest med ca. 250 deltagere: Teknikere, håndværkere, skolekommissionærer, lærere og andre venner. Underholdningen varetoget af »Banden«, der opførte »Spillet om skolen«, og af lærere ved NG, der præsenterede revyen »NG 70« over temaet »You can get anything you

want i Berg's etablissement«, som bl.a. leverede diverse hib til arkitekten i visen »Så fiser faktisk lidt af æstetikken«. Professionel dansemusik leveredes af Pedro Biker m.fl. og på lærerværelset var der vise-værtshus med mange gode sangere, heriblandt Trille og Frode Veddinge.

Det var en fin fest, og huset stod sin prøve.

SKOLEKOMEDIER

I 1950-erne var den årlige skolekomedie en fast tilbagevendende begivenhed, som imødesås med glæde og forventning af elever og voksne. Da forældremøder i de år var en sjælden foreteelse, var skolekomedien en af de få lejligheder, hvor skolen åbnede sine porte for alle forældre og venner, og de store besøgstal vidner om, at mange med iver tog imod indbydelsen.

Forud for komediens opførelse var gået ugelange – ja ofte månedlange – forberedelser i skolen med at afgøre, hvilket stykke, der skulle spilles, med fordeling af roller, med udfærdigelse af kulisser og prøver i lange baner – kort sagt alt det, der er nødvendigt for at få en forestilling op at stå.

Det er umiddelbart indlysende, at de pædagogiske og sociale værdier af dette arbejde var store, og de, der deltog deri, vil ofte mindes det med glæde.

Da skolens ældste elever i foråret 1951 kun gik i 1. mellem (6. kl.), indstuderede man dette år ingen skolekomedie. Men allerede næste år gik man i gang med opgaven og indledte dermed en 11-årig periode med en ubrudt række af festlige forestillinger.

Marts 1952

Gogol's eventyrkomedie »Guldskoene«.

Danselærerinde Annelise Nielsen komponerede og indstuderede de indlagte danse. Man havde formået komponisten Finn Viderø til at komponere underlægningsmusikken. De medvirkende var 70 af skolens elever fra 5. kl. og 1. og 2. mellem, hvoraf en del til deres egen skuffelse »kun« var kor bag scenen.

*Skole-
komediernes store
pædagogiske
betydning*

»7. klasse – og hvad så?« var titlen på en lille brochure over elevernes muligheder efter 7. klasse. Som illustration brugtes denne opmarch af elever fra 7. klasse (1972). En senere tid vil kende årgangen på påklædningen: blå cowboy-bukser, sweater og langt hår over hele linien.

Marts 1953

Heibergs »Aprilsnarrene«.

Instruktion: H. Clasen, H. Sørensen, Giørtz-Laursen og B. Boesen.

Stykket var indstuderet med dobbelt besætning af elever fra III. fm og III. em for at flest mulige elever kunne prøve at spille komedie.

I mellemakten spillede skolens rytmeorkester. Komediens overskud anvendtes til afdrag på et klaver, skolen havde indkøbt sammen med aftenskolen.

Marts 1954

»Gøngehøvdingen«, skuespil i 8 billeder efter Carit Etlars roman.

Instruktion: H. Clasen og B. Boesen.

Dette var den hidtil største opgave med en spilletid på 2½ time og over 100 børn i funktion, samt de fleste lærere. Næsten alle roller var dublerede.

Marts 1955

Leck Fischers »Syndebukken«.

Instruktion: H. Clasen, I. Bork Andersen, H. Ibsen Knudsen.

Medvirkende var elever fra III. em og fm.

Dette var det første moderne stykke, man opførte, og at vovestykket lykkedes, tyder HM's fine anmeldelse i Søllerød Tidende på.

Februar/marts 1956

Estrid Ott's »De pokkers unger«.

Instruktion: B. Boesen og H. Clasen.

Medvirkende: Elever fra II. og III. em og fm samt enkelte realister.

Søllerød Tidende's anmeldelse var meget positiv, men anmelderen fandt det dog beklageligt, at der blev bandet så meget på scenen. Men som en mor sagde, var det nødvendigt, for at komedien kom til at virke naturligt »og de, der bandede, fik jo også deres straf, da håndjernerne raslede«. I Berlingske Tidende's skolekomediekonkurrence tildeltes stykket 3. præmie samt et stort indrammet fotografi fra forestillingen, som i dag hænger i alrummet.

Marts 1957

»Den lille havfrue« af H.C. Andersen, dramatiseret af Miskow Makwarth.

I skolens årsberetning skrev frk. Clasen: »Opgaven syntes vanskelig, men resultatet var strålende. Sjældent er der set smukkere komedie på Nærumgårdskolens scene, men forud var der gået måneders ihærdigt arbejde.«

På den til lejligheden opsatte scene i gymnastiksalen opfører III em (8. kl.) i 1958 »Genboerne«, og med en dublering af rollerne kom alle elever med.

Februar/marts 1958

Hostrups »Genboerne«.

Instruktion: H. Clasen og I. Bork Andersen.

Medvirkende: Elever fra III. em.

Forberedelserne var begyndt i god tid – allerede ved juletid – alle rollerne var dublerede med det sædvanlige pædagogiske sigte, at så mange elever skulle deltage som muligt. Ingen stjerner! Men desværre forstuede den ene af løjtnanterne von Buddinge foden, således af de militære løjer i alle forestillingerne måtte udføres af den ene løjtnant, hvilket han imidlertid efter anmeldelserne at dømme klarede fortrinligt. Det samme gjaldt efter sigende de øvrige medvirkende.

Søllerød Tidende's anmelder havde dog lidt malurt at dryppe i bægeret: »... smedesvendene bandede lidt rigeligt! Det er muligt, det står i rollehæftet, men så burde instruktørerne have pilleret det ud!«

Marts 1960

Tre enaktere: »Trællen, der blev fri« over Æsops fabler. Spillet af III. fm.

»Den røde vædske« et færdselsspil af Soya spillet af III. em a.

»En ærgrelse på vandring« også af Soya. Spillet af III. em b.

De tre stykker blev smukt anmeldt i Søllerød Tidende, hvis medarbejder havde en festlig og fornøjelig aften på skolen.

Marts 1961

»Peder Dæksdreng« af Svend Åge Olsen.

Instruktion: H. Clasen, Bent A. Sørensen og Allan Jensen.

Medvirkende: III. em a og b.

Den første spilleaften var tidligere lærere ved NG gæster sammen med et hold elever fra Ordblindeinstituttet og den anden aften var beboerne på Hegnsgården inviteret.

Marts 1962

Programmet bestod af forskellige bidrag samlet under titlen »Familien TV«.

Instruktion: Jørgen Ole Knudsen, Bent A. Sørensen, Johannes Bendtsen og Henning Ibsen Knudsen.

De medvirkende var 8.a, 8. tekn.kl., 1. og 2. real.

De forskellige indslag var: »Aktuelt«, »Retten er sat« (i forbindelse med et biltyveri), »Otto Leisner vender plader« (med solister), »Da lampen tændtes« (en dramatiseret Jeppe Aakjær tekst), »TV i Tivoli med Volmer Sørensen« og tilsidt »Vejrudsigten«.

De samme gæster som året forud.

DANSK SKOLESCENE

Dansk Skolescene var i 1950-erne og det meste af 1960-erne en etableret institution, som igennem en abonnementsordning gav storkøbenhavnske skolebørn rige oplevelser i mødet med udvalgte eksempler på drama, opera og ballet på de københavnske scener. (Mest Det ny Teater og Folketeatret). Som de fleste andre skoler i området var også Nærumgårdskolen tilsluttet skolesceneordningen, der omfattede elever fra 6.-10. klassetrin, og interessen blandt eleverne var så stor, at flertallet på de pågældende klassetrin tilsluttede sig ordningen.

I 1957/58 deltog 275 elever. For en beskeden betaling – i 1957: 11,00 kr. – kunne man overvære 3 forestillinger på nogle af de bedste københavnske teatre, og at transporten derind foregik samlet i busser bidrog yderligere til at gøre disse teaterbesøg til de meget festlige oplevelser, de var.

Forud for teaterbesøgene var det naturligt, at man drøftede stykket i dansktimeerne, ligesom den efterfølgende diskussion i klassen også bidrog til at sætte ekstra kulør på dagligdagen.

Repertoiret blev valgt ud fra ønsket om at præsentere eleverne for de største danske og udenlandske dramatikere, og selv om det ofte lå over, hvad de yngste årgange kunne kapere, var der dog en vis værdi i, at de kunne »snuse« til det teater, som mange af dem desværre sidenhen kun i begrænset omfang ville komme i kontakt med. Forøvrigt blev man opmærksom på dette problem, som fra 1959 søgtes løst ved en opdeling i 3 aldersgrupper, der så hver deres forestillinger, afpasset efter alderstrinnet.

I tiåret 1951-60 var repertoireplanen som følger:

1951/52:	Leck Fischer:	Jeg vil være en anden.
	Benjamin Britten:	Lad os lave en opera.
	Ludvig Holberg:	Den stundesløse.
1952/53:	William Shakespeare:	Hellig-tre-kongers-aftens spil.
	Leck Fischer:	I porten.
	Hervé:	Nitouche.
1953/54:	Chr. Olufsen:	Gulddåsen.
	Hostrup:	Genboerne.
	Leck Fischer:	Vores egen ø.
1954/55:	John Patrick:	6 kammerater.
	Ludvig Holberg:	Erasmus Montanus.
	C. Hostrup:	Eventyr på fodrejsen.
1955/56:	Adam Oehlenschläger:	Aladdin.
	Maxwell Andersson:	High Tor.
	J. L. Heiberg:	Nej, samt balletten Drømmebilleder.
1956/57:	William Shakespeare:	Helligtrekongersaften.
	Hart & Kaufmann:	Du kan ikke tage det med dig.
	Carlo Goldini:	En tjener og to herrer.

I sæsonen 1953-54 opførte Dansk Skolescene Hostrup's »Genboerne«, der nok er et af de mest afholdte danske skuespil i skolescenens historie. Muntert, afvekslende og let forståeligt på scenen, og velegnet for forudgående gennemgang på skolen.

Fra venstre ses: Løjtnant von Buddinge: H. Kjærulff-Schmidt, kobbersmeden: Carl Johan Hviid, Klint: Poul Hagen, Madam Smidt: Minna Jørgensen, Malle: Lilian Leight, Lars: Mogens Juul, Madsen: Knud Hilding, Mikkil: Bent Vejlbj, Basalt: Holger Munk og Rikke: Hanne Schoustrup.

1957/58:	Tennessee Williams: Leck Fischer: Leck Fischer:	Glasmenerieriet. Jeg vil være en anden. Manden i Månen.
1958/59:	<i>6.-10. klasse</i> Ludvig Holberg: Goodrick & Hachette: <i>6.-8. klasse</i> J. J. Heiberg: C. Hostrup: <i>IV em klasserne</i> Kjeld Abell: <i>Realklassen</i> B. Brecht: <i>Realklassen</i>	Maskerade. Anne Franks Dagbog Emilies hjertebanken. Soldaterløjer. Eva aftjener sin barnepligt. Laser og pjalter.
1959/60:	Maxwell Andersson: William Shakespeare: Peter Ustinov: <i>4. mellem</i> Chr. Olufsen: <i>6. klasse-3. mellem</i> Chr. Olufsen: Maxwell Andersson: John Patrick:	Knickerbocker Holiday med musik af Kurt Weil. Trolde kan tæmmes. Whisky, vodka og kærlighed. Gulddåsen samt de to første af realklassens stykker. Gulddåsen. Knickerbocker Holiday. Seks kammerater.

I slutningen af 1960-erne svandt interessen for skolescenen, hvilket blandt andet hang sammen med skolescenens vanskeligheder ved at sammensætte et program, som skolerne fandt passende. Men det hang også sammen med, at interessen for det traditionelle »kukkaseteater« i almindelighed var vigende til fordel for de nye, spændende »alternative« teaterformer, der trængte sig på i de år. Det er ikke for meget sagt, at skolescenen havde haft kolossal betydning og ydet en fremragende indsats, men tiden var nok løbet lidt fra den – der var nye toner i luften, de »opsøgende« teatre så dagens lys i stigende antal og bragte dramaet lige ind i skolen.

De såkaldte morgensamlinger afløste i en årrække morgensangen. På skift optrådte klasserne for hinanden med mere eller mindre selvgjorte forestillinger som f.eks. her, hvor 5. kl. spiller H. C. Andersens »Elverhøj« som mimekomedie. (1968). Teksten var forud af eleverne indtalt på bånd. Musik: Griegs »Peer Gynt«.

TEATER I SKOLEN

En forløber herfor var på Nærumgårdskolen de »morgensamlinger«, som i tiden 1966-70 vakte eleverne og lærernes interesse for det »involverende« drama på stedet.

Som afløsning for den gamle morgensang udvikledes fra 1966 den praksis, at eleverne klassevis optrådte for hinanden ved en ugentlig morgenforestilling med selvkomponerede dramatiseringer, skuespil, sanglege, sketches og anden optræden. Som jeg skrev i årsskriftet 1968: »Denne form

*Morgensangen
afløses af
dramatiseringer*

Børnehavklassernes etablering i 1970 skabte for børnene mulighed for en harmonisk overgang til skolegangen. I en alsidig påvirkning udvikles barnets hele personlighed. Her i en rytmisk leg arrangeret af børnehaveklasselederen, Trine Egede, som sidder på gulvet bagest i billedet.

for aktivitet har mange gode kvaliteter: I dansktimerne kan eleverne arbejde med selv at skrive de stykker, de vil opføre – eller de kan bearbejde, tilpasse, allerede eksisterende dramatiske tekster, som er egnede til indstudering og opførelse på det pågældende klassetrin. Selve arbejdet med

indøvning af »rollerne« tilfører dansktimerne nyt liv. Arbejdet med at udføre dragter og kulisser kan inddrage formningslæreren, og et samarbejde med sanglærerinden vil også falde naturligt. Det er således let at se, at denne arbejdsform skaber større helheder for børnene. Og det er jo netop en tendens vi bør fremme mest muligt.«

Således var tankerne, og virkeligheden kom – en tid – til at svare godt dertil. Man opførte spil af varierende længde på 5-20 minutter og af et indhold, der viste stor idérigdom: Mester Jakel-spil, silhouetteater, sanglege og alle tænkelige former for sceneoptræden lige fra de fineste »udstyrsstykker« til stykker, der viste situationer fra elevernes dagligdag. Men uanset form og indhold vakte al optræden stor interesse både hos tilskuerne og de optrædende, hvor de første lærte at lytte med åbenhed og tolerance, mens de sidste øvedes i samspillet vanskelige kunst.

En forudsætning for hele denne aktivitet var naturligvis det scenerum, som vi selv havde indrettet i et ledigt kælderlokale, og selv om det i flere henseender var et ringe rum, fungerede det dog godt i flere år som rammen om en entusiastisk foretagsomhed.

Da det nye kælderteater i 1970 toges i brug, overførtes aktiviteterne hertil, men lige netop morgensamlingerne tålte desværre ikke denne omflytning. Man havde svært ved at vænne sig til de nye, større forhold, men set i en større sammenhæng var dette til at bære, for teater var nu blevet en fast bestanddel af skolens hverdag, og selv om morgensamlingerne visnede bort, lever dramatiseringen stadig i klasserne.

SKABENDE DRAMATIK

Sideløbende med morgensamlingerne etablerede vi i 1968 »den skabende dramatik«, der er en frivillig aktivitet for elever uden for skoletiden. Den har støt fortsat lige siden hver vinter med 50-75 elever, hvilket siger noget om dens livskraft.

Årets arbejde rundes af med en forestilling for familie og skolekammerater. Her vises en scene fra dramatikholdets afslutningsforestilling i april 1975, en revy med titlen: »Mens vi venter – på hinanden«. Tre tilskadekomne venter på at komme til behandling på skadestuen. (Peter Dalmo, Anne Gall Jørgensen og Lise Lotte Hansen).

I skolens årsskrift i 1968/69 gav lederen Jørgen Rahr en malende beskrivelse af emnet:

»Hvad er skabende dramatik«? Det ville være lidt flot at sige, at det ligger i ordene, men det gør det faktisk. Børnene skal ud fra en given opgave skabe den ønskede handling, i begyndelsen ganske korte forløb, men senere har børnene mulighed for selv at vælge opgaven.

Her er et par eksempler på arten af opgaver: En lille klud bliver smidt på gulvet. Nu er det en død rotte, læg den op på bordet. Nu er det en

kattekillling, læg den op på bordet. Det kan være en klump is, et stykke varmt jern, et pindsvin. Kom ud fra soveværelset, gå ovenpå, tag brusebad, børst tænder, red håret. Spis et æble, der smager godt, opdag så, at der er en halv orm tilbage.

Ud over disse øvelser kan børnene spille små ekstemporalspil, episoder, som f.eks.: Far, mor, søn og datter opfører et spil over emnet: »Du skal være hjemme senest kl. 22 (og festen slutter først kl. 23,00!)«.

Efterhånden som eleverne udvikles, bliver de i stand til selv at »producere« stykker, d.v.s. skrive tekster, fordele roller, instruere og udarbejde kulisser, og i de senere år har de ældste elever brugt hele sæsonen til at indarbejde den forestilling, som ved den årlige afslutningsfest bliver vist for forældre og venner.

Formålet med det hele er naturligvis ikke at uddanne børnene til skuespillere eller forfattere, men gennem fornøjelige aktiviteter at fastholde og stimulere den udtryksevne og ugenærthed, der jo desværre almindeligvis aftager med årene. »Jo mindre børnene er, når de kommer i gang, jo friere er de, og jo større fantasi har de«, skrev Jørgen Rahr i 1968.

En del elever fra første årgang har holdt ved gennem alle årene. Om dem (der dengang gik i 2. kl.) siger Jørgen Rahr nu: »De var meget kreative og stabile, og det har været dem, der har lagt grunden til de mange »episoder«, som jeg endnu bruger på næsten alle klassetrin. Det har også været de 2 klasser, som har formet grundstammen i de forestillinger, vi slutter en sæson med. Nye er kommet til, men der har, og vil vel altid være nogle »gamle« med, der kender tonen, respekten og den nødvendige disciplin over for arbejdet«.

De opsøgende teatergrupper, der har vist deres stykker for skolens elever i de senere år, udtrykker ofte glæde over vore elever som publikum, og betegner dem som åbne, spontane, positivt kritiske og hensynsfulde. Det er en rigtig karakteristik, og når vi er nået dertil, har den »skabende dramatik« en del af æren herfor: Eleverne har selv prøvet, de har oplevet og erfaret, de ved.

*Eleverne udvikles
gennem
dramatiseringen*

Kælderteatret blev også modtaget med kyshånd af de professionelle skuespillere, og de første, der tog det til sig, var teatergruppen »Banden«, der her optrådte med mange forestillinger i begyndelsen af halvfjerdserne. Her vises en scene fra det antimilitaristiske stykke »Cirkus Milli«, der efterfulgtes af diskussion mellem skuespillerne og publikum. (1971).

DET OPSØGENDE TEATER

Da Dansk Skolescene nedlagdes i 1969, kom det ikke som nogen overraskelse. Dødskampen havde stået på i årevis, og sorgen var behersket, da den endelige død bekendtgjordes. Vi havde tankerne andetsteds. De var hos de alternative teaterformer, og især det opsøgende teater havde vor interesse. Vi tog mod det med åbne arme, da det kom.

*Søllerød skolescene
etableres med Bjarne
Håkanson som leder*

At få teatret lige ind i skolen var noget nyt. De kom pludselig myldrende allesammen: »Team-teatret«, »Banden«, »Gorillateatern«, »Comedievognen« og hvad de nu hed – alle de professionelle omrejsende grupper. De kom lige ind i hverdagen og viste os deres formåen: debatteater, Mester Jakel, skyggespil, mimespil, og elever og lærere blev begejstrede for de fælles oplevelser. En ny genre var skabt.

Kommunalbestyrelsen ønskede at støtte denne teatervirksomhed i skolerne, og i sommeren 1970 etableredes Søllerød Skolescene som den første i landet med det formål at formidle den, og der blev også bevilget penge dertil. Leder blev den dynamiske Bjarne Håkanson, som skolens kontaktmænd siden har haft det bedste samarbejde med.

Et teaterudvalg bestående af elever og lærere har den opgave at udvælge forestillinger og lægge en årsplan, idet udvalget tilstræber, at alle aldersklasser hver får tre alsidige forestillinger i årets løb.

Eleverne opdeles i princippet i tre puljer:

Pulje I: Børnehaveklasse til 3. klasse. Pulje II: 4.-7. klasse. Pulje III: 8.-10. klasse, idet man i praksis dog ofte må afvige herfra for at sikre den rigtige »dosering«.

I perioden 1970-75 har følgende forestillinger været vist på skolen arrangeret gennem Søllerød Skolescene:

1970/71:	»Banden«:	»Hatten af for de voksne«.
	»Gladsaxe Teater«:	»Forbudt for børn«.
	Ray Nusselein:	Børnekomedie.
	»Comedievognen«:	»Guldtuden«.
	»Comedievognen«:	»Helten Victor«.
	»Banden«:	»Cirkus Milli«.
1971/72:	»Comedievognen«:	8 forestillinger i en
		»Comedie-cavalcade«.
	Jan Zangenberg:	»Brandbilen Bertha«.
	»Team teatret«:	»Undtagelsen og reglen«.
	»Det danske Teater«:	»Ansigt til ansigt«.

1972/73:	»Det danske Teater«:	»Bare jeg var som de andre«.
	»Gladsaxe Teater«:	»Hvem har bolden«.
	»Rimfaxe«:	»Afrika«.
	»Fiolteatret«:	»Flødeulven«.
	»Debatteatret«:	»Funktionærdrømmen«.
	»Fabula Teatret«:	»Flyvemaskinen som tabte halen«.
	»Team teatret«:	»Grænsen«.
	»Odin Teatret«:	»Min fars hus«.
1973/74:	Jytte Abildstrøm:	Carlo & Alberto.
	»Banden«:	»Skyld«.
	»Hvidovre Teater«:	»Bellmann, blomsten, baby og bruden«.
	Jytte Abildstrøm:	»Det lille gys«.
	»Bådteatret«:	»Til kamp mod dødbideriet«.
	»Banden«:	»I kongens og lovens navn«.
	Jytte Abildstrøm:	»Kakkelovnen er lysegrøn«.
1974/75:	»Banden«:	»Gi' et bud«.
	»Comedievognen«:	»År 2002«.
	Alakazam:	»Trylleteater«.
	»Hvidovre Teater«:	»En nat i februar«.
	»Comedievognen«:	»Da oldemor var lille«.
	Jytte Abildstrøm:	»De tre måske flere«.

Det varierede udbud af titler og genrer viser en markant forskel fra skolekomediernes og skolescenens klassiske repertoarer i retning af mere »børnevenlige« forestillinger. Det vil føre for vidt her at komme ind på en nærmere vurdering af aktiviteten – men det er rigtigt at sige, at skolen herigennem har fået nyt liv.

Hvis kvaliteten af manuskripter eller skuespillerpræstationer enkelte gange er lidt svag, så gør det ikke så meget, for eleverne er så kritisk bevidste, at de kan se det – og som regel undlader de heller ikke at sige det.

Vi har fået mange gode venner blandt de opsøgende teatre – men især skal her omtales vort venskab med »Comedievognen«, som i flere somre har lånt kælderteatret til prøverum. Det er sundt for os andre at se, hvor hårdt de arbejder for at gøre en forestilling klar – de kommer ikke sovende

til resultaterne. I pauserne spiser de på lærerværelset. Det hygger! Når forestillingen er ved at være klar, prøver de den ofte på vore elever, så på den måde får vi både i pose og sæk.

Skulle nogen få den tanke, at det etablerede teater nu helt forsømmes, er der beroligelse at hente i, at Søllerød Skolesceneordning også omfatter besøg på de københavnske teatre, hvilket vi da jævnligt benytter os af. Intet under, at Søllerød Skolescene af mange betragtes som forbilledlig!

KUNST I SKOLEN

Enhver der færdes på skolens gange og trapper, bemærker uundgåeligt det store antal malerier, collager, tryk, tegninger og skulpturer, som på markant vis præger skolen. Mange giver udtryk for glæde herover, og stiller da ofte spørgsmålet: Hvordan er dette blevet muligt, hvorfra kommer al den kunst?

Allerede umiddelbart efter skolens indvielse rejstes spørgsmålet om en kunstnerisk udsmykning af den nye skole, hvis smukke og rummelige lokaler glædede så mange af dens brugere, men hvis vægge var så tomme og bare. Men hvor skulle pengene komme fra? Det blev hurtigt klart, at kommunen ikke agtede at bevilge penge hertil – skolen havde været dyr nok – og kunst er ekstravagance! Altså måtte man selv.

I oktober 1953 nedsatte lærerrådet derfor et såkaldt »forskønnelsesudvalg«, hvis første medlemmer blev Ib Moustgaard, Ellen Bork Andersen og Valdemar Paaske. Udvalgets opgave blev at varetage udsmykningen af lærerværelset og gangene, og det varede ikke længe, før der fra udvalget forelå til drøftelse i lærerrådet et forslag af omfattende karakter.

Indledningsvis fastslog udvalget sin principielle holdning til den finansielle side af sagen, idet man fastslog, at »Der bør over for kommunen fremsættes krav om tildeling af et fast årligt beløb til udsmykning af

*Kravet om kunst
opstår*

Bestræbelserne for at gøre skolen til et grosted, der sikrer eleverne alsidig udvikling, førte i 1968 til afholdelsen af en »maledag« for hele skolen. De små elever arbejdede i klasserne, og de store kunne tilmelde sig et af tre valghold: maling, stoftryk og gasbetonskulptur. Her males abstrakt i gymnastiksalen. De færdige værker ophængtes i klasser og på gange.

skolen«. Det ser imidlertid ikke ud til at kravet herom fra skolens side er viderebragt til de kommunale myndigheder, så man har nok på en eller anden måde fundet ud af, at det kunne man godt spare sig. (Flere år senere søgte man, men fik afslag). Udvalgets forslag omfattede imidlertid også mere konkrete foranstaltninger: Skifterammer til børnetegninger, plakater af kunstnerisk og pædagogisk værdi, lokale kunstneres udlån af billeder til skolen, ansøgning til Ny Carlsbergfondet samt indretning af hyggekrog

med møbler og planter, og udsmykning af klasserne i samarbejde med klasselærerne.

Disse foranstaltninger kunne gennemføres for en udgift af 500,- kr. – men igen: Hvor skulle pengene komme fra? Det kneb med at finde udvej herfor, men en del af aktiviteterne blev dog realiseret. I 1954 erhvervedes 2 litografier af Aksel Jørgensen og Oluf Høst, der må betegnes som NG's første egentlige kunstindkøb. (Pris pr. stk. 52,- kr. med ramme).

I 1954 udstillede den lokale kunstner Jørgen Andersen Nærum på skolen et prisbelønnet maleri, som længe prydede hovedtrappen, afbrudt af en periode, hvor det var udstillet på Charlottenborg. I sin begejstring over billedet foreslog »forskønnelsesudvalget« da i 1956 lærerrådet, at man forsøgte at skaffe offentlige midler til køb af det (Ny Carlsbergfondet), eller at man subsidiært anmodede kunstneren om indtil videre at måtte låne billedet. Dette gav imidlertid anledning til en længere diskussion, der klart demonstrerede dilemmaet i sager af denne natur: skulle dispositionen træffes af det valgte (kunstinteresserede) »forskønnelsesudvalg« eller af det (mindre kunstinteresserede) demokratiske flertal? Lærerrådet var ikke i tvivl: det var da pænt af kunstneren at låne skolen sit billede en tid, og man havde også glædet sig over at se på det, men at man ligefrem skulle gå så vidt som at købe maleriet – det var for meget. Man »syntes ikke, at maleriet med sit dystre motiv hører hjemme på en skole«, og med den begrundelse vedtog lærerrådet med 19 stemmer mod 9 at afvise forsøget på at erhverve billedet.

Trods denne afvisning tabte »forskønnelsesudvalget« dog ikke pusten, men fortsatte sin virksomhed trods hård modstand fra mange lærere, der var utilfredse med de »smørerier«, man forpestedede lærerværelset med. Det ødelagde appetitten, når man i spisefrikvarteret skulle sidde og se på den slags! Man havde nemlig vedtaget i april 1958 at tegne abonnement på »Byens billede«, på hvilken måde man hver måned lånte 2 nye malerier af nutidige kunstnere til ophængning. Det var ikke helt let at få igennem lærerrådet, men blev dog tilladt, idet det betonedes, at der ikke var penge

*Skal kunstindkøb
afgøres på
demokratisk vis?*

til den slags, men da en kreds af lærere tilbød selv at betale abonnementet, så gik sagen igennem. Men foreløbig kun for et år! Abonnementet blev dog fornyet indtil udgangen af 1962 og fra 1958 med den glædelige nyskabelse, at kommunen efter ansøgning betalte abonnementet med 12,50 kr. pr. måned (incl. fragt). Ikke meget – men dog en begyndelse!

I efteråret 1959 arrangerede udvalget på initiativ af Arne Ravn og Bent Sørensen en udstilling af arbejder af Henry Heerup, der vakte en så stor begejstring, at udvalget anså det for realistisk af anmode lærerrådet om en bevilling på 475,- kr. fra »komediekassen« (overskud ved skolekomedier) til et af malerierne (»Solsikke«). Lærerrådet var positivt, og en kreds af forældre bidrog med 112,- kr., hvorved man rådede over det nødvendige beløb.

Der var nu kommet gang i sagerne, udvalget vejrede morgenluft og arrangerede umiddelbart efter en ophængning af Scherfig-værker, der fik så god en modtagelse, at udvalget fik fuld opbakning bag ideen om at opsøge borgmester Erik Øigaard for at forelægge anmodningen om en kommunal bevilling på 3.000,- kr. til køb af maleriet »Legende elefanter«. Borgmesteren var positivt indstillet og ansøgningen blev bevilget. Som et indskud i denne historiske gennemgang bør det her anføres, at denne positive indstilling fra borgmester Øigaard manifesterede sig i hele hans »regeringstid« og førte til kommunale bevillinger til indkøb af mange kunstnere, hvoraf kan nævnes Mogens Andersen, Seppo Mattinen, William Soya, Herman Stilling, Richard Winther, Egon Fischer, Henry Heerup og Hans Scherfig.

Efter en heldig gennemført papirindsamling i foråret 1961 skabtes der mulighed for et nyt kunstindkøb, og Arne Ravn forslog da, at man indkøbte Heerup's Madonna-billede – en ren perle – efter manges mening det smukkeste værk i skolens samling. Idéen blev stort set velvilligt modtaget i lærerrådet, dog med følgende protokollat: »Det blev vedtaget at købe billedet af Madonna, hvis ikke et bedre findes«. Af nærliggende grunde lykkedes det ikke kunstudvalget at finde et bedre, og maleriet blev købt

*Udviklingen tager
fart – med velvillig
bistand fra
borgmester Erik
Øigaard*

(1.600,- kr.) og har sidenhen været lånt ud til flere udstillinger, sidst til den store retrospektive Heerup-udstilling på Louisiana, hvor det indtog en hædersplads i Heerups produktion.

I forsøg på en finansiering af dette kunstværk havde man ansøgt Ny Carlsbergfondet om støtte hertil, men fondets direktør Jørgen Sthyr måtte med beklagelse meddele, at man ikke så sig i stand til at hjælpe i øjeblikket. At der ikke var tale om en permanent afvisning, viste imidlertid den senere udvikling, og fondets vilje til at hjælpe har vist sig tydeligt gennem direktør Sthyr's gentagne besøg på skolen og gennem de kunstværker, der i tidens løb er skænket skolen af fondet. Her kan nævnes flere skulpturelle værker af Egon Fischer og malerier af Anders Kirkegaard, Ole Sparring, William Skotte Olsen, litografier af Poul Janus Ibsen samt et selvpортræt af Kurt Trampedach skænket ved indvielsen af den nye skoleafdeling i 1970.

Den virksomhed, hvis begyndelse i 1950-erne foran er beskrevet, er fortsat op igennem 60-erne og 70-erne og efter samme mønster. Bent Sørensen har været med i alle årene, mens jeg har været medlem af udvalget siden 1967, da Arne Ravn forlod skolen.

Skolens kunstsamling er øget støt, og mange kunstudstillinger har været arrangeret igennem årene. Intet år har savnet udstillinger, og ofte har 5 set dagens lys i løbet af et skoleår.

De vekslende udstillinger af nutidig kunst har af og til givet anledning til hede diskussioner og kritik af kunstudvalgets dispositioner, specielt hvad angår ophængning af »uforståelige« værker. Som en provokation præsenterede udvalget derfor i 1968 en samling af lånte »fidusbilleder« i fede gulddrammer: »Knejsende kronhjørt«, »Vildænder i aftensol over kæret« o.s.v., men det var åbenbart at falde i den anden grøft. Som en elev sagde »I kan ikke være bekendt at hænge sådan noget op på vores skole«.

Kunstudvalget betragter det som sin opgave at præsentere eleverne for nutidens kunst, blandt andet for at hjælpe dem til at forstå tiden bedre, og ikke at påtrykke eleverne en bestemt kunstopfattelse. Man er åbne over for forslag, og enhver udenforstående er velkommen til at arrangere en udstil-

Udstillende kunstnere har ofte besøgt skolen og orienteret eleverne om deres værker, og eleverne har kunnet stille spørgsmål. Den surrealistiske maler Jens Lauritzen diskuterer her et af sine udstillede værker »Sok på bøjle« med elever fra 2. real (1970). Spørgelysten var stor – og ligeså forundringen over malerierne: »Hvad er det egentlig for noget, du maler?«

ling, hvilket ofte er sket med de mest glimrende resultater. Om man så kan lide det man ser, er en helt privat sag.

Kunstudvalget, eller som det oprindeligt hed »forskønnelsesudvalget«, er det ældste eksisterende udvalg på skolen, og fungerer uanset det ikke har holdt møde de sidste 15 år. Siden udvalget i 1966 på demokratisk vis fik afvist et foreslået indkøb af lærerrådet, er afgørelsen af kunstindkøb sket på mere subtil vis.

Oversigt over lærerrådsmøder 1950-1975

Møder af en varighed på 1 time eller derover.

Uden for skoletiden

År	Aftenmøder	Eftermiddagsmøder	Morgenmøder	Korte frikvar- tersmøder
	kl. 19-ca. 22	begynd. kl. 14	begynd. kl. 8	
1950/51	?	?	?	?
1951/52	0	2	1	10
1952/53	0	3	2	16
1953/54	0	5	2	27
1954/55	0	3	3	20
1955/56	0	4	4	16
1956/57	1	6	3	6
1957/58	0	4	3	10
1958/59	0	4	2	28
1959/60	0	4	2	25
1960/61	0	1	3	22
1961/62	0	0	2	37
1962/63	0	0	2	33
1963/64	0	4	2	11
1964/65	0	3	2	2
1965/66	0	3	2	8
1966/67	4	4	2	9
1967/68	4	1	2	3
1968/69	6	3	2	13
1969/70	5	4	2	10
1970/71	6	3	3	23
1971/72	13	0	2	0
1972/73	12	0	3	1
1973/74	12	2	2	5
1974/75	3	0	38	1
I alt:	66	63	91	336

Oversigten er udarbejdet på grundlag af lærerrådsprotokollerne. Desværre mangler protokollen for 1950/51. I enkelte tilfælde fremgår mødetidspunkterne ikke af protokollen, og i så tilfælde er der foretaget en skønsmæssig placering i oversigten.

Møder med begrænset lærerdeltagelse (karakter-, delings- og faglærer-møder) er ikke medtaget, da disses resultater senere forelagdes det samlede lærerråd.

Regelmæssige aftenmøder påbegyndtes først i 1966, hvor lærerrådet stilede efter en norm på 1 månedligt lærerrådsmøde (aften eller eftermiddag).

Fra 1971 til 1974 steg aftenmødernes antal, idet det vedtoges at afholde 1 aftenmøde ca. hver 14. dag og så vidt muligt undgå eftermiddagsmøderne, der kolliderer med andre gøremål, såsom kurser på Danmarks Lærerskole, børnepasning m.v.

Fra august 1974 afholdes lærermøde 1 gang ugentlig kl. 8-9 idet børnene denne dag først møder kl. 9, og derudover holdes enkelte aftenmøder om pædagogiske emner.

Morgenmøder har iøvrigt fundet sted gennem alle årene, idet der på den første skoledag altid holdes møde, inden børnene møder kl. 10, og på en af de sidste skoledage holdes et heldagsmøde, hvor børnene har fri.

De mange frikvartermøder (som regel i spisefrikvarter) drejer sig mest om ansøgninger om tilladelse til at benytte skolens lokaler til andre formål end undervisning, elevs fritagelse for skolegang eller dispensationer for skoledistrikter. Møderne giver almindeligvis kun anledning til korte drøftelser, men kan dog trække ud.

Frikvartermødernes antal varierer betydeligt gennem årene, hvilket kunne give anledning til mistanke om, at ikke alle lærerrådssekretærer har været lige omhyggelige med at opnotere de korte sagsbehandlinger. Visse tendenser lader sig dog aflæse. I begyndelsen af 1960-erne har mødeaktivi-

teten koncentreret sig om frikvartererne, hvilket sikkert har haft en sammenhæng med daværende skoleinspektørs langvarige sygdom.

Fra august 1971 indtræffer et brat fald forårsaget dels af visse ændringer i den administrative praksis og dels af den kraftige stigning i antallet af regulære lærermøder. Derved kom man bort fra de mange forstyrrelser i spisefrikvarteret – til gavn for sagsbehandlingen og lærernes madro.

En betragtning af den omhandlede periode viser en markant stigning i mødeaktiviteten for den sidste halve snes år, svarende til den udvikling, der har fundet sted i samfundet som helhed.

I de første år behandlede lærerrådet i særlig grad elevforhold (oprykninger, delinger, ordensproblemer etc.), medens forhold, der senere blev lærerrådsanliggender, såsom skolens struktur og undervisningens form og indhold lå fast og ikke gav anledning til drøftelser. De senere års stærke udvikling, sammenholdt med den almindelige »demokratisering«, har imidlertid nødvendiggjort hyppige lærermøder, og når man i dag med rette kan sige, at ingen vigtige afgørelser træffes uden lærerrådet har kunnet gøre sin indflydelse gældende, så må det også siges, at det tager sin tid!

Elevtal i perioden 1950-1975

	Nærumgårdskolen	Nærum skole
1950/51	ca. 390	
1951/52	434	
1952/53	360	196
1953/54	347	310
1954/55	428	328
1955/56	478	315
1956/57	502	317
1957/58	548	351
	<u>48*</u> (Vangeboklasser)	
	596	

1958/59	584	346
	83* (Vangeboklasser)	
	667	
1959/60	446	
1960/61	430	
1961/62	439	
1962/63	460	
1963/64	488	
1964/65	471	
1965/66	467	
1966/67	433	
1967/68	424	
1968/69	418	
1969/70	450	
1970/71	460	
1971/72	485	
1972/73	492	
1973/74	503	
1974/75	512	

På grund af det stigende elevtal måtte Nærum skole efter 2 års forløb tages i brug igen af de yngste klasser. En del lærere måtte forrette tjeneste på begge skoler og fik herfor en årlig »cykelgodtgørelse« på 75 kr. Efter årelange forhandlinger udskiltes Nærum skole i 1959 som en selvstændig skole under ledelse af skoleinspektør P. Ketil-Hansen, der i en årrække som viceinspektør havde haft den daglige ledelse af skolen.

*Ved udgangen af skoleåret 1958/59 overflyttedes disse klasser samlet til Vangeboskolen.

SKOLENÆVNET

Efter lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen indførtes i foråret 1970 skolenævnet ved alle folkeskoler. Skolenævnet vælges af og blandt forældrene for en 4-årig periode sammenfaldende med valgperioden for kommunalbestyrelsen og består af 4 forældrevalgte nævnsmedlemmer og et medlem udpeget af kommunalbestyrelsen. Skolenævnet fører tilsyn med skolen.

1. valgperiode 1970-74:

Søren Dyssegaard. Indtrådt 18/2-72. Udtrådt 14/6-73.

Henrik Hebel.

Jørgen Jensen. Indtrådt 30/8-73.

Helge Lorenzen. Udtrådt 21/1-71.

Jytte Nielsen. M.K.

Niels Petri.

Lisbeth Poulsen. Formand

2. valgperiode 1974-78:

Henrik Hebel. Formand.

Jørgen Jensen.

Esben Kirkegaard.

Knud S. Levinsen. M.K.

Birte Ravn.

ANSATTE VED NÆRUMGÅRDSKOLEN I 1950-75

Der er kun medtaget personer, som har haft fast beskæftigelse ved skolen i mindst 1 år.

Navn:	Ansatt v. NG:	Ophør:
Andersen, Bente	1/8-54	31/7-57
Andersen, Elmo	1/8-54	31/7-59
Andersen, I. Julin	1/8-59	1/4-70
Andersen, Ib Bork	1/8-58	
Andersen, Kirsten S.	1/8-58	22/6-59
Andersen, Margrethe, lærerrådsformand 1/8-67-1/8-68	1/8-57	
Andersen, Thorun H., fritidspædagog	1/8-71	
Andersen, Tove Bork	1/8-65	
Basland, Thorkild	1/8-50	31/7-60
Bentzen, Johs. G.	1/8-56	31/7-75
Berg, Birthe	1/8-61	31/7-62
Berg, Jørgen, skoleinspektør 1/8-64	1/7-63	
Berthelsen, Hanne	1/8-63	31/7-64
Bjørndahl, Ellen	1/8-50	24/6-67
Blume, Anna-Grethe	1/8-56	
Boesen, Bo	1/6-54	31/7-59
Boisen, Birthe Ulf	1/8-72	
Borgsten, Ole	1/8-66	
Brammer, Corinna	1/8-68	
Bruhn, Jens	1/8-71	

Buchardt, Karen, kantineleder	4/1-73	
Carlsen, Åge Frederik, skolebetjent	20/9-50	1/11-62
Christensen, Gunnar Mars	1/8-72	
Christensen, Inger	1/8-71	
Christensen, Kirsten Axie	1/8-69	
Christoffersen, Valdemar	1/8-67	28/2-69
Christophersen, Anne-Marie	1/8-57	31/7-60
Clasen, Harriet, skoleinspektør 1/8-52	20/9-50	28/2-64
Dahl, Elisabeth	1/8-51	22/6-55
Dall, Birger H.	1/12-72	
Dresmer-Hansen, Lise-Lotte	1/8-65	
Duus, Kirsten	1/8-70	31/7-72
Egede, Trine, børnehaveklasseleder	1/8-70	
Elsøe, Jørgen Kristensen-, viceinspektør	1/9-64	
Elsøe, Ruth Kristensen-	1/8-56	31/7-64
Edelvang, Preben	1/10-56	31/7-59
Engquist, Lise	1/8-61	31/7-69
Fenger, Tulle, sekretær	1/8-72	
Frederiksen, Per	1/8-66	24/6-67
Gjørtz-Laursen, I.	1/8-53	1/10-56
Gjørtz-Laursen, Karen	1/8-52	1/10-56
Greenfort, Annalise	1/8-52	1/3-57
Gøting, Aage, lærerrådsformand 1/8-53-1/8-56	1/8-50	31/7-59
Halsteen, Elise	1/8-50	31/7-63
Havsteen, Annelise	1/8-64	30/4-66
Hansen, Elisabeth	1/8-71	
Hansen, Susanne Ulf	1/8-70	
Henriksen, Herluf, reserveskolebetjent	1/10-72	
Hjerting, Erhard	1/8-69	22/6-70
Hønger, Helle	1/8-58	31/7-67
Høybye, Arne	1/12-53	31/7-56
Haahr, Inge	1/3-57	
Haahr, Ole, lærerrådsformand 1/8-68-1/8-71	1/3-59	
Ipsen, Bente	1/8-65	
Jakobsen, Kjeld, lærerrådsformand 1/8-71-1/8-73	1/3-64	
Jensen, Alan	1/8-58	31/7-61
Jensen, Hans Bille	1/8-66	23/6-67

Jensen, Ib	1/8-57	31/7-59
Jensen, Kjeld	1/8-50	
Jensen, Peter Marinus, lærerrådsf. 1/8-75-	1/1-67	
Jørgensen, Bent	1/8-67	31/7-68
Jørgensen, Jutta	1/8-52	31/7-54
Jørgensen, Eva M.	1/8-58	31/7-59
Ketil-Hansen, Poul, viceinspektør v. Nærum skole	1/8-50	31/7-59
Knudsen, Agnes	1/8-54	31/7-55
Knudsen, Henning Ibsen, skolebibliotekar 1/8-57 lærerrådsformand 1/8-57-1/8-60	1/8-51	
Knudsen, Jørgen Ole, lærerrådsform. 1/8-64-1/8-65	1/1-57	30/6-65
Knudsgaard, Ester	1/8-58	31/7-59
Knutstad, Kai	1/8-55	31/7-59
Kretzschmar, Jørn	1/8-52	31/12-55
Kretzschmar, Karen	1/8-52	31/12-55
Kølbæk, Anna E.	1/8-58	31/7-59
Lerche, Edith	1/8-55	31/7-58
Lollesgaard, Vibeke	1/3-51	31/7-58
Ludvigsen, Inger, sekretær	1/8-65	
Lund, Kirsten	1/1-56	31/7-67
Lund, Kirsten Falkenberg	1/8-67	31/7-70
Marquard, Anna	1/8-63	12/8-66
Melson, Sten	1/8-72	22/6-73
Mering, Bet	1/8-57	31/7-70
Mikkelsen, Holger	1/8-70	1/8-75
Mortensen, Ingelise	1/8-73	
Moustgaard, Ib	1/12-50	31/7-56
Nielsen, Edith Bo, sekretær	1/3-62	22/6-65
Nielsen, Emil Møller	1/8-56	31/7-71
Nielsen, Helen	1/8-58	31/7-59
Nielsen, Henning Møller	1/8-52	
Nielsen, Jørgen B.	1/8-57	16/7-58
Nielsen, Palle	1/8-58	31/7-59
Nørsgaard, Johan	1/8-61	23/6-67
Olsen, Torben Bane	1/8-70	
Pedersen, Ester L.	1/8-55	31/7-58
Pedersen, E. Hildebrandt	1/8-57	31/7-59

Pedersen, O.	1/8-51	31/7-53
Pedersen, P. N.	1/8-51	31/7-53
Pedersen, Kaj Uhre	1/8-65	23/6-67
Petersen, Ulla Bilgrav	1/8-61	31/7-73
Petersen, Vita	1/8-51	31/7-52
Pontoppidan, Claus H.	1/8-73	
Paaske, Valdemar, lærerrådsformand 1/8-56-1/8-57	1/8-52	31/7-57
Rasmussen, Karsten Krag	1/8-61	
Ravn, Arne, lærerrådsformand 1/8-60-1/8-64 samt 1/8-65-31/12-66	1/8-53	31/12-66
Rue, Elin H.	1/8-66	
Sandersen, Eva	1/8-57	31/7-58
Sass-Nielsen, Karen	1/8-66	
Secher, Inger	1/8-64	31/7-68
Serup, Marianne	1/9-70	31/7-72
Smith, Elly	1/8-58	31/7-59
Sorring, Inger M.	1/8-57	31/7-63
Straarup, Jens Chr., lærerrådsformand 1/8-73-1/8-75	1/8-69	
Suaning, O., skoleinspektør	1/8-50	21/11-51
Svendsen, Finn E.	1/8-70	
Sæbye, Uffe	1/8-71	31/8-72
Sørensen, Bent A.	1/12-57	
Sørensen, Helge G., lærerrådsform. 1/8-51-1/8-53	1/8-50	31/7-71
Sørensen, Inge	1/8-54	31/7-61
Sørensen, Thora G.	1/8-58	31/7-59
Thomsen, Poul C.	1/1-56	31/7-59
Tokkesdal, Henning, skolebetjent	1/11-62	
Vagn-Olsen, Rigmor	1/8-65	
Visti, Eva	1/11-56	31/7-58
Visti, Isak	1/8-56	31/7-58
Vitnes, Bjørg	1/8-73	
Weise, Knud, viceinspektør	1/8-52	31/7-63
Wengberg, Jytte	1/8-65	

Billedet af skolens personale i foråret 1975 viser en markant forøgelse af persontallet sammenlignet med 1951 trods en beskedent stigning i elevtallet fra knap 400 til godt 500. Lærerkollektivet består nu af 38 personer, men dertil kommer tilførelsen af nye kategorier af medarbejdere: Børnehaveklasselæreren og hendes assistent, fritidspædagogen, kantinedamen og de 2 sekretærer. At skolebetjenten, hans medhjælper, tandlægen, klinikdamerne samt skolesundhedsplejersken også er med, siger noget om den stedfundne udvikling. Vi er et fællesskab.

Siddende på jorden fra venstre: Rigmor Vagn-Olsen, Corinna Brammer, Finn Svendsen, Holger Mikkelsen, Bent A. Sørensen.

Siddende på bænken fra venstre: Henning Ibsen Knudsen, Bente Ipsen, Gunnar Mars Christensen, Kirsten Axie Christensen, Karsten Krag Rasmussen, Bjørg Vitnes, Thorun Høgh Andersen, Kjeld Jakobsen, Margrethe Andersen, Ingelise Mortensen, Ole Borgsten, Elin Rue, Kjeld Jensen, Susanne Neiss.

Stående fra venstre: Karen Sass-Nielsen, Karen Buchardt, Herluf Henriksen, Karen Makwarth, Grete Tokkesdal, Birgit Andersen, Inger Christensen, Henning Tokkesdal, Ole Haahr, Inge Haahr, Randi Probst, Birger Dall, Jørgen Elsø, Henning Møller Nielsen, Jens Bruhn, Jens Straarup, Peter Jensen, Jørgen Berg, Birgitte Boisen, Lise-Lotte Dresmer-Hansen, Inger Ludvigsen, Kirsten Harck, Tulle Fenger, Bette Hansen.

KILDER TIL NÆRUMGÅRDSKOLENS HISTORIE

- Skoleinspektør O. Suanings dagbog fra 6/1-25/10 1951.
Skoleinspektør H. Clasens dagbøger (I-IV) fra 29/10-51 til 1/11-62.
Nærumgårdskolens årsberetninger 1951-62.
Nærumgårdskolens årsskrifter 1968-72.
Nærumgårdskolens korrespondancearkiv.
Nærumgårdskolens lærerrådsprotokoller for aug. 1951 til juni 1975.
Skolekommissionens protokoller.
Skoleudvalgets protokoller.
Nærumgårdskolens lærerkartotek.
Nærumgårdskolens scrapbøger.
Søllerød Tidende.
Rapport over x-rumsarbejdet i 1969/70 på Nærumgårdskolen.
Invielsestale af professor Schneider ved indvielsen 21/9 1950.
Skoleinspektør O. Suanings manuskript af 4/10 1951.
En sort kasse dokumenter vedr. Nærum skole (Skoleforvaltningens arkiv).

Kommentarer til et Søllerød-motiv

Af Erik Sinding

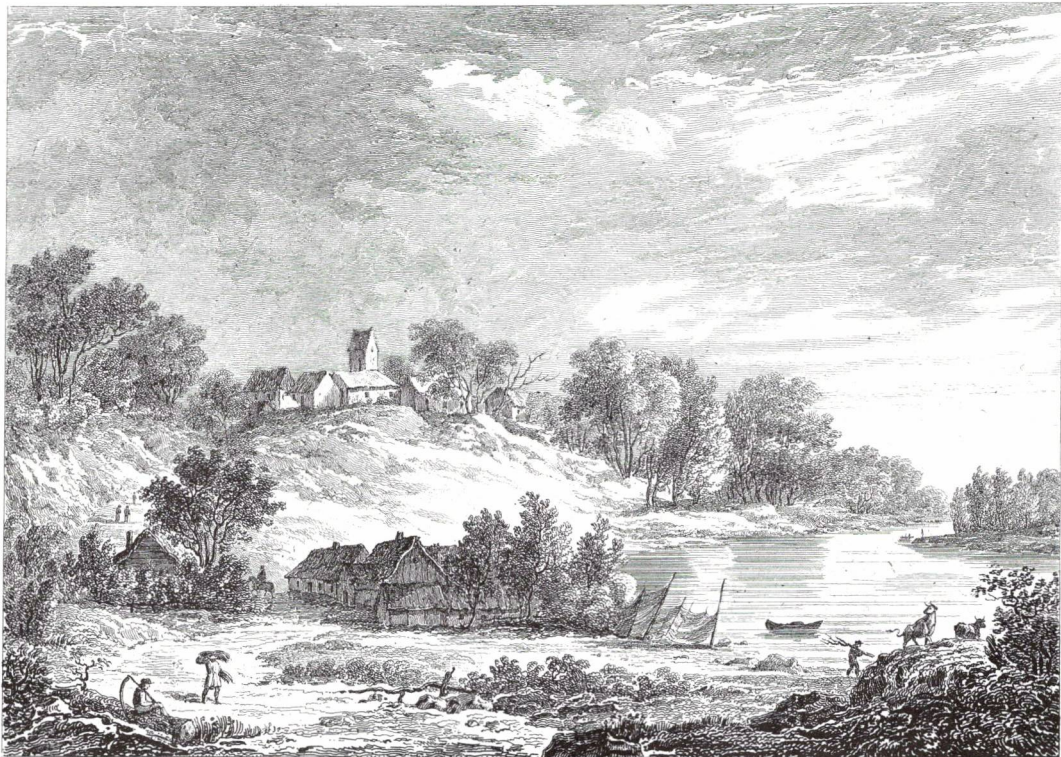
Ofte forekommer der i topografiske værker ukorrekte oplysninger om grafiske blade, der er benyttet som illustrationsmateriale. Bøger om Søllerød er ingen undtagelse.

I Eiler Nystrøm's bøger »Søllerød Sogn i Fortid og Nutid« (1911) er der på side 33 og i »Fra Nordsjællands Øresundskyst« (1938) på side 305 gengivet et billede med følgende tekst: »Søllerød 1827 (Radering af J. H. Mansa)«. Denne tekst har gennem årene skabt problemer for brugere og samlere af topografisk grafik, og en grundig undersøgelse har da også vist, at teksten er forkert. Billedet er ikke en radering, men et litografi til hvilke forlægget ikke er tegnet i 1827 og ikke af Mansa.

Motivet er tegnet af den danske maler H. Harder (1792-1873) og er benyttet som forlæg til et stålstik udført af den engelske kobberstikker W. H. Lizars (1788-1859). Det er trykt i London 1823 som illustration til A. Andersen-Feldborg's engelske Danmarksbeskrivelse. Denne blev med titlen »Denmark Delineated, or Sketches of the present State of that Country. Ill. with Engravings from the Designs of eminent danish Artists« udgivet i Edinburgh i 1824.

Hvorledes er da J. H. Mansa (1797-1885) blevet angivet som kunstneren? Helt enkelt ved en misforståelse, idet Mansa har udført en kopi af det engelske stålstik, ganske vist som litografi eller stentryk.

Mansa (fig. 5), der var officer, topograf og lærer ved Landkadetakademiet, var tillige tilknyttet »Det Kongelige Steentrykkeri« i Amaliegade, hvor han udførte kopien. Med det engelske stålstik som forlæg graverede han motivet ned i en litografisk sten. Aftryk fra denne blev i 1827 indsat i »Magazin for Kunstnere og Haandværkere« som illustration til en artikel

H. Harder: Sölleröd. Stålstik (11,5×16 cm) udført af W.H.Lizars i 1823. Ud over teksten »Sölleröd« er stålstikket under billedfeltet betegnet »Drawn by H. Harder, Copenhagen« og til højre »Eng. by W.H.Lizars«. Billedet forekommer ofte foldet lodret gennem midten. Dette skyldes, at bogen »Denmark Delineated« i 1824 er trykt i to oplag, hvoraf det ene på »stort papir«. I det store format er Sölleröd-motivet foldet (fig. 1).

Maleren Hans Harder (1792-1873) tegnet af H. W. Bissen i 1825 under Harder's ophold i Rom, altså få år efter Søllerød-motivets tilblivelse. Det her viste billede er fra et lille håndskrift, som med titlen »Venners Minde. 44 Blade Portræter tegnede af Hermann Wilhelm Bissen« findes i Kobberstiksamlingen. Bissen blev senere den meget kendte billedhugger, der bl.a. skabte »Istedløven« og »Landsoldaten« (fig.2).

»Udsigt over Steentrykkeri-Kunsten eller Lithographien« af N. B. Krosning. (Artiklen blev også med illustrationer samme år udsendt som særtryk).

Det er fra denne publikation, Eiler Nystrøm har gengivet motivet i sine bøger. Meget tyder på, at han har fundet frem til billedet ved at slå op i »Samling til beskrivende Fortegnelse over danske Kobberstik, Raderinger, Illustrationer m.m.« udgivet i 1889 af F. C. Krohn. Søllerød-motivet er her opført under Mansa's grafiske arbejder, og der er anført »Raderet i Steen«, skønt der på det originale blad står »Graveret med Naal i Steen«, hvilket i grafisk betydning er noget ganske andet. Nystrøm har næppe haft større kendskab til grafik, og grundet bogens titel og den anførte tekst har han antaget, at billedet var en radering.

I Søllerødbogen 1973 på side 138 har Gunnar Sandfeld også benyttet motivet som illustration til sin afhandling »Erindring og udforskning«. Heller ikke teksten til dette billede er korrekt, idet det er Lizars' stålstik, som er gengivet. Det er nemlig ikke ligegyldigt, hvilket billede man anvender, når man tilføjer Mansa's navn. Sammenligner man Lizars' stålstik (fig. 1) med Mansa's litografi (fig. 3), vil man hurtigt opdage, at der er forskel og at Mansa har udeladt flere detailler. Han mangler f.eks. manden med leen i venstre nederste hjørne, rytteren mellem husene og den ene ko på højen i højre, nederste hjørne. Og så har han på grund af den reducerede billedhøjde ikke så megen himmel med.

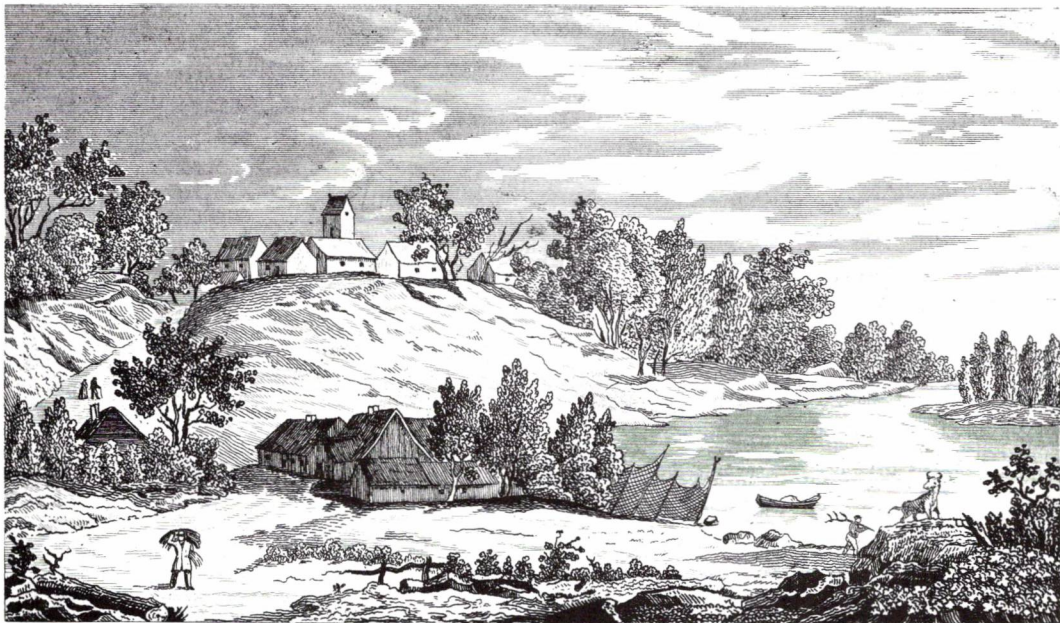
Men tilbage til Harder (fig. 2), der er Søllerødmotivets egentlige ophavsmænd. Hvornår har han udført tegningen? Dette spørgsmål lader sig næppe besvare helt korrekt, men det må antages at være tæt omkring 1820. Han var uddannet på Akademiet og fik her i 1818 den lille og i 1820 den store sølvmedalje. Samme år modtog han fra »Fonden ad usus publicos« et legat til rejser i Danmark. På en af disse rejser har han sikkert stået ved Søllerød Sø og tegnet en skitse. Men hermed er ikke påstået, at alt er korrekt placeret, for det har jo altid været en kunstners ret at tage sig den frihed at pynte lidt på et motiv. I 1822 forlod han København, idet han blev

H. Harder: Sölleröd. Litografi (8,3×15,5 cm) udført som kopi efter Lizars af J. H. Mansa i 1827. Ud over teksten »Sölleröd« er litografiet parallelt med venstre billedrand betegnet med et »D« og på linien derunder »Graveret med Naal i Steen«. Parallelt med højre billedrand »Kongeligt Steentryk A. DIR.« og »Mansa« (fig. 3).

ansat som tegnelærer ved Sorø Akademi, et embede han bestred helt til 1862, hvor han i øvrigt blev udnævnt til titulær professor. Gennem et halvt århundrede udstillede han 36 gange og i alt 69 arbejder på Charlottenborg.

Når Gunnar Sandfeld i sin afhandling er inde på, at »raderingen« ifølge overleveringen skal være gjort efter en tegning af A. C. Dusch, er det ikke ubegrundet. Han har hentet sine oplysninger i kataloget til udstillingen »Sölleröd i Billeder« på Sölleröd Rådhus i 1967, hvor motivet var udstillet.

H. Harder: Sölleröd. Litografi (9×15,4 cm) udført som kopi efter Mansa af ukendt litograf i 1850. Bortset fra teksten »Sölleröd«, findes der ingen betegnelse på litografiet (fig. 4).

I kataloget er anført, at det er en radering udført af Mansa efter tegning af A. C. Dusch. Kilden til denne fejlagtige oplysning må tilskrives Kobberstiksamlingen, hvor der på et kartotekskort med henvisning til Söllerød og Mansa's billede er påført »A. C. Dusch«.

Harder's billede har, ud over de allerede nævnte tilfælde, flere gange været gengivet i litteratur om Söllerød. I »Over til Øverød«, Viggo Sten Møller's lille privattræk fra 1952, er det gengivet på side 33, og der er

Oberst Jacob Henrik Mansa (1797-1885) her gengivet efter et træsnit af G. Pauli i »Illustreret Tidende« fra 1878. Som ung premierløjtnant var Mansa ansat ved »Det Kongelige Steentrykkeri«, hvor han efter Harder's billede i »Denmark Delineated« kopierede Søllerød-motivet. Fra samme bog og også til brug i »Magazin for Kunstnere og Haandværkere« har han i øvrigt kopieret et billede af Tordenskjold (fig. 5).

anført, at det er tegnet af Harder. I J. Helweg-Møller's bog »Fra Stenalderboplads til Forstads-Kommune« fra 1957 og 2. udgaven fra 1968 findes det på side 41, men her er ikke nogen kildeangivelse. I begge disse bøger er billedet efter Lizars' stålstik.

At Mansa har kopieret Lizars og dermed Harder er en kendsgerning, der i øvrigt allerede er oplyst i Søllerødbogen 1942 på side 62 af Erik Fischer. Det er imidlertid også en kendsgerning, at Mansa senere er blevet kopieret. Hans litografi er benyttet af en i dag ukendt litograf som forlæg til et andet litografi (fig. 4), der er trykt i 1850 hos Bordings Bog og Steentrykkeri i København som bilag til »Magazin for Natur- og Menneskekundskab«. På dette litografi er der kun to personer på vej op gennem hulvejen, og koen på højen i nederste, højre hjørne af billedet mangler krøllen på halen.

Der eksisterer altså tre forskellige grafiske blade med samme Søllerød-motiv, og de findes alle i Billedsamlingen på Søllerød kommunes Hovedbibliotek i Nærum.

Vedbækprojektet

Udgravningerne i Vedbæk-området

Af Erik Brinch Petersen, Charlie Christensen, Peter Vang Petersen og Kim Aaris-Sørensen

I øvrigt vil netop hele Maglemoseområdet med Henriksholm-bopladsen og de andre Ertebølle-bopladsere være et godt område til at vise de forskellige kulturstadier og de forskellige geologiske perioder; men dette må blive en fremtidsopgave.

(Therkel Mathiassen. Søllerødbogen 1946)

Vi kom lidt hovedkuls ud i det hele. Hvor hovedkuls kan man blandt andet se i Søllerødbogen 1975. Det var dog ikke fordi vi var uforberedte, og hvem kunne i øvrigt have været forberedt på en sådan gravplads? Allerede i efteråret 1974 indledte vi et forskningsprojekt omkring jægerstenalderen i Vedbæk-området. Og nu, blot to år efter, kan vi se tilbage på mange dejlige arbejdsdage derude i mosen foruden nogle resultater, som vel ingen af os havde drømt om. Derfor må det nu være på tide, at vi præsenterer projektet og forklarer, hvad det er vi laver, hvorfor vi gør det, og hvordan vi gør det.

Baggrund

Menneskets alder her på jorden kan i øjeblikket sættes til to millioner år. De 99 % af denne tid har han tilbragt som jæger, fisker og samler, mens han kun har været agerbruger i små titusinde år, i Danmark dog kun i fem tusinde år. Den industrielle tilværelse som i dag er vor, har mennesket kun prøvet i tre hundrede år. Det er således tilværelsen som jæger, fisker og samler, mennesket har prøvet længst, og måske endog med den største succes. Derfor kan det ikke være uvæsentligt, om vi med vore undersøgel-

ser i Vedbæk-området kan være med til at give en beskrivelse af denne tilværelse og måske også en forklaring på, hvorfor den ophørte.

Nu er det selvfølgelig ikke, fordi vi er startet på bar bund. Jægerstenalderen i Danmark er jo et særdeles velundersøgt afsnit af forhistorien; de første undersøgelser rækker næsten 150 år tilbage i tiden. Mange bopladser er blevet undersøgt, og der foreligger nu et meget stort materiale. Men det er som om den tidligere forskning har været koncentreret omkring to punkter. At definere og beskrive oldsagstyperne og at placere dem inden for et givet tidsrum. Herudfra har man så været i stand til at datere de forskellige bopladser og sætte dem ind i en relativ tidsfølge. Disse forskellige kronologiske afsnit har så siden fået betegnelser af kulturstadier, hvor kendte eksempler herpå er Vedbækkulturen og Ertebøllekulturen. Forskellen mellem den ældre Vedbækkultur og den yngre Ertebøllekultur behøver dog ikke at være særlig stor. Hvad vi hidtil har kunnet iagttage er, at nogle redskabstyper findes i den ene, men ikke i den anden kultur og omvendt selvfølgelig.

At beskrive og forklare de kulturelle forandringer, der kan iagttages i en jægerbefolknings tilværelse omkring en nordsjællandsk fjord gennem atlantisk tid, ca. 5.000 til 3.000 f. Kr.

For at få svar på dette spørgsmål er det nødvendigt, at vi ikke længere blot betragter jægerstenalderens bopladser som steder, hvor man kan fremgrave store mængder oldsager, men at vi også må prøve at forstå, hvad disse bopladser er udtryk for i et levende samfund. Det vil i første omgang sige, at spørgsmål som gruppestørrelse, sæson, varighed og funktion skal søges belyst for den enkelte boplads. Hvor mange mennesker har der til samme tid boet her, og i hvor lang tid har de boet her? Har de boet her hele året rundt, flere år, eller er det kun i visse sæsoner? Er det jagten, fiskeriet eller indsamlingen, der har været af betydning for livets opretholdelse; er det eventuelt alle tre erhverv på samme tid, og hvilket har så været det vigtigste? Hvad har de lavet på bopladsen, hvordan har boligen set ud, og

kan der findes nogen inddeling af bopladsen med henblik på forskellige aktiviteter?

Først når vi har fået svar på disse mange spørgsmål kan vi begynde at sammenligne de enkelte bopladser i fjorden med hinanden og derved skulle der være mulighed for at forstå, hvad der har betinget forandringerne, og hvordan jægersamfundets tilpasning har været. Ad denne vej skulle vi også kunne få indblik i det daværende samfundssystem og de sociale mekanismer, der så at sige har holdt systemet intakt i samspillet med naturen. Et godt indblik i det sociale mønster har vi jo allerede fået med gravene på Bøgebakken.

*Hvorfor
udgravning*

Udgravning siger man, er løsningen på et arkæologisk problem, desværre er gamle udgravninger ikke løsningen på nye problemer. Den eneste mulighed vi har for at finde frem til svarene på de mange spørgsmål, der lige er blevet rejst, er at tilrettelægge og foretage udgravningerne med henblik på netop disse forhold. Kort sagt, hvad man ikke leder efter, det finder man heller ikke. For eksempel har vi jo allerede lært, at det nytter ikke noget at grave små huller, hvis det er gravene, man vil have fat i. Her må der foretages en fladeafdækning. Og det samme må man gøre, hvis vi vil finde de mindre anlæg såsom gruber og ildsteder på en boplads. På den anden side er mange vigtige genstande, oldsager, knogler og fiskehvirvler så små, at de ikke findes ved en normal udgravningsprocedure. Her må man så bruge finere og finere sold for at kunne indsamle småting som sildens hvirvler og pindsvinets hælben.

*Hvordan
udgravning*

Vores løsning på sådanne praktiske problemer har hidtil været den meget simple, at der på forskellige steder må graves med forskellige metoder. Ingen metode kan siges at være den rigtige, idet den kun kan give løsningen på nogle problemer, ikke på alle. I særdeleshed når vi tager omkostningsfaktorerne, tid og penge, med ind i billedet, og det skal vi jo.

Til gengæld må vi nok sige, at det stadigvæk er spændende for os at grave derude, idet vi har gode betingelser for at experimentere med udgravningsproceduren. Der kan med stor succes anvendes forskelligt materiel

Kig ind over mosen. Billedet er taget i 1924 af Gudmund Hatt. Bopladsen Henriksholm-Bøgebakken ligger til højre i billedet.

Hvorfor Vedbæk

lige fra helikopter, bulldozere og støvsugere over giraffer (arkæologisk jargon for et mere end 10 m højt fotostativ) til ispinde og vatpinde.

Der er selvfølgelig mange gode grunde til, at vi har valgt Vedbæk-området til vores arbejdsplads. Intense undersøgelser i et lokalt område har mange fordele, i særdeleshed når man skal sammenligne flere bopladser. Her må naturbetingelserne have været de samme, og her kan de regionalt betingede kulturforskelle i hvert fald ikke maskere billedet.

Avnbolt

Nu er Vedbæk ikke enestående, andre områder kunne vel yde flere af de

Søllerød Museums informationstavle ved udgravningen af gravpladsen på Bøgebakken i 1975. Povl Merløe foto.

samme muligheder, også selv om de ligger længere væk fra København. Men netop i Vedbæk er meget af det indledende arbejde allerede gjort af nu afdøde gartner A. Avnholt. Det er ham, vi skylder kendskabet til de over tyve bopladser, som kendes i området, vi selv har kun fundet to, som Avnholt ikke har omtalt. Og det var Avnholt, som fik gjort Nationalmuseet interesseret i de to pladser, hvor museet tidligere har foretaget udgravninger, nemlig Henriksholm-Bøgebakken (1924) og Vedbæk Boldbaner (1944-45).

Hvem hjælper

I Vedbæk har vi således kunnet bygge på et godt forarbejde, men det har nu heller ikke skortet på et godt samarbejde med de lokale grundejere, myndigheder og institutioner i det fortsatte arbejde. På Maglemosegård

hos Robert Iversen har vi nu arbejdet i to somre, og der er stadigvæk meget at gøre. Søllerød Kommune har vist os megen hjælpsomhed, og Søllerød Kommunes Museum, hvem vi jo næsten graver for, varetager ved en omfattende udstillingsvirksomhed formidlingen af de videnskabelige resultater.

Endvidere har klasser fra Holte Gymnasium deltaget i udgravningerne, som i øvrigt flere af de lokale amatørarkæologer. Takket være støtte fra Sparekassen for Lyngby og Omegns Fond kunne vi i år indlede undersøgelsen af endnu en boplads, der gav helt uventede resultater. Såvel Søværnets Flyvetjeneste, Station Værløse, som Institut for Landmåling og Fotogrammetri under Danmarks Tekniske Højskole, har hver for sig bidraget med tekniske løsninger, der langt overfløj, hvad vi ellers kunne have udrettet med trappetigen og tommestokken.

Et stort skridt frem for projektet er det, at Statens Humanistiske og Naturvidenskabelige Forskningsråd i fællesskab har sørget for, at staben har kunnet udvides med en kvartærzoolog, hvis arbejdsplads i øvrigt er Zoologisk Museum i København.

Hvem graver

Udgravningerne foretages i Nationalmuseets regie og med økonomisk støtte fra 1. afdeling, der også stiller det store udgravningsmateriel til rådighed. Nationalmuseets 8. Afdeling sørger for de naturvidenskabelige undersøgelser, såvel i marken som i laboratoriet. Men den daglige udgravningsvirksomhed foretages af studerende fra Forhistorisk Arkæologisk Institut, hvor det nu er blevet god kutyme, at de studerende får deres første udgravningserfaringer i Vedbæk. Og det er vist ikke det dårligste sted at begynde.

Som man kan se af det foregående er mange personer og mange instituti-
oner involveret i projektet. Det er både en nødvendighed og en styrke, for kun med et sådant tværvidenskabeligt samarbejde kan det fulde udbytte nås. Og det ville være synd om ikke de gode muligheder i Vedbæk blev udnyttet, nu hvor vi har kapacitet og viden dertil.

E.B.P.

Naturforholdene

Besøgende på arkæologiske udgravninger, således også i Vedbæk området, vil ofte se, at der yderst og dybest i de lange udgravningsgrøfter, der hvor man er fjernest bopladsen, i stadig kamp med pumpen, som skal tage det fremtrængende vand, sidder en mand og udtager prøver af profilvæggen. Det er geologen. Han vil altid have sine prøver så langt fra kysten og bopladsen som muligt, ofte længere end arkæologerne har lyst til at grave, for her er lagene og deres indhold af planter og dyrerester bedst bevaret, og her er det sandsynligt, at bølgeslaget har fjernet mindst muligt af lagserien.

GEOLOGISKE UNDERSØGELSER

I dag stiller man sig ikke tilfreds med, hvad oldsagerne alene kan fortælle om fortidens mennesker. Derfor er de naturvidenskabelige undersøgelser ofte af samme store omfang som de rent arkæologiske. Hvilke undersøgelser er geologen, og her tænkes på ham, der har kendskab specielt til tiden under og efter istiden, nu i stand til at udføre under udgravningen og i laboratoriet?

*Profilopmåling
m.v.*

Grundlaget for den videre naturvidenskabelige bearbejdelse er en grundig opmåling af de lodretstående vægge, der fremkommer under udgravningen. Alle jordlag og oldsager der fremtræder i væggen, bliver optegnet. Der foretages en beskrivelse af hvert enkelt lag, og ud fra mængdeforholdet mellem dets bestanddele, f.eks. sand, ler, kalk, dynd og tørv, samt dets indhold af plante- og dyrerester, opstilles en slags formel for laget. Herudfra kan lagets dannelsesmåde bedømmes. Ofte vil det være nødvendigt, da lagene ændrer sig bort fra kysten, at supplere med boreriger udenfor udgravningsfeltet.

I felten udtages forskellige former for prøver som viderebehandles i laboratoriet.

*Fysisk-kemiske
analyser*

Til yderligere belysning af lagene og omstændighederne ved deres dannelse kan udføres fysiske og kemiske målinger f.eks. af surhedsgrad, kalkholdighed, indhold af organisk stof, fosphatindhold o.l.

*Slemme-
analyser*

Ved slemning, d.v.s. udvaskning og sigtning af jordprøver, fås oplysninger om plante- og dyrerester i lagene. Indholdet af frø- og plantedele beretter om den bevoksning, der har omgivet bopladsen, evt. også om denne bevoksning er påvirket af menneskets ophold, f.eks. af henkastet affald. Brændenælder vokser typisk sådanne steder. Der er også mulighed for at finde rester af frø, bær og planter, der er hjembragt som føde, foruden hasselnødder, som altid er almindelige på ældre stenalders bopladser.

*Pollen-
analyser*

Planternes støvkorn spredes i enorme mængder i luften. Det er pollen fra de svenske fyrreskove, der som et gult dække på vandet får Vedbækstrandens badegæster til visse år at tøve en kende med at springe ud. Under et mikroskop har de enkelte plantearters pollen særegne former og kan skelnes fra hinanden. På bunden af sø og hav bevares de gennem årtusinder, og da der blot i en ganske lille prøve findes titusinder af dem, er det klart, at geologen her har et enestående middel til at få oplysninger om datidens vegetation i hele fjordområdet.

*Diatomé-
analyser*

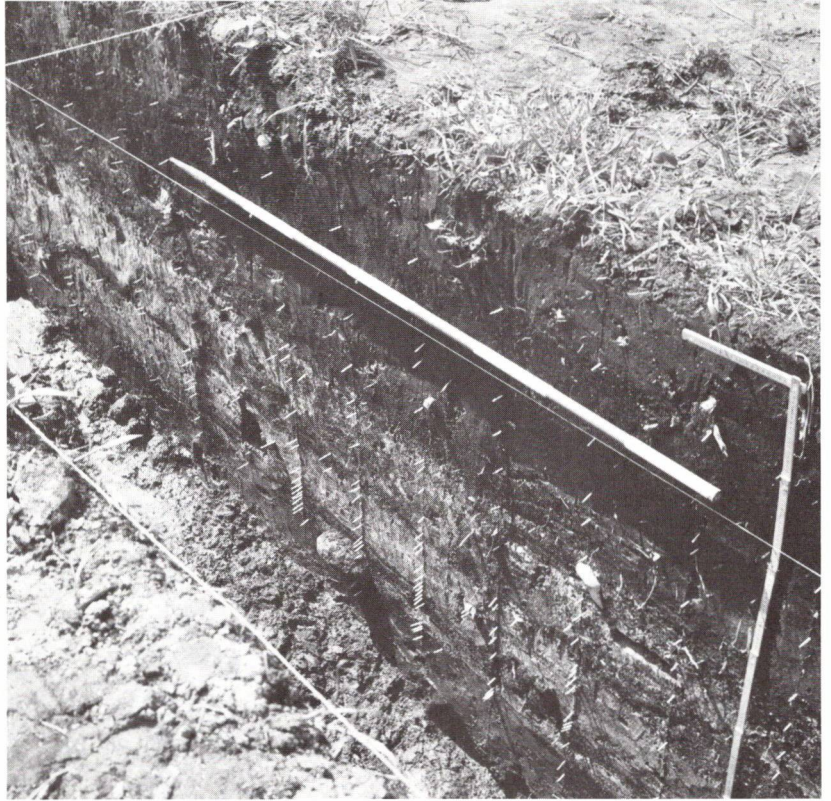
Ligeledes af mikroskopisk størrelse er de i vandaflejringer forekommende kiselalger, diatoméer. De lever fritsvømmende eller siddende på bund og planter både i salt- og ferskvand. Da hver art stiller ganske specielle krav til sine omgivelser, er det muligt gennem diatoméanalyser at få oplysninger om Vedbækfjordens dybde og skiftende saltholdighed gennem tiderne.

DATERINGER

At man i dag interesserer sig specielt for hvorledes fortidens mennesker egentlig har levet, overflødiggor ikke det traditionelle spørgsmål: Hvor gammelt?

Bopladsen ved Maglemosegård, 1975. Povl Merløe foto.

Et lodret snit. I væggen ses de forskellige jordlag, og tændstikker markerer grænsen mellem jordlagene. Maglemosegård 1975. Povl Merløe foto.

Opmåling af væggen.
Maglemosegård 1975.
Povl Merløe foto.

Relativ alder

Allerede ved studiet af udgravningsprofilet fås oplysninger om kulturresternes relative alder: de øverstliggende må være de yngste. Men desværre er det ikke altid så enkelt. Allerede afsatte lag indeholdende kulturrester kan i det kystnære område være bortskyllet og genafsat andetsteds. På den måde kan to adskilte kulturlag i et profil faktisk indeholde oldsager af nøjagtig samme alder. Og det kan være endnu mere kompliceret.

*Pollenanalytisk
datering*

De tidligere nævnte pollenanalytiske undersøgelser kan også anvendes til dateringsformål. Det billede, man opnår af vegetationen på et vist tidspunkt, kan nemlig passes ind i det tidsskema, man efterhånden har opbygget for ændringerne i vegetationens sammensætning i Danmark efter istiden.

Kulstof-14 datering

I de sidste 25 år har det været muligt ved specielle målinger af kulstofindholdet i træ, knogler, muslingeskaller, visse jordarter m.m. at angive en nøjagtig alder på disse.

ÆNDRINGER I HAVSPEJLET

Når man ad Gøngehusvej kører mod Vedbæk bevæger man sig på gammel havbund. Forklaringen er følgende: Under istiden lå Nordeuropa dækket og tyngt ned af svære ismasser. Da meget af den mængde vand, der nu engang er tildelt jorden, altså var omdannet til is på landjorden, lå verdenshavets vandspejl lavere end nu. Befriet for isens tyngde hævede landjorden sig efter afsmeltningen og mest der, hvor isdækket havde sin største tykkelse, d.v.s. i Nordsverige. Samtidig steg havet ved tilførslen af smeltvand. Resultatet af disse to bevægelser er blevet, at nord-østlige Danmark i løbet af de sidste årtusinder har hævet sig i forhold til havspejlet. For Vedbækområdet er denne landhævning godt fire meter.

Mens landhævningen er foregået, og stadig foregår, som en jævnt afta-

Arbejdet ved det
mekaniske sold.
Maglemosegård 1975.
Povl Merløe foto.

Littorina- transgressioner

gende stigning, er ændringen i havspejlet underkastet klimatiske svingninger, (der er stadig meget is i polområderne).

Når havet bevæger sig ind over land, kaldes det transgressioner, det modsatte regressioner. I tiden fra 5000 til 2000 f.Kr. er der i Danmark fundet beviser for fire transgressioner, i Syd-Sverige for seks, navngivet efter den i stenalderhavet hyppigt forekommende strandsnegl Littorina. Disse transgressioner er en følge af et meget varmt klima, der først ved Jernalderens begyndelse ændredes til det nuværende.

Påvisning af transgressioner

Påvisning af transgressioner kan ske på flere måder. 1) Ved detaljerede undersøgelser i lange profiler i tilknytning til bopladser ved kysten. Strandens skiftende beliggenhed her forårsager dels flytning af bopladserne,

dels ændringer i aflejringerne udenfor disse, f. eks. afsætning af sandede og grusede lag ved lav vandstand, lerede og dyndede lag ved højere vandstand. 2) Ved boringer og optagninger af prøver i midten af fjordområdet, hvor aflejringerne ganske vist er ensartede, men hvor bølgeslaget til gengæld ikke har fjernet dele af lagserien. De skiftende vanddybder afspejles her i ændringer i diatomé- og pollenindholdet. 3) Ved eftersøgning efter gamle strandlinier i fjordområdet. Såvel i terrænet som på kort med indlagte højdekurver er det tydeligt, at i hvert fald den højeste vandstand på godt fire meter over nuværende havniveau har sat sig spor. Her ligger skillelinien mellem den flade fjordbund og det højereliggende bakkede terræn.

FORSKNINGSMULIGHEDERNE I VEDBÆKOMRÅDET

Vi ved fra udgravningen ved Vedbæk Boldbaner, at der her fandtes havaflejringer ældre end 4500 f.Kr. Fra enkelte pollenanalyser i tilknytning til fund af tamokser vides, at der så sent som hen mod jernalderen (500 f.Kr.) stadig var saltvandsprægede aflejringer. Der er altså mulighed for at finde alle de kendte littorinatransgressioner og måske flere til.

Denne mulighed må Vedbækfjorden dog dele med andre lokaliteter. Dens fortrin ligger i, at der tillige findes et stort antal bopladser, tilmed af forskellig alder. Herved får vi en sjælden chance for at sammenknytte kulturfaser og transgressioner. Det er denne chance, vi bl.a. vil søge at udnytte.

Og så må det ikke glemmes, at vi fra vore forgængere i faget har fået overladt et materiale fra tidligere undersøgelser, som er værd at bygge på.

Vor nuværende samfundssituation kan godt af og til få én til at tænke over, hvor »luksusbetonet« ens forskningsarbejde egentlig er. Selvfølgelig har man et forsvar parat, noget i retning af at »et samfund, der ikke kender sin fortid, er et rodløst samfund« o.s.v., og man ser da også, at nydannede stater altid søger at udvide sit kendskab til denne.

*Klima-
ændringer*

Men derfor kan det nu godt glæde én, når der viser sig et mere direkte »samfundsrelevant« aspekt, og det er det, der er ved at ske. Klimaændringer er i søgelyset. Spørgsmålet: Får vi istid igen? stilles tit. Men blot ganske små temperaturændringer kan forårsage omlægning af vindbælter på jorden, med tørkekatastrofer som de nylige i Vestafrika til følge. Temperaturnedgang får torsken til at forsvinde fra Grønland, netop som millionbeløb var investeret i dette fiskeri. Temperaturnedgang vil ændre den storpolitiske situation i verden, den vil begunstige amerikansk kornproduktion og afgørende hæmme den tilsvarende i Sovjet og Kina.

*Klima-
forudsigelser*

Derfor er det vigtigt at kunne forudsige klimaændringer. Det største skridt ville være taget, hvis man kunne finde beviser for, at der er bestemte tidsintervaller mellem udsvingene. For at vise det må vi gå tilbage i fortiden. De arkiver vi her har til rådighed, og som har vist sig brugbare, er Grønlands indlandsis samt mosernes og kysternes aflejringer, herunder måske Vedbækfjordens.

C.C.

Jagtudbyttet

Grænsende op til udgravningsområdet på Maglemosegårdbopladsen ligger den lille Trørød Skov. Det er en smuk løvskov, hvis nordlige kant nogenlunde følger den gamle atlantiske Vedbækfjords søndre bred. Det kan ikke undre, at denne skov sammen med mosen udgør et velbenyttet rekreativt område i et tætbeholdt storbyområde. Under udgravningen i den forløbne sommer var det da også et overordentligt almindeligt syn på alle tider af dagen at se sportsklædte mennesker kondiløbe i og omkring skoven i et ihærdigt forsøg på at kompensere for et alt for stillesiddende liv kombineret med et ofte for stort indtag af kalorier.

Intet er vel lettere end at fremdrage skærende kontraster mellem vort moderne samfund, og det stenaldersamfund, vi er på sporet af bl.a. i Vedbækområdet. Men synet af det kondiløbende moderne menneske er dog tankevækkende, når man som zoolog er beskæftiget med udgravningen og bearbejdelsen af tusindvis af knogler fra stenaldermenneskets affaldslag. For også her drejer det sig først og fremmest om kalorier – idet knoglerne er de eneste rester af den mængde kalorier, der i sin tid blev hjembragt til bopladsen i form af nedlagt vildt og fanget fisk. Men problemerne omkring forbrændingen af disse kalorier har dog næppe som idag været de helt store – ligesom fremskaffelsen af dem vel i sig selv har været befordrende for kondien.

De mange tusinde knoglefragmenter fra bopladslagene er dog mere end blot madrester og rummer en lang række oplysninger om stenaldersamfundet og dets forhold til den omgivende natur. Vi skal i det følgende se på nogle af de muligheder og nogle af de problemer der ligger i en analyse af knoglematerialet fra Vedbæk bopladserne.

Man kan analysere materialet ud fra tre forskellige grundsynspunkter – sådan som det vil fremgå af det følgende. Alle tre analyser har dog første trin fælles – nemlig en artsbestemmelse af knoglerne. Hvilke dyrerester

*Knogle-
fragmenter i
bopladslagene*

Hvilke dyrerarter?

repræsenterer egentlig de mange knogler vi graver op? Dette grundlæggende arbejde, der må betegnes som den største og mest tidskrævende del af analysen, er baseret på den kendsgerning, at alle hvirveldyr (pattedyr, fugle, fisk, krybdyr og padder) skeletter er opbygget efter et fælles grundplan, som så hos de forskellige dyregrupper og dyrearter er mere eller mindre modificeret som en tilpasning til forskellig levevis. Kendskab til dette fælles grundplan samt til de enkelte arters særkende gør det muligt at bestemme, hvilke dyr knoglerne repræsenterer. I mange tilfælde vil de fundne fragmenter være så små og helt uden karakteristiske kendetegn, at en bestemmelse måske kun vil afsløre, om det drejer sig om pattedyr, fugl eller fisk. Selv når hele knogler foreligger vil en artsbestemmelse ikke altid være mulig, idet meget nærtstående arter ikke kan adskilles – man vil da nå resultater som f.eks.: »andefugl« eller »fladfisk« uden nærmere angivelse af selve arten.

Dyrene som ressource

Efter artsbestemmelsen kan den videre analyse som nævnt føres ud fra tre forskellige grundsynspunkter. Man kan som det første lade interessen samle sig om udnyttelsen af dyrene som ressource i stenalderssamfundet. Det primære formål med jagten har naturligvis været at forsyne bopladsen med kød. Kød (samt indmad og knoglernes marv) betyder tilførsel af makronæringsstofferne protein, kulhydrat og fedtstof samt af diverse mikronæringsstoffer (salte, mineraler og vitaminer). Energimæssigt (kalorimæssigt) må kød have været absolut vigtigst. Omend vort kendskab til den vegetabiliske del af datidens diæt er ringe, må vi dog formode, at også den har spillet en stor rolle – dog næppe kalorimæssigt – men i højere grad ved tilførsel af livsvigtige mikronæringsstoffer. Det samme gælder formodentlig den øvrige animalske del af kosten (muslinger, snegle m.m.). Jagten har desuden givet bopladsen en lang række råstoffer i form af skind, spæk, sener, tarme, knogler, gevir, tænder, fjer m.m., som har fundet anvendelse ved fremstilling af redskaber, beklædning, smykker og bolig. Ovennævnte gælder udnyttelsen af de vilde dyr. Datidens eneste tamdyr, hunden, har repræsenteret en ekstra ressource. Naturligvis kan hunde

spises – og de blev spist – men deres betydning som jagtpartner, vagtdyr og last/trækdyr kommer i første række.

Dyrene var en livsvigtig ressource for stenalderssamfundet – herom ingen tvivl. De spørgsmål man så må stille til det foreliggende materiale bliver da: hvilke arter er blevet udnyttet til hvad, og hvilken relativ betydning har de enkelte arter haft?

Jagt- og fangstmetoder

Som et andet hovedsynspunkt kan man vælge at betragte det bevarede knoglemateriale som et resultat af stenalderssamfundets formåen. Hvilken teknik ligger der til grund for jagten og den videre bearbejdelse af byttet? Jagt på forskellige dyr kræver forskellige redskaber og teknik. Det er ikke ligegyldigt, om man skal på bjørnejagt eller sæljagt, eller om man går på sundet efter sild eller pighaj. Man må da ud fra kendskabet til det hjembragte vildt spørge: hvilke jagt- og fangstmetoder har været i anvendelse, og hvilke redskaber har man brugt? Hvor og hvordan har man parteret byttet? Har en 150 kg's kronhjort været for tung at bringe uparteret hjem til bopladsen? Savner vi visse knogler på bopladsen? Hvordan har bopladsen egentlig set ud? Har man flået og parteret ét sted, spist et andet, lavet benredskaber et tredje, etc.?

Vort dyrelivs historie

Et tredje hovedsynspunkt, der kan lægges til grund for en undersøgelse af knoglematerialet, er et rent zoologisk, hvor det er selve dyrearten, der har hovedinteressen. Samtidig med at den sidste istids vældige ismasser begyndte deres tilbagesmeltning fra vort land for ca. 12.000 år siden, begyndte de første dyr og planter at indvandre. Jo flere veldaterede knoglefund vi får fra de forløbne årtusinder, desto bedre og mere detaljeret vil vi være i stand til at beskrive den enkelte dyrearts historie i vort land: indvandringstidspunkt, indvandningsveje og dens videre skæbne i de følgende tiders skiftende klima- og vegetationsforhold. Foruden at være interesseret i hvor og hvornår dyret dukker op eller forsvinder fra vort land, interesserer det også at rekonstruere hvordan det har set ud. Har dets størrelse og statur f.eks. ændret sig med skiftende klima- og miljøbetingelser?

Et lille udsnit på 3×3 m af stenalderstranden overstrøet med flintaffald og itubrudte knogler, Maglemosegård 1976.

En analyse af et veldateret knoglemateriale fra en arkæologisk udgravning vil således kunne give mange zoologisk værdifulde oplysninger om de enkelte dyrearters historie og omvendt vil et godt kendskab til disse arters nuværende levevis – med visse forbehold – kunne levere værdifulde oplysninger om det miljø, der omgav datidens bopladser og eventuelt om hvornår på året pladsen har været beboet. Knogler af trækfugle, knogler af nyfødte eller helt unge dyr, hvor vi kender det normale fødselstidspunkt og hjortegevir, der er fastsiddende på pandebenet, er f.eks. nogle af de anvendelige årstidsindikatorer et knoglemateriale kan indeholde.

De tre hovedsynspunkter, der her er blevet skitseret for en analyse af knoglemateriale fra Vedbækbopladserne, kan naturligvis ikke i praksis holdes skarpt adskilte. Spørgsmålene og problemerne griber ind i hinanden – hvad der det ene øjeblik er »rent zoologi« kan i det næste blive spændende arkæologi, når resultaterne kombineres på rette vis.

Der er mange muligheder for besvarelse af en lang række spørgsmål – men der er så sandelig lige så mange muligheder for fejlslutninger. Knoglerne er det eneste bevarede af en svunden tids jagtudbytte. Men *hvor meget* er egentlig bevaret? Lad det være sagt straks: der er blevet »manipuleret« temmelig meget med materialet – og den største manipulation er sket for så mange tusinde år siden, at det bliver svært at få fat i de skyldige, men vi må forsøge at forstå, hvad der skete og derved undgå de værste faldgruber.

Knoglerne repræsenterer kun et udvalg af datidens fauna – nemlig den del, der har tjent som en ressource for mennesket – og en lang række faktorer har været bestemmende for hvilke og hvor mange af dem der skulle genfindes mange årtusinder senere: Er hele dyret eller kun dele af det blevet bragt til bopladsen? Hvad skete der med knoglerne, når kødet var fortæret? Som sagt fandt en del anvendelse ved redskabsfremstillingen, men langt de fleste blev marvspaltede, og når den sidste næringsrige delikatesse, marven, var udnyttet, var de tiloversblevne fragmenter kun at betragte som affald. Blev de da kastet på bålet med en mere eller mindre effektiv kremering som resultat, eller blev de smidt direkte på jorden frit

*Hvor meget er
bevaret i
bopladslagene?*

*Fra levende dyr til
6000 år gamle
knoglefragmenter*

udsat for sol, regn og frost? Hvor mange har da fået lov at ligge i fred? Hvor mange er blevet ædt eller spredt vidt omkring af hunde, ræve, måger, kragefugle m.m.? Større chance for en bevaring har de knoglefragmenter haft, som blev kastet i vand. Muligheden for at blive ført bort eller blive eroderet af vandbevægelserne har naturligvis været tilstede, men hvad enten de nu er endt i en sø eller i en fjordarm, så har muligheden for at de relativt hurtigt kunne blive dækket af beskyttende og bevarende lag været langt bedre i vand end på land. På langt sigt er de fysisk-kemiske forhold i de aflejringer, der kommer til at omgive knoglerne det altafgørende for bevaringen. Vekslede udtørring, opblødning, frost og tør virker nedbrydende på knoglerne, men vigtigst er lagenes surhedsgrad. Syre opløser kalk, og da knogler som bekendt først og fremmest består af kalk – ja, da vil kalkfattige, sure lag virke nedbrydende, men kalkrige, basiske lag bevarende.

Et samspil mellem ovennævnte forhold bestemmer hvilke knogler vi genfinder ved udgravningerne, og skal der i en senere analyse gøres et forsøg på en beregning af, hvor mange dyr knoglerne oprindeligt repræsenterer, da skal disse forhold tages i betragtning tillige med så banale kendsgerninger, såsom at ikke alle dyr består af lige mange knogler, og at ikke alle knogler bliver fragmenteret lige meget.

Udgravningen

Tidligere har man måttet føje endnu en usikkerhedsfaktor til, nemlig selve udgravningen. Det er menneskeligt umuligt at se samtlige småknogler under gravningen. Fiskeknogler, fugleknogler og småknogler af store som små pattedyr er overset specielt i mørke, fugtige kulturlag. Man har taget konsekvensen af dette ved Vedbækudgravningerne, idet alle de gennemgravede lag bliver soldet, dels i et håndsold og dels i et mekanisk rystesold, hvor jorden spules fra knoglerne, skallerne, planteresterne, oldsagerne m.m. Men som det er fremgået er der usikkerhedsmomenter nok at tage højde for, og problemerne kan næppe løses generelt for alle bopladser – hver ny udgravning vil vise sine helt specielle problemkombi-

nationer, som må tages op, så en fornuftig tolkning af materialet bliver mulig.

Et af de mest almindelige spørgsmål, der blev stillet af de mange og meget velkomne gæster ved sommerens udgravning, var følgende: »Finder I nogle skeletter?» Når man i overensstemmelse med sandheden svarede ja, blev et begejstringens lys tændt i spørgerens blik – et lys som dog sluktes så snart man begyndte en oprensning af disse skeletfund: kronhjort, vildsvin, rådyr, sæler, bæver m.m. Thi med skeletter havde man naturligvis ment menneskeskeletter. Det skulle gerne fremgå af den lille artikel, at også andre dyrs skeletter kan være af interesse, og måske bedre end noget andet kan fortælle om mennesket selv.

K.Aa.-S.

Resultater

Undersøgte lokaliteter

Sammen med de tidligere undersøgte bopladser, Henriksholm-Bøgebakken (1924) og Vedbæk Boldbaner (1944-45) er der nu foretaget udgravninger på ialt fire forskellige bopladser. Vi har selv lige nået at få lavet de sidste undersøgelser på Bøgebakken, foruden at vi nu over to sæsoner har gravet på bopladsen ved Maglemosegård. Endelig har vi i år startet udgravninger på en boplads ved Maglemosegårds Vænge. Hertil kommer selvfølgelig også gravpladsen på Bøgebakken. I øvrigt kan man læse mere nyt om dette enestående materiale i Nationalmuseets Arbejdsmark for 1976.

Rige bopladser

Alt i alt er det ikke så lidt, der er sket derude. Men stadigvæk er det kun en lille del af de godt tyve bopladser, der kendes fra området, som vi har fået et nærmere indblik i. For slet ikke at tale om, at det jo kun er en ringe part af de enkelte bopladser vi har fået udgravet. Igen et af de praktiske problemer. Bopladserne er meget rige på fund, faktisk alt for rige; i visse tilfælde kommer vi op over 1000 oldsager pr. kvadratmeter, og det er

Rester af fletværk og en lystergren af træ fra bopladsen Maglemosegårds Vænge, 1976.

Rester af en stammebåd fra Maglemosegårds Vænge, 1976.

oldsager, som alle skal indmåles. På den måde kan det jo ikke undgås, at det for nogen kan synes at gå lidt langsomt, men på den anden side får vi et veldokumenteret materiale.

Store bopladser

På bopladsen ved Maglemosegård har vi i øjeblikket fået udgravet det

- største areal, men der er langt igen, hvis denne plads skal totalgraves. Det er et velkendt fænomen, at bopladserne fra netop denne periode er meget store, ikke blot i Vedbæk, men også i det øvrige Danmark. Det er jo de bekendte køkkenmøddingers tid, men heldigvis må vi sige, findes der ikke sådanne store skaldynger i Vedbæk-området. Grunden til at man ikke tidligere har kunnet finde huse eller hytter fra denne periode skyldes sikkert, at det har været forbundet med for stort besvær at afdække større flader i en køkkenmødding. Til gengæld har vi mulighed for at gøre noget sådant, og nu ser det da også ud til, at vi har lokaliseret resterne af en hytte, som dog først kan blive helt udgravet i løbet af den kommende sæson. Næste problem bliver så at finde ud af, hvor mange hyttetotmer, der har ligget på denne boplads, der dækker et areal over 25×60 m.
- Hyttetomt*
- Spændende er det også, at vi finder en mængde gruber på samme plads. Ganske vist ved vi i øjeblikket ikke rigtig, hvad disse gruber er udtryk for, men det er da vores håb, at en grundigere undersøgelse næste år kan give en forklaring herpå.
- Gruber*
- Hovedparten af de oldsager der findes er flintaffald og flintredskaber. Flinten er jo det materiale, der holder sig bedst. Her udgør redskaberne dog kun en lille del, mens affaldet fra tildannelsen af redskaberne åbenbart må have hobet sig op på bopladserne. Blandt redskaberne finder vi tværpile, skrabere, stikler og økser. Økserne er især kærneøkser, men der er også enkelte skiveøkser sammen med en enlig trindøkse.
- Flintredskaber*
- Selv om bevaringsforholdene er gode for knogler og dermed også for benredskaber, så er det endnu ikke det store antal eller den store variation, vi finder. For det meste er det benprene, men også nogle enkelte knive med indridsede mønstre har vi da truffet på sammen med flintægspyd og en enkelt harpun.
- Bensager*
- På den nye boplads i Maglemosegårds Vænge har træ kunnet bevares i store mængder, takket være de iltfattige og vandmættede lag ude foran bopladsen. Her får vi så pludselig et usædvanligt indblik i jægerens udstrakte brug af dette materiale.
- Trægenstande*

Økseskaft Foruden mængder af tilspidsede stager og pæle er der fremdraget egentlige brugsredskaber. Således er der fundet et vinkelbøjet økseskaft, dannet af en hasselgren. Et fint lille skæfte med udskåren knop har nok oprindelig været håndtaget til en flækkekniv. Også rester af en padleåre og flere lystergerne viser variationen.

Åre

Ruse eller kurv

Et heldigt fund af skrøbeligt fletværk, tynde vidjer stramt beviklet med bast, antagelig rester af en kurv eller fiskeruse, giver et nyt fingerpeg om en veludviklet kurvemagerkunst. Et gammelt håndværk hvis produkter de forgangne 6000 år ikke har levnet mange bevaringsmuligheder.

Båd

I udsmidslaget foran bopladsen lå også en vragest, ca. 1,4 × 0,4 m, af en større udhulet stammebåd. Stykket stammer antagelig fra den ene side, og runde fordybninger på indersiden synes at have tjent som støtte for tværstivere, der kan have holdt siderne udspilet. Sådanne stammebåde kendes fra bondestenalderen, men de er alle fundet ved indlandets ferske vande. Ikke nok med, at vi her har en ældre båd, den ældste båd fra Danmark, men nok så vigtigt er den oplysning, at sådanne stammebåde har været sødygtige nok til brug i fjorden og på sundet.

Frem- og tilbageblik

Det er i høj grad glædeligt, at jo mere vi graver ude i mosen, og jo mere vi arbejder med stoffet i laboratorierne, desto flere og flere oplysninger får vi. Den tid er nu forbi, hvor man var henvist til at se stenalderjægerne bag de nydeligt ordnede rækker af tværpile.

I Vedbæk-området er vi i dag på vej til at sammenstykke et billede og en forståelse af en forhistorisk jægerbefolkning, som vi ellers kun kan opnå ved at besøge og studere en af de få nulevende jægerstammer.

P. V. P.

Selskabet 1. 4. 1975 – 31. 3. 1976

Af Roar Skovmand

Formandens beretning ved generalforsamlingen

11. maj 1976, Søllerød Rådhus

Søllerød historiske Selskab startede sin generalforsamling sidste år på Trørøds skolen 27. maj med at »genvælge« advokat Bolt H. Jørgensen som dirigent. Formandens étårige tilbageblik er aftrykt i Søllerødbogen 1975, der i år er udkommet uforsinket og i god tid inden generalforsamlingen. Dennes forløb var trods det store fremmøde med 260 deltagere fredsommeligt uden at være kedsommeligt. Det store deltagerantal var utvivlsomt stimuleret af forventningen til det efterfølgende foredrag.

*Vedtægts-
ændring*

Som bebudet i formandens forrige årsberetning havde bestyrelsen foreslået en formelt beskeden, men reelt perspektivrig tilføjelse til vedtægtens første paragraf, andet stykke, der hidtil har haft ordlyden: »Yderligere har Selskabet til formål at støtte bestræbelser, som går ud på at bevare, hvad der skønnes at have historisk eller æstetisk værdi«. Forslaget gik ud på, at der efter ordet »bevare« skulle tilføjes »og udvikle«. Forslaget om denne tilføjelse under dagsordenens punkt 3 blev vedtaget enstemmigt, og disse to ord har let kunnet indføres i det endnu ret betydelige oplag, der er tilbage af selskabets trykte vedtægter.

Kassereren, direktør R. Henriksen, aflagde under dagsordenens punkt 4 et regnskab, der balancerede med godt 119.000 kroner. På indtægtssiden udgør de godt 38.000 kroner i medlemskontingenter ballasten – som sædvanlig i Henriksens kasserertid uden restancer. Medlemstallet er i stadig stigning, i april 1975 forøget til 1300 fra 1209 året før, i forhold til kommunens indbyggertal det højeste, nogen lokalhistorisk forening i landet hidtil er nået op på. På dirigentens spørgsmål, om kursværdien af selskabets store obligationsbeholdning var taget i betragtning ved bedøm-

*Kontingent-
forhøjelse*

melsen af selskabets økonomi, svarede kassereren, at der nu var udsigt til, at obligationerne i givet fald kunne realiseres fordelagtigt.

Der blev derefter givet discharge for regnskabet, men under dagsordenens femte punkt måtte bestyrelsen motivere et forslag om kontingentforhøjelse fra 30 til 40 kroner, navnlig med henvisning til prisstigninger for bogtryk og papir. Også dette forslag blev vedtaget enstemmigt.

Under dagsordenens punkt 6, »Valg ifølge vedtægterne«, blev det oplyst, at direktør Henriksen og fagforeningsformand Hans Jørgen Jensen ikke ønskede genvalg. I deres sted valgtes på bestyrelsens forslag sparekassedirektør Eivind Olsen og viceborgmester, skoleinspektør Jørgen Schunck, hvormed bestyrelsen atter rummer et medlem, der har sæde i kommunalbestyrelsen. Da afdelingsbestyrer Bent Schlütter ikke ønskede genvalg som suppleant, indvalgtes på bestyrelsens forslag i hans sted advokat Eigil Koefoed. Som revisorer genvalgtes Bent Schlütter og nyvalgtes bankbestyrer Jørgen Koefoed Jensen. De øvrige valg var genvalg. – Det kan i denne forbindelse tilføjes, at da bibliotekar Finn Slente på grund af fraflytning efter nytår ønskede at udtræde af bestyrelsen, er Eigil Koefoed indtrådt i hans sted.

*Selskabets afgående
kasserer, direktør R.
Henriksen, hyldes*

Under dagsordenens syvende og sidste punkt, Eventuelt, opfordrede arkitekt, professor Palle Suenson forsamlingen til at hylde direktør Henriksen for hans strålende indsats som kasserer gennem en lang årrække. Derefter takkede formanden begge de afgående bestyrelsesmedlemmer, Hans Jørgen Jensen og direktør Henriksen, for trofast indsats for selskabet. Sidstnævnte indtrådte allerede i selskabets bestyrelse som sekretær i 1953. Siden Hans Ellekildes død i 1966 har han været medlem af Søllerødbogens redaktionsudvalg og siden 1969 tillige virket som selskabets kasserer. Om hans energiske arbejde med dette hverv vidner hans korte regnskabskommentarer trykt i Søllerødbogen 1974. Som en symbolsk tak herfor overrakte formanden ham på bestyrelsens vegne indbundne eksemplarer af Gunnar Sandfelds bøger »Søllerød – som det var engang«

samt værket »Jægerspris Slot og Kong Frederik den Syvendes Stiftelse«, der omhandler et emne, der har nær tilknytning til Skodsborg og dermed Søllerød Kommune. Direktør Henriksen takkede med at fortælle træk af sine kassereroplevelser og udtalte sin glæde over det gode samarbejde med bestyrelse og medlemmer gennem årene. Både hans og bestyrelsens tak hilstes med klapsalver fra salen.

*Erik Brinch
Petersens
lysbilledforedrag om
Vedbækfundene*

Efter en længere pause, der dels udnyttedes til at indtage forfriskninger, dels til at bese en udstilling af selskabets publikationer med fordelagtige tilbud til medlemmerne, dels endelig til ved indsats fra en behjertet gæst at fremskaffe et lysbilledapparat af dimensioner, der passede til Nationalmuseets usædvanlige lysbilledformat, fortalte universitetslektor, mag. art. Erik Brinch Petersen om udgravningerne på Bøgebakken i Vedbæk. Aftenen, der var indledt med beretning om året 1974-75, sluttede således med et fantastisk indblik i en tid, der ligger godt 7000 år tilbage, med fund fra en gravplads, der i format og udstyr kun har mindre omhyggeligt undersøgte gravpladser i Portugal og Bretagne fra samme tid som sidestykker. – Billeder af Vedbæk-fundene er foreløbig udstillet i Søllerødmuseet på Mothsgården, og en udførlig, men også foreløbig redegørelse ved Svend Erik Albrethsen og Brinch Petersen er givet i Søllerødbogen 1975, tillige udkommet som særtryk.

*Sensommer-
udflugten*

Selskabets sensommerudflugt, den 7. september 1975, var henlagt til Skodsborg Badesanatorium, der i 1973 havde 75 års jubilæum. De 125 deltagere blev i det lyse kirkerum budt velkommen af overinspektør Georg Bacher, hvorefter overlæge Axel Milholt levende gjorde rede for perspektiverne i sanatoriets opståen og udvikling. I sanatoriets bygningskompleks indgår endnu grevinde Danners palæ, Villa Rex med kong Frederik den Syvendes rotunde, og havens drypstensgrotte, hvor kongen serverede champagne for glade gæster. Disse seværdigheder var der lejlighed til at bese efter en indledende redegørelse af Roar Skovmand.

Dette års sensommerudflugt vil finde sted søndag den 12. september.

Her vil lektor Mogens Iversen lede en rundvandring på Søllerød kirkegård, mens museumsinspektør, mag. art. Nina Fabricius vil præsentere Søllerød Museum på Mothsgården.

Selskabets publikationsvirksomhed har sat rekord i det forløbne år. Grundstammen heri er Søllerødbogen. Mens årbogen for 1974 først udkom kort før sidste års generalforsamling, udsendtes Søllerødbogen 1975 allerede i januar i år, og næste Søllerødbog forventes udsendt inden jul. De udgivne bøger er jernbanehistorikeren P. Thomassens »Nærumbanen 1900-1975«, udsendt i anledning af banens jubilæum den 25. august i fjor med tilskud på 20.000 kroner fra Sparekassen for Lyngby og Omegns Fond, Gunnar Sandfelds »Søllerød – som det var engang« bind III (om Nærum og Gammel Holte), udkommet i oktober i fjor med tilskud fra Søllerød Kommune (45.000 kroner) og endelig en række særtryk fra Søllerødbogen, nemlig: Nina Fabricius: Søllerød Museum på Mothsgården, P.Thomassen: Lundtoftebanen, Albrethsen og Brinch Petersen: Gravene på Bøgebakken, Vedbæk (med engelsk summary) og Sandfeld: Skoleliv i Søllerød. Der er hermed udgivet 1125 sider på ét år!

På programmet for den nærmeste fremtid står yderligere publikationer: Næste Søllerødbog vil bl.a. bringe en artikel af skoleinspektør Jørgen Berg om Nærumgårdsskolens første 25 år. Af Sandfelds »Søllerød – som det var engang« kommer fjerde bind om Trørød og omegn til efteråret, og derefter vil i 1977 og 1978 følge to afsluttende bind, det femte om Vedbæk og Skodsborg, det sjette »Langs Mølleåen« samt et udførligt register til hele serien. Hertil forventes tilskud fra Søllerød Kommune. Desuden udarbejder Thomassen to bind om Nordbanens historie, der vil blive udsendt i 1977 med et tilskud fra Sparekassen for Lyngby og Omegns Fond på 25.000 kr., der allerede er modtaget, og stud. mag. Svend Aage Knudsen er i gang med at udarbejde et tiltrængt Arkæologisk-historisk Atlas over Lyngby og Søllerød Kommuner. Det vil blive udsendt i samarbejde med Historisk-topografisk Selskab for Lyngby-Tårnbæk Kommune, og hertil forventes også tilskud fra Sparekassen for Lyngby og Omegns Fond. Der

»Erfaringer fra et biblioteks - arbejde med lokalhistorien«

er stadig god afsætning på selskabets særtryk, og fra Søllerød-bøgerne 1974 og 1975 vil grev Jørgen Ahlefeldt-Laurvigs skildring af »Sølyst ved Vedbæk« og petroleumskongen Christian Holm til efteråret blive udsendt som en samlet bog med støtte fra familien Holm.

Man kan næsten blive helt forpustet, når man registrerer denne aktivitet, og jeg kan ikke gøre det her uden at bemærke, at sjælen i dette frodige virke er stadsbibliotekar Annalise Børresen. Det indsamlings- og registreringsarbejde, hun har sat i system her i Søllerød Kommune, er blevet et eksempel til efterfølgelse i hele riget. I denne forbindelse må omtales en artikel, hun selv har skrevet til vort førende kultur- og lokalhistoriske tidsskrift »Fortid og Nutid«, udgivet i år som særtryk af Lokalhistorisk Afdeling ved Københavns Universitets historiske Institut. Artiklen har den beskedne titel »Erfaringer fra et biblioteks arbejde med lokalhistorien«, men indeholder en inspirerende skildring af, hvordan dette arbejde er grebet an netop her i kommunen. Artiklen har dog en mangel, som ikke skal bebrejdes dens forfatter: Det er ikke omtalt, at når arbejdet her er lykkedes, hænger det sammen med personlige egenskaber hos omtalte forfatter.

Det videre perspektiv i arbejde af denne art har givet sig udslag i den kampagne for indsamling af gamle film, fotografier, postkort og lignende, som er sat i gang i forskellige egne af landet og hvis resultater på filmområdet flere gange har været vist i fjernsynet. Denne »billedstorm« når til det storkøbenhavnske område, som vejskiltene viser vi hører til, engang efter nytår. Den er her iværksat af De Storkøbenhavnske Folkebibliotekers Samarbejdsudvalg, som også har henvendt sig til vort selskab om deltagelse.

For at vende tilbage til det lokale område vil jeg kort omtale, at selskabets underudvalg for landskabsbevarende opgaver, med professor Suenson som formand, har fortsat sit betydningsfulde arbejde med – som det nu hedder i vedtægterne – »at støtte bestræbelser, som går ud på at bevare og udvikle, hvad der skønnes at have historisk eller æstetisk værdi«. Det lover

godt, at borgmesteren og viceborgmester Jørgen Schunck, hvor sidstnævnte nu er medlem af vor bestyrelse, har tilsagt opmærksomhed over for henvendelser fra selskabets bestyrelse og også selv har henvendt sig til selskabet, hvor historiske eller æstetiske værdier står på spil. Vi har fra selskabets side gjort opmærksom på en række konkrete sager. Som eksempler skal jeg her blot nævne retableringen af det naturskønne område ved det nedlagte Sødalsvaskeri, som jeg allerede omtalte i min beretning i fjor, planerne om stianlæg ved Attemosevej, og om en værdig istandsættelse af de frilagte stenaldergrave i kæmpehøjen ved Skodsborgparken. En anden kæmpehøj i Strandvejsområdet, Lokeshøj, sorterer nok under amtets fredningsnavn, men fortjener i hvert fald at værnes med større omhu end tilfældet er. En århundredgammel mindeplade er forsvundet, ingen véd hvorhen. En tredje kæmpehøj, Mathildehøjen ved Højagervej, er et trist eksempel på, at et oldtidsmindesmærke, der i Struenseetiden blev omformet til et teatralisk terrasseanlæg, trods fredningsloven er indespærret i en privat have og kun synlig for vejfarende på den årstid, hvor træerne er nøgne. Vor sidste henvendelse til kommunen, der desværre synes at være kommet post festum, advarer mod den anmassende indskrænkning af parkmiljøet ved hovedbiblioteket i Nærum, der vil ske ved den vedtagne udvidelse af Hegnsgården. Vi har indtrængende henstillet til kommunen, at udvidelsen foretages med større nænsomhed end der er tegn til. Professor Suenson og hans udvalg har endelig i forbindelse med ejerskifte søgt at sikre den fornemme ejendom »Egebakken« ved Vedbæk Strandvej.

I bestræbelser af denne art står Historisk-topografisk Selskabs bestyrelse ikke længere alene. Fra Naturfredningsforeningens nye lokalafdelings side er der gjort energiske skridt i tilsvarende retning. Det må hilses med glæde, at Hanne Nielsens berømte hjemsted Havarthigården er sikret og som Holte Borgerhus blevet ramme om aktiviteter som udstillingen om gårdens egen historie, der blev åbnet af dens formand fuldmægtig, cand. jur. J. E. Carstad her i februar måned i år. Her var forinden øvet en betydelig frivillig indsats af lærere og elever ved Holte Gymnasium. Men

ikke mindst må vi glæde os over, at vort nye museum på Mothsgården under magister Nina Fabricius' ledelse er blevet en magnet for udbredelse af historisk oplysning her i kommunen. Den ene udstilling har afløst den anden til glæde for alle aldre og kredse; også her i selskabets bestyrelse har Nina Fabricius' indsigt og iver været til opmuntring og nytte. Endelig må nævnes kontakten med Selskabet for bygnings- og landskabskultur, personificeret i professor Suenson.

I forbindelse med bestyrelsens arbejde må jeg endnu fremhæve betydningen af, af ingeniør Werner Ruff, der midlertidigt har overtaget kassererhvervet efter direktør Henriksen, har grebet dette an med inddragelse af en moderne teknik, der er blevet nødvendiggjort nu, hvor udgivelsesarbejdet er større end nogensinde før i selskabets historie og medlemstallet nået op over 1400. Vi har dog stadig brug for flere medlemmer, og derfor har fru Børresen ladet fremstille en ny folder til nyindmeldelser.

Sluttelig vil jeg takke for pressens opmærksomhed over for selskabets virksomhed, der siden sidste generalforsamling har været omtalt 52 gange, i gennemsnit én gang hver uge. Det gælder først og fremmest lokalpressen, men også hovedstadspressen og forskellige tidsskrifter har bragt omtale af selskabets udgivelser. På denne baggrund er det ikke mærkeligt, at to hverveannoncer i foråret i vore lokale blade omgående gav 75 nyindmeldelser.

Det virker på en historiker besynderligt, at selve faget historie i vore skoler skydes i baggrunden til fordel for så løst sammenhængende fagbegreber som orientering eller samtidskundskab i en tid, hvor sansen for historie er stigende – som den altid er i bevægede og usikre tider og egne. På denne baggrund vil det næppe vare længe, før historien genvinder sin plads i børneskolen, frigjort fra tyngende traditioner, men beriget ved det frodige stof, der afdækkes i lokalhistorien, fra svanevingen i barnegraven i Vedbæk til ostehylderne på Havarthigården.

Regnskab for året 31/3 1975–31/12 1975

<i>Udgifter</i>			<i>Indtægter</i>	
Trykning af bøger	344.131,50		Kontingenter indgået	39.236,00
÷ momsrefusioner	5.278,00		Tilgode 31/12	600,00
	<hr/>			<hr/>
	338.853,50		Tilgode 1/4	445,00
÷ lager 31/12	69.960,00	268.893,50		<hr/>
	<hr/>		Salg af bøger	106.189,42
Omkostninger, betalte	7.033,46		Tilgode 31/12	30.496,84
Omkostninger, skyldige	1.772,00		Tilskud fra Sparekassen for Lyngby og Om-	136.686,26
	<hr/>		egns Fond overført fra 1974.....	20.000,00
Udgifter ialt		277.698,96	Tilskud fra Sparekassen for Lyngby og Om-	25.000,00
Overskud		8.207,30	Tilskud fra Søllerød Kommune.....	45.000,00
			Tilskud fra Søllerød Kommune.....	10.500,00
			Renteindtægter	9.294,00
			Diverse indtægter	35,00
				<hr/>
				285.906,26
				<hr/>
				285.906,26
				<hr/>
				285.906,26

Under stor opmærksomhed gennemgår kassereren, ingeniør Werner Ruff, det omfattende regnskab. Irving foto.

Status pr. 31. december 1975

<i>Aktiver</i>			<i>Passiver</i>	
Kassebeholdning	60,18		Skyldig, trykning og honorarer, bøger	124.127,52
Girokonto	18.773,11		Skyldige omkostninger	1.772,00
Bank	9.586,03	28.419,32	Rentefrit lån, Søllerød Kommune	10.000,00
				<hr/>
Tilgodehavende moms	2.153,00			135.899,52
Tilgode for bøger	30.496,84		Formue pr. 1/4 1975	78.282,12
Kontingenttilgodehavende	600,00		÷ kursfald på oblig.	7.059,50
Lager af bøger	69.960,00			<hr/>
Obligat. iflg. depotliste	83.887,50			71.222,62
			Kursavance, udtr. obligation	185,22
				<hr/>
				71.409,84
			Overskud overført	8.207,30
				79.617,14
				<hr/>
		<hr/>		<hr/>
		215.516,66		215.516,66
		<hr/>		<hr/>

Werner Ruff
kasserer

I nærværende regnskab for året 1/4 1975 til 31/12 1975 med status pr. 31/12 1975, er posteringerne stikprøvevis kontrolleret. Ligeledes er foreningens beholdninger i sparekasse og giro konstateret til stede.

Holte, den 7. maj 1976

Bent Schlütter

J. Koefoed

Selskabets revisorer

Søllerød Kommunes hæderspris tildeles lektor Gunnar Sandfeld

for hans indsats i udforskningen af kommunens skolehistorie

Efter generalforsamlingen overrakte borgmester Nordkild Søllerød Kommunes pris til Gunnar Sandfeld. Hjerteligt og varmt udtrykte borgmesteren Søllerød Kommunes tak til Gunnar Sandfeld for hans højt værdsatte forfatterskab vedrørende Søllerød Kommunes historie. »I har jo alt i Søllerød Kommune og så har I Gunnar Sandfeld!« citerede borgmesteren, idet han hentydede til, hvor ofte han hørte kommunen lovprist. »Jeg vil i meget væsentlig grad tilskrive Gunnar Sandfeld den succes, Historisk-topografisk Selskab her i kommunen har, og det er mig en meget stor glæde på kommunalbestyrelsens vegne at overrække Dem Søllerød Kommunens pris på 10.000 kr. Rigtig hjertelig til lykke, vi glæder os til Deres fortsatte forfatterskab!«

*Borgmesteren
overrækker prisen*

Herefter motiverede Selskabets formand, prof. dr. phil. Roar Skovmand, prisuddelingen:

Kære Gunnar Sandfeld

*Roar Skovmand
motiverer
prisuddelingen*

Når man læser Deres kortfattede biografi i håndbogen »Danske historikere« fra 1965 – den kom for ti år siden – ser man, at de historiske arbejder, De har udgivet før 1964 handler om alt andet end skolehistorie; De havde blandt andet skrevet om en by, der havde udviklet sig fra ingenting til næsten købstad og omsider blev ophøjet til virkelig købstad; De havde skrevet om Thalia – komediens muse – i provinsen, og De havde til Steensbergs Dagligliv i Danmark skrevet bl.a. om sundhed og renlighed i

gamle dage og om velfærdssamfundet i vore. De var da også medarbejder ved det nye Traps Danmark. Deres første bidrag til skolehistorien, »Et statsgymnasium bliver til«, kom i 1964. I 1964 var De endnu ikke nået til at blive Søllerøds historiker.*

Hvordan De blev det, fortjener at repeteres i aften. I 1967 havde Historisk-topografisk Selskab for Søllerød Kommune 25 års jubilæum og i den anledning arrangeret en udstilling på Rådhuset af malerier og fotografier fra gamle dage. Da fotografierne ikke kom helt til deres ret på denne udstilling, udgav selskabet samme år en billedbog med titlen »Søllerød i Billeder«, udvalgt af stadsbibliotekar Annalise Børresen. Bogen indeholdt gengivelser af en masse dejlige fotografier, men billedteksterne var yderst korte, med en enkelt undtagelse – et billede at det nuværende hovedbibliotek – ikke på mere end én linie. Der kom adskillige reaktioner fra bogens læsere; jeg har endnu lapper liggende i mit eksemplar fra folk, der ringede og gav supplerende oplysninger. En virkelig udfordrende reaktion kom fra lektor Gunnar Sandfeld i Struer, der selv var vokset op i Søllerød. Et brev fra ham til mig, hvor han bl.a. gjorde venligt korrigerende bemærkninger til dateringerne, gik naturligvis straks videre til Annalise Børresen. Jeg tænkte: Lad hende have besværet med ham! Derfor tillader jeg mig her at citere, hvad hun har skrevet i en artikel i »Fortid og Nutid« 1974:

»Nu begyndte et samarbejde mellem Søllerød og Struer, som har resulteret i et forfatterskab, der utvivlsomt vil få betydning for mere end en snæver lokal læserkreds. Det startede med Sandfelds foredrag i Histo-

* I årene 1964-1971 gjorde G.S. sin største og betydeligste indsats med 4 store og banebrydende teaterhistoriske arbejder: den af filmfonden prisbelønnede bog om dansk biografteater indtil lydfilmens gennembrud (»Den stumme Scene« 1966) og det af Selskabet for dansk Teaterhistorie udgivne 3-binds værk om dansk provinsteater 1790-1940 (»Thalia i Provinsen« 1968, »Teaterkunst på små Scener« 1969 og »Komedianter og Skuespillere« 1971) (Red. anm.)

risk-topografisk Selskab, der året efter udkom som en afhandling i Søllerødbogen 1968, og senere i udvidet form forelå som erindringsbogen »Dreng i Holte«, 1969. Det er gået over udarbejdelsen af registre til Søllerødbogen ... og registreringen af de lokale aviser til den foreløbige kulmination, det stort anlagte historisk-topografiske billedværk om »Søllerød som det var engang ...« Det bliver en moderne videreførelse af Eiler Nystrøms bog om Søllerød Sogn fra 1911 ... »En billedbog med tekster«, kalder lektor Sandfeld den. Hvert bind medtager 125 fotografier – alle afleveret til arkivet af borgere ... Gunnar Sandfeld går ud fra billedet, uddyber og supplerer, hvad han ser på det ... Hovedvægten er lagt på at fortælle om livet, som det formede sig for Søllerødborgeren i begyndelsen af vort århundrede. Mens Nystrøm skriver om landstederne og lystslottene og om kendte slægter, der slog sig ned her, skriver Sandfeld tillige om den almindelige borger: om skolelæreren, herskabskusken, landlægen, skovløberne, fiskerne, – Søllerød er jo en kommune med mange miljøer. Om gade- og vej anlæg, om gårdenes og skolernes og kroernes historie. Ja, om hele den urbanisering af kommunen, der fandt sted.«

Sådan har Annalise Børresen skildret, hvordan Gunnar Sandfeld er blevet Søllerød kommunes historiker. Hvordan han selv har klaret opgaven, har han gjort rede for i en artikel i Søllerødbogen 1973 »Erindring og udforskning«, et af de muntreste bidrag til historieforskningens teknik, som jeg kender.

Men i aften er der anledning til at fremhæve en særlig side af Gunnar Sandfelds søllerødske historieskrivning. Også den har sin egen besynderlige baggrund, som oprindeligt ikke har spor med Sandfeld at gøre. Men også her kom han ind i billedet.

Baggrunden var den, at Søllerød kommunale skolevæsen i 1971 kunne fejre sit 250 års jubilæum, idet arveprinsesse Sophie Hedevig, rytterskolekongen Frederik IVs søster, i 1721 som ejerinde af Dronninggård stillede midler til rådighed til opførelse af skoler og lærerboliger i Søllerød, Nærum og Trørød. I den anledning foreslog Historisk-topografisk Selskabs

bestyrelse i samråd med Institut for Dansk Skolehistorie, som jeg var leder af, i sommeren 1969 at udskrive en prisopgave om skolevæsenets udvikling i Søllerød kommune.

Man tænkte sig til at begynde med, at der var to muligheder: For det første en redegørelse for forløbet efter 1721 til 1848. For det andet en redegørelse for udviklingen i dette århundrede. Et nedsat udvalg, der bestod af fagforeningsformand Hans Jørgen Jensen, stadsbibliotekar Annalise Børresen, lektor Vagn Skovgaard-Petersen og mig, opsøgte borgmester Erik Øigaard på Rådhuset og spurgte, om der var mulighed for en kommunal bevilling til en prisopgave på 10.000 kroner. Borgmester Øigaard stillede sig positivt til tanken og udtrykte ønsket om, at tiden fra 1721 blev inddraget, eventuelt som en selvstændig redegørelse uafhængig af en prisopgave, der lagde hovedvægten på dette århundrede.

Denne selvstændige redegørelse blev derefter overdraget til Institut for Dansk Skolehistorie, hvis medarbejder magister Ingrid Markussen skrev bogen »Prinsesseskolerne i Søllerød sogn 1721-1823«, der samtidig kom som bidrag til Søllerødbogen 1971. Prisopgaven blev derefter begrænset til »en historisk redegørelse for skolevæsenets udvikling i Søllerød kommune i det 20. århundrede«. Efter vedtagelse i kommunalbestyrelsen blev skolekommissionens budget forhøjet, således at der blev stillet 10.000 kroner til rådighed for en 1. præmie, eventuelt 5000 kroner til en anden præmie. Men da fristen på halvandet år var udløbet den 1. april 1971, var der ikke indkommet nogen besvarelse.

I en forhåndserkendelse heraf havde selskabets bestyrelse i god tid henvendt sig til lektor Sandfeld – bl.a. inspireret af hans skildring af »Det første skoleår« i hans bog »Dreng i Holte« fra 1969 – og opfordret ham til at påtage sig opgaven, men bundet som han var af andet arbejde havde han svaret, at han dels ikke var i stand til at overholde tidsfristen, dels ikke ønskede at løse opgaven ud fra den givne formulering: »Det ønskes undersøgt, i hvilket omfang henholdsvis forældre, lærere, de kommunale, de kirkelige og de statslige myndigheder har haft indflydelse på børne- og

Selskabets formand, professor Roar Skovmand, hylder inspireret og veloplagt aftenens prismodtager. Irving foto.

gymnasieskolens organisation og undervisningens form og indhold«. Lektor Sandfeld ønskede at lægge vægt på det rent lokalhistoriske i skolens udvikling.

Siden da har Gunnar Sandfeld i sine hidtil udgivne tre bind om »Søllerød – som det var engang« fra 1972 til 1975 skrevet udførlige billedtekster om »Små og store skoler« i forrige og dette århundrede i Nærum, Gammel Holte og Nyholte. Disse tekster, baseret på et detektivisk mesterskab, ikke mindst når det gælder dateringer, er fulde af liv og indgår i den brogede folkelivssammenhæng, som er emnet for disse bøger. De svarer til Sandfelds ønske fra 1969: at lægge vægt på det rent lokalhistoriske i skolens udvikling. Lignende billedtekster er bebudet til kommende bind om Trørød, Skodsborg og Vedbæk.

Men i Søllerødbogen 1975 har Gunnar Sandfeld bragt en sammenhængende redegørelse for »Skoleliv i Søllerød«, en afhandling på 130 sider med undertitlen »Et stykke af den danske landsbyskolehistorie i 19. århundrede«. Den er også udkommet som selvstændig bog. Den er anlagt som en fortsættelse af Ingrid Markussens afhandling om prinsesseskolerne og er som den baseret på dybtgående kildestudier, herunder hidtil upåagtede akter fra skolekommission, sogneforstanderskab, sogneråd og socialforvaltning i kommunens arkiv og embedsbogen for sognekaldet i Søllerød præstegård. Beretninger om skoleforholdene efter den lovende skolelov af 1814 er aldrig morsomme. Lærernes kår var elendige, børnenes vilkår usle, samfundet fattigt. Men fremstillingen heraf er fængslende, oplivet af karakteriserende marginalrubrikker: »Hans Jacob Riis, et unikum«, »Jens Slottwed, en kapacitet«, »Andreas Leth, under lavmålet«, »M. N. Widerøe, lærd mand, men sløj pædagog«. Jævnside med disse sidelæns overskrifter følger indgående redegørelser for personer, bygninger, undervisningens art og gang, elevernes indtryk, økonomiske og kulturelle vilkår. Det er ikke kommunens skolehistorie, der er skrevet, men et skoleeksempel hentet fra et centralt område i kommunen. Sandfeld har været rundt i krogene for at samle og sortere stof til sin skildring. Rigdommen af

Borgmester Nordkild overrækker blomster til lektor Sandfelds frue, Inger Sandfeld. Jernbanehistorikeren Peer Thomassen ses til højre i billedet. Irving foto.

enkeltheder giver skildringen farve, uden at sansen for præcision og sammenhæng går tabt.

Hertil skal føjes, at Gunnar Sandfeld er en strålende historiefortæller, samtidig med at han er skolet kritisk forsker. Her ligger utvivlsomt en dobbelt arv gemt i hans sind. Jeg kan endnu huske, at da jeg som nybagt student følte mig stærkt fristet af filologien, sagde en af mine gode lærere på studenterfabrikken i Skindergade til mig: Så skal De begynde med at læse professor Kristian Sandfelds bog »Sprogvidenskaben«. Det fortrød jeg ikke, det var en fasttømret, glimrende indføring i sprogvidenskabens metode, ledsaget af træffende eksempler. Jeg havde ikke råd til at købe bogen, men jeg gjorde flittigt notater, som jeg har endnu. Han var far til Gunnar Sandfeld. Jeg må også her minde om, at Gunnar Sandfelds morfar, højskolemanden Hans Rosendal, er blevet kaldt højskolens bedste historiefortæller. Som tiårig dreng hørte jeg ham i 1919 fortælle i ungdomsforeningen i Kolding om kampen mellem dansk og tysk i Sønderjylland. Han mindede mig med sit store skæg og sit kloge, let skelende blik om selve gud Odin. Jeg husker, at min far før foredraget havde fortalt mig, at Hans Rosendal som dreng i 1848 havde overværet en tropperevy på Lerbæk mark ved Vejle, hvor Frederik VII havde forkyndt »Det skal ej ske« – at Sønderjylland skulle deles. Derved spændtes min opmærksomhed. Jeg var så optaget af alt hvad Rosendal med hvast lune fortalte om tyskernes fortvivlede forsøg på at forvrænge gode danske stednavne, at jeg straks fik fat på og slugte hans fængslende bog »Træk af Danskhedens Historie i Sønderjylland«.

Det værk, som Gunnar Sandfeld har lavet, kalder han selv »et stykke af den danske landsbyskoles historie i det 19. århundrede«, med samme beskedenhed som morfaderen fortalte »træk af danskhedens historie i Sønderjylland«. Men det partielle, som titlen indeholder, er dækkende for helheden. Den grundige forfatter har kulegravet sit kildestof, men fremstillingen er præget af helhedssyn og af et lune, der veksler mellem det blide og det barske.

*Professor Kristian
Sandfeld*

*Højskole-
forstander Hans
Rosendal*

Det er derfor med god grund, at bestyrelsen for Historisk-topografisk Selskab har foreslået kommunalbestyrelsen, at lektor Gunnar Sandfelds redegørelse for »Skoleliv i Søllerød« betragtes som en værdig opfyldelse af væsentlige intentioner, der lå bag ved udskrivningen af prisopgaven fra 1969 om Søllerød Kommunes skolehistorie.

Forslaget har vundet enstemmig tilslutning i kommunens kulturudvalg og kommunalbestyrelsen, men det er ikke blot på denne baggrund, men også som tak for Gunnar Sandfelds hele hidtidige søllerødske forfatterskab og som opmuntring til fortsættelse heraf, at borgmesteren i aften har overrakt Dem en hædersgave på 10.000 kroner fra Søllerød kommune.

Gunnar Sandfeld takker:

Gunnar Sandfelds tak »Det man får uden bøn«, siger et gammelt dansk ordsprog, »er dobbelt tak værd«. Det skal nok passe. Jeg vil endda doble takken flere gange op. Jeg takker af hele mit fulde og beklemte hjerte. Fuldt er det af taknemlighed, men også lidt beklemt ved tanken på, hvor længe jeg kan vedblive at svare til de stillede forventninger. Den beklemmelse kommer jævnlig over mig og navnlig, hver gang jeg skal begynde på en ny bog.

Men nu skal jeg forøvrigt ikke henfalde til beskedent ordsqualder om, at dette her idag er »ganske ufortjent« for »mig uværdige« o.s.v. – for det mener jeg jo *inderst inde* slet ikke noget af. Jeg erkender selvfølgelig – som enhver anden ærlig sjæl – min egen begrænsning, men siger som biskop Martensen (altså den gamle for 100 år siden): »Vor erkendelse af egen begrænsning udelukker ingenlunde erkendelsen af eget værd inden for denne begrænsning«.

Beskedenhed er en pryd – selv om også nogen vil mene at have erfaret, at de kom videre uden samme. For mig er spørgsmålet dette: hvor langt kan vi strække vores beskedenhed, uden at den taber sin ægthed? Og her kommer

jeg så uvilkårligt til at tænke på et digt af Jens Baggesen – et digt, han satte bagest i en digtsamling 1791 henvendt til *bogen selv*, og hvori det bl.a. hedder:

*Ei Lyst til Glimmer var din Faders Spore;
En Nimbus om hans Navn er ei dit Maal;
Kan du et Aar kun nytte lidt og mere,
Saa slaa dig roligen dermed til Taal.*

De to første linjer ville også jeg ærligt kunne sætte som motto for alle mine bøger. Men så vidt, som de to sidste går i beskedenhed, kan *jeg* ikke strække mig uden falskhed. Derimod kan jeg udmærket følge digteren, når han fortsætter:

*Tal uden Svulst et Sprog, som Mængden fatter,
Og sig utvungen, som det falder sig,
Med Suk, med Smil, med Alvor og med Latter,
Den Smule Sandhed, som jeg lærte dig!*

Som jeg står her idag i dette marmorpalads, føler jeg mig næsten som Aladdin, dér hvor han – nået sin lykkes højdepunkt – træder hen til vinduet og eftertænksomt siger: »Der nede gik jeg som lille dreng«. Jeg kan jo sige akkurat det samme. Som lille uskyldig og enfoldig skoledreng rundede jeg for 62 år siden daglig Øverødvejshjørnet lige her nedenfor på vej til frk. Ussings skole på »Tjærebakken«. Ganske vist var der dengang ikke noget marmorpalads at beskue med undren og betagelse, men kun en beskeden skovløberhytte, så dér halter billedet jo lidt. Men det væsentlige i sammenligningen er dette, at jeg lille fyr jo heller ikke dengang kunne nære skygge af anelse om, hvilken ære og hyldest, der engang skulle overgå mig i min fødeby. Og derfor kan jeg også sige videre med Aladdin: »Hvor sælsomt er dog menneskenes liv!«

Tak for den smukke og smukt tænkte hædersgave, der her er overrakt mig. Jeg kan forsikre for, at jeg er både stolt og beæret, glad og bevæget.

Tak til dem, der har taget initiativet; tak til dem, der har bevilget den, og tak til dem, der har givet bevillingen deres velsignelse med på vejen. Med andre ord: tak til formand og sekretær i Historisk-topografisk Selskab, og til borgmester og viceborgmester, kulturudvalg og den hele kommunalbestyrelse.

Og tak endvidere for de smukke og hjertelige ord, der er talt til og om mig. De er faldet på mig som liflig forårsregn på tørstende jord. Selvfølgelig ikke sådan at forstå, at jeg ligefrem har tørstet efter ros og anerkendelse. Men jeg er jo hverken af sten eller træ, mit sind er altid vidåbent og modtageligt for ros og anerkendelse, især når den – som her – så aldeles utvivlsomt kommer fra hjertet og tillige kommer fra både kompetent og overordentlig sagkyndigt hold. Jeg vokser aldrig fra min – nær sagt – barnlige glæde derved, men dysser dog heller aldrig min selvkritik i søvn derved.

Dem, professor Skovmand, vil jeg takke specielt for det, De sagde om min far og min morfar. Jeg føler jo selv tit og erkender med dybeste taknemlighed, hvad jeg i alt det, som jeg har evnet at udrette, skylder slægtsarv og miljøpåvirkning.

Og så er det mig magtpåliggende at strække min tak så langt ud, som jeg overhovedet er skyldig at strække den.

Tak til Søllerøds uforlignelige stadsbibliotekar for nu snart mange års eksempelløst gode, fornøjelige og – tør jeg nok sige – gensidigt inspirerende samarbejde i en god sags tjeneste. Hvis der ikke var en sådan ildsjæl til at fyre op under min gryde, ville den måske nok efterhånden være gået af kog. Annalise Børresen er min stadige tilskynder og igangsætter. Men hun har også mange gode medarbejdere, som jeg daglig velsigner i mit stille sind. Takket være en utrættelig hjælpsomhed og beredvillighed fra *alle* sider herovre i Søllerød – også langt uden for selve kommunebiblioteket – har jeg været i stand til at foretage alle mine meget omfattende forberedende studier til mine Søllerødbøger ved det samme hjemlige arbejdsbord, som bøgerne skrives ved. Hele den vældige billedsamling (11-12.000 stk.) og

hele den såkaldte »småtrykssamling« har i kæmpekasser gået tur-retur over Bælterne eller Kattegat. Samtlige lokalaviser 1915-1960 ligeså. Og hver eneste ny erhvervelse til billedsamling og lokalarkiv får jeg omgående lejlighed til at se. Men ikke nok med det. Bjerger af gamle forhandlingsprotokoller og kopibøger m.m. fra lokalarkivet i Nærum, kommunearkiverne på Søllerød Rådhus og den sociale forvaltnings kontorer, skolearkiverne og sognekaldsarkivet i præstegården, dynger af xerox-kopierede arkivalier fra Rigsarkivet og andre arkiver og stabler af privatfolks udlånte arkivalier (brevskaber, slægtsoptegnelser og gårdhistoriske dokumenter) har fyldt mit arbejdsværelse og mit arbejdsbord. Og hele dette vældige kildemateriale har jeg altså i ro og mag kunnet gennemgå og excerperere side for side og stykke for stykke.

Hvad det har betydet for mig, lader sig næsten ikke måle. Og hvor mange mennesker jeg i den forbindelse skylder tak for venligt forstående imødekommenhed og hjælp, lader sig næsten ikke tælle. Det er selvfølgelig en lille overdrivelse, men at begynde på en opregning her ville vist føre lovlig vidt. Jeg vil blot fremhæve, at den drivende kraft i det alt sammen er og bliver Annalise Børresen.

Og så må jeg også lige fremhæve, hvad jeg skylder den jernflittige og stålsatte jernbanehistoriker Peer Thomassen, som til dato har registreret Københavns Amts Avis 1872-1889 og regelmæssigt fodret mig med fotokopierede udklip af alt, hvad der kunne skønnes at have interesse for Søllerøds historie, og det har så sandelig ikke været småting! Desuden har han ved hver sending givet sig tid til lange, muntre og veloplagede følgeskrivelser.

Sommetider gør jeg naturligvis fru Børresen lidt undskyldning for al den ulejlighed, jeg forvolder: men så får jeg bare at vide: »Du er bygmesteren, vi herovre er dine håndlangere«. Kan man ønske sig det bedre?

Det er faktisk disse uhørt gode arbejdsvilkår, som så mange er fælles om at skaffe mig, der betinger, at mine bøger kan komme fra hånden i så rask en rækkefølge, som de gør. Og dermed er også givet en væsentlig del af

svaret på det spørgsmål, som – efter hvad der fortælles mig – ofte stilles mand og mand imellem her i Søllerød: »Hvordan *kan* han dog sidde helt derovre og lave alt det?«

Tak og atter tak og endnu en gang tak! Hjertens!

Forsamlingen rejste sig og hyldede stående med langvarige klapsalver aftenens hædersgæst.

*P. Thomassen
overrækker sine
registraturer*

Aftenen sluttede med at jernbanehistorikeren P. Thomassen, der »havde fået den højtflyvende idé at forsøge på at være troldmandens lærling« som en »ærbødig cadeau til Sandfelds værdifulde arbejde med registrering af Søllerød Tidende« overrakte Historisk-topografisk Selskab et fornemt emballeret kartotek, indeholdende en registratur over Københavns Amts Avis 1872-89 og Københavns Amts Dagblad 1881-82 til anbringelse i Byhistorisk Arkiv på Hovedbiblioteket med løfte om videreførelse.

Litteratur om Søllerød Kommune Tillæg 1974-75

Ved Lise Ott og Finn Slente

Den i 1968 af Søllerød Kommunebiblioteker udgivne bibliografi Litteratur om Søllerød Kommune, bd. 1-2, udarbejdet af J. B. Friis-Hansen og Finn Slente, med tillæg 1968-74, udkommet 1975, vil stadig blive ajourført ved årlige tillæg i Søllerødbogen.

Om retningslinier for registreringen se forordene i førnævnte bibliografier.

Nedenfor er registreret litteratur udkommet 1974-75, samt litteratur fra 1968-73, som ikke tidligere har været registreret.

INDHOLD

Generalia 3940-3945	Samfærdsel 3970-3981
Kirkelige forhold 3946-3948	Industri og erhverv 3982-3986
Samfundsforhold i alm. 3949-3950	Teknisk forvaltning 3987-3988
Opdragelse og undervisning 3951-3957	Arkitektur og kunst 3989-4004
Forsikring og forsorg 3958	Divertissementer 4005-4007
Topografi 3959-3964	Litteratur og sprog 4008-4012
Naturforhold 3965-3966	Arkæologi 4013-4014
Landbrug og fiskeri 3967-3969	Personalthistorie 4015-4017

GENERALIA

Lokalbibliografier

3940 *Friis-Hansen, J. B.*

Litteratur om Søllerød Kommune: en bibliografi. – Tillæg 1968-74 / udarbejdet af Finn Slente. – Nærum: Søllerød Kommunebiblioteker, 1975. – 269 sider.

Biblioteksvæsen

3941 *Børresen, Annalise*

Erfaringer fra et biblioteks arbejde med lokalhistorien.

Fortid og nutid. Bind 25, 1974, side 516-527: ill. Søllerød Kommunebiblioteker. – Også udgivet selvstændigt som særtryk 1976. (Med engelsk resumé).

3942 Nitten biblioteksfilialer: placering, indretning, virksomhed / udgivet af Bibliotekstilsynet. – Ballerup: Bibliotekscentralen, 1975. – 63 sider: ill. Skodsborg filial, Søllerød kommune: side 44-45. – Beliggenhed: Strandvej 175, Skodsborg. ISBN 87-552-0353-1

3943 Biblioteket hjælper de ældre ud af ensomheden: stor succes med tilbud til ældre og handicappede i Søllerød.

Bogens verden. Årgang 56, 1974, side 115.

Interview med fru Lily Thybo, Holte og bibliotekar Gyda Skat Nielsen. Fra: Politiken 27. maj 1974.

Museumsvæsen

3944 *Sandfeld, Gunnar*

Alfred Avnholt: lidt museumshistorie.

Søllerødbogen. Årgang 1974 (1975), side 9-24: ill. Stifter af Søllerød Kommunes Museum.

ISBN 87-87113-42-2

3945 *Fabricius, Nina*

Søllerød Museum på Mothsgården.

Søllerødbogen. Årgang 1974 (1975), side 25-50: ill. Også udgivet selvstændigt som særtryk. 1975, 31 sider: ill. Beliggenhed: Søllerødvej 25.

ISBN 87-87113-42-2

KIRKELIGE FORHOLD

3946 *Nedergaard, Poul*

Personallistoriske, sognehistoriske og statistiske bidrag til en dansk præste- og sognehistorie (kirkelig geografi) 1849-1949. – Tåstrup: Eget forlag, 1951- . – bind.

Gammel Holte, Ny Holte, Nærum, Søllerød og Vedbæk sogne: Supplimentshæfte 1, side 65-66. – 1974. Fortsættelse af nr. 1919.

3947 Kirkeugen i Søllerød Kommune 28. september til 5. oktober 1975. – [Holte]: [Samarbejdsudvalget for menighedsrådene i Søllerød Kommune], [1975]. – 12 sider.

Folder.

3948 *Lohne, Alf*

Hvem er syvende dags adventisterne? – [Ny udgave]. – Odense: Dansk Bogforlag, 1975. – 31 sider: ill.

Adventkirken på Concordiavej i Nærum, Skodsborg Badesanatorium: side 5, 9. Ny udgave af nr. 101.

SAMFUNDSFORHOLD I ALM.

Retsforhold

3949 Sokkelund herreds tingbøger / udgivet af Landbohistorisk Selskab; under tilsyn af Carl Rise Hansen. – Kbh.: [Landbohistorisk Selskab], 1957- . – bind. (Ældre danske tingbøger). 1636-37 / ved Karen Marie Olsen. – 1976. – 175 sider.

Tidligere bind se nr. 151 og nr. 3064.

ISBN 87-7526-026-3

3950 *Robde, Birte*

Gulvskrubbe-krigen over liguster-hækken / af Birte Rohde og Vagn Hansen (foto).

Billed-bladet 1974, nr. 52, side 18-21: ill.

Nabostrid på Attemosevej 14 og 16, Søllerød, mellem akupunkturlægen, dr. med. Ole Jørgensen og tidligere direktør i ØK Herman Alstrup.

OPDRAGELSE OG UNDERVISNING

Skolehistorie

3951 *Sandfeld, Gunnar*

Skoleliv i Søllerød: et stykke af den danske landsby-skoles historie i 19. århundrede.

Søllerødbogen. Årgang 1975 (1976), side 55-178: ill.

Også udgivet selvstændigt som særtryk. 1976. – 130 sider: ill.

ISBN 87-87113-03-1

Kommunale skoler

3952 *Søllerød. Skoleforvaltningen*

Skoleplan for Søllerød kommunes skolevæsen. – S. l.: s. n., 1971. – 21 blade.

Tidligere udgaver jfr. nr. 285 og 3142.

3953 *København (amtskommune). Undervisnings- og Kulturudvalget*

Københavns amtskommunes folkeskoler, fritidsvirksomhed, gymnasier, handelsskoler, tekniske skoler: oversigt over eksisterende bygninger og anlægs placering samt folkeskolers og fritidsvirksomheders lokalemængde og størrelse. – Kbh.: Københavns Amtskommunes Kulturelle Forvaltning, 1972. – 179 sider: ill.

Søllerød kommune, Holte Gymnasium: side 11, 140-147.

3954 *København (amtskommune). Kulturel forvaltning*

Hovedtræk i udbygningsplanen 1973-78 for undervisning i Københavns amt. – Kbh.: Københavns amtskommunes kulturelle forvaltning, 1974. – 134 sider: ill.

Søllerød kommune: side 8, 87-92, 125, 133.

3955 *Christensen, Arly*

Sådan løser Søllerød nogle vikarproblemer.

Folkeskolen. Årgang 1976, side 214-215: ill.

Nærumgårdskolen og Trørødskolen.

Højskoler

3956 *Rural Development College*

Rural Development College, Holte, Denmark. – [New edition] – [1971]. – 23 sider: ill.

Ny udgave af nr. 345.

Ungdomsforeninger

3957 *Sct. Georgs Gilderne i Danmark 1933-1973 / redaktion: Mogens Kamphøener og Erik Herman. – Kbh.: Sct. Georgs Gilderne i Danmark, [1973]. – 295 sider: ill.*

Sct. Georgs Gildet i Holte: side 239. Sct. Georgs Gildet i Søllerød: side 241.

FORSIKRING OG FORSORG

3958 *Damborg, Peter*

Mit hjerte er kun for dig: en rapport om institutionsbørns muligheder i det danske samfund / af Peter Damborg og Jens-Emil Nielsen. – Kbh.: Vinten, 1975. – 124 sider. – (Stjernebøgernes debatserie). Interviews med det første hold elever fra det ny skolehjem Egevang, startet 1965. Beliggenhed:

Egebækvej 80, Gl. Holte.
ISBN 87-414-4788-3

TOPOGRAFI

Søllerød Kommune i alm.

3959 [Omtale af] Søllerødbogen 1973. Godt bogarbejde 1974. – Kbh.: Forening for Boghaandværk. – 1975. – Side 7-8: ill.

3960 *Sandfeld, Gunnar*

Søllerød som det var engang. – Nærum: Historisk-Topografisk Selskab for Søllerød Kommune, 1972. . – bind: ill.

3. samling: En rundvandring i Midtsognet. – 1975. – 285 sider: ill.

ISBN 87-87113-44-9

Bebyggelser

3961 Mit Nordsjælland: ti forfattere med nært forhold til landsdelen skildrer, hvad der for dem er Nordsjælland. – Hillerød: Frederiksborg Amts Avis, 1974. – 99 sider: ill. Artikler fra Frederiksborg Amts Avis' jubilæumsnumre.

Godfred Hartmann: – der havde vi gode dage: side 29-36. (Søllerød og Søllerød kirkegård: side 31).

3962 *Topsøe-Jensen, Torben*

Fem mil langs Øresund: træk af Strandvejens historie. – 2. udgave. – Kbh.: Gyldendal, 1974. – 262 sider: ill. & 1 kort.

Skodsborg, Strandmøllen og Vedbæk. – 2. udg. af nr. 3283.

ISBN 87-00-72421-1

Gårde og lyststeder

3963 *Liebetrau, Jette*

Næsseslottet: (Dronninggård) / af Jette Liebetrau,

Hans Arbøl og Agnes Blockmann. – S. l.: s. n. [1976]. – 20 sider: ill.

Afløsningsopgave til bifagseksamen i kunsthistorie ved Københavns Universitet.

3964 *Ablefeldt-Laurvig, Jørgen*

Sølyst ved Vedbæk.

Søllerødbogen. Årgang 1974 (1975), side 51-92: ill.

Årgang 1975 (1976), side 179-219: ill.

I familien Holms besiddelse 1880-1958.

ISBN 87-87113-42-2 og 87-87113-03-1

NATURFORHOLD

3965 Kendelser m.v. / ved Knud Gemzøe.

Natur og miljø. Årgang 1, 1974, side 54-59: ill.

Bl.a. fredningsdeklaration vedr. matr. nr. 2bn Trørød og fredningsnævnskendelse vedr. matr. nr. 1a og 1eb Holte, matr. nr. 6cæ, 6eæ, 6co, 1as og 28b Trørød.

3966 *Forsvarministeriet. Naturfredningsudvalget*

Forsvarets arealer: – en beretning fra forsvarrets naturfredningsudvalg [nedsat af Forsvarministeriet og Ministeriet for kulturelle anliggender]. – Kbh.: Forsvarministeriet og Miljøministeriet, 1974. – 138 sider: ill.

Flyvestation Vedbæk: side 126-127.

ISBN 87-503-1656-7

LANDBRUG OG FISKERI

Gartneri og havebrug

3967 *Olsen, Ole*

Dronning Sophie Amalies haver.

Gartner Tidende. Årgang 87, 1971, side 82-83: ill.

Bl.a. om Dronninggård – beskrevet ved hjælp af Frederiksdal slot.

3968 *Sørensen, C. Th.*

Haver: tanker og arbejder. – Kbh.: Ejlers, 1975. – 173 sider, 1 tavle: ill.

Nærum kolonihaver (Haveforeningen »Wesselsminde«): side 146-147.

ISBN 87-7241-406-5

Kroer og hoteller

3969 *Kringelbach, George*

Kringelbachs vejviser: where to eat in Denmark: wo zu essen in Dänemark. – Kbh.: Erichsen, 1975. – 96 sider: ill.

Jægerhuset: side 32. Søllerød kro: side 32. Skodsborg kro: side 75. Hotel Marina: side 85.

ISBN 87-555-0398-5

SAMFÆRDSEL

3970 Al den snak om kollektiv trafik: et forsøg på at samle debatten om, hvordan vi skal komme fra sted til sted i Danmark / red. af en gruppe medarbejdere i DSB. – Kbh.: Danske Statsbaner, [1975]. – 56 sider: ill.
Tue Holm Christensen: en helt ny fornemmelse (om tog og bus i Søllerød kommune): side 26.

Vejtrafik

3971 *Topsøe-Jensen, Torben*

Fredensborgvejen. – Hørsholm: Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn, 1975. – 63 sider: ill.
Om Kongevejens opførelse og forløb gennem Søllerød kommune og om vejens grundlægger Jean Marmillod.

3972 *Topsøe-Jensen, Torben*

Et jubilæum i dansk vejvæsen.

Dansk vejtidsskrift. Årgang 52, 1975, side 90-100: ill.

Forkortet efter nr. 3971.

3973 Rutebildriften i Københavns Amtskommune.

Bytrafik. Årgang 9, 1973, side 10-14: ill.

Bl.a. Lyngby-Nærum Jernbanes busser: linierne 172 og 180, og De Blaa Omnibusser: linierne 191, 192, 193 og 194.

3974 *Bjørnson, J. K.*

De Blaa Omnibusser.

Bytrafik. Årgang 8, 1972, side 118.

Ny køreplan fra 1972-09-03.

Jernbanetrafik

3975 *Jensen, Niels*

Danske jernbaner 1847-1972. – Kbh.: Clausen, 1972. – 270 sider: ill.

Nordbanen: side 25-26. Kystbanen: side 108-110.

Lyngby-Vedbæk banen: side 126-128.

ISBN 87-11-01765-1

3976 *Jensen, Niels*

Nordsjællandske jernbaner. – Kbh.: Clausen, 1975. – 80 sider: ill. – (Clausens Jernbanebibliotek).

Holte station: side 13, Nærum-Vedbæk-banen: side 40, Lyngby-Nærum jernbane: side 42-46, Skodsborg station: side 39, Vedbæk station: side 40, Lundtoftebanen: side 76.

ISBN 87-11-03671-0

3977 *Plum, Ole-Chr. M.*

Nærumbanen 1900-1975 / af Ole-Chr. M. Plum og B. Wilcke. – Tølløse: Dansk Jernbane-Klub, [1975]. – 191 sider: ill. – (Dansk Jernbane-Klub; 38).

3978 *Thomassen, P.*

Nærumbanen gennem 75 år: 1900 – 25. august – 1975. – Nærum: Historisk-Topografisk Selskab for Søllerød Kommune, 1975. – 231 sider: ill.

ISBN 87-87113-01-5

- 3979 *Thomassen, P.*
Lundtoftebanen.
Søllerødbogen. Årgang 1974 (1975), side 93-113: ill.
Projekteret jernbane. – Også udgivet selvstændigt
som særtryk. 1975. 28 sider: ill.
ISBN 87-87113-42-2

Postvæsen

- 3980 Frimærkeklubberne Lyngby-Virum: 30 & 45 års
jubilæumsudstilling: 9.-10. marts 1974 / redaktion
af: Arne Juhl Christensen, Jakob Jakobsen og Ove
Berg. – Holte: Holte Bogtrykkeri, 1974. – 88 sider:
ill.
M. Brun-Pedersen: Holte landpost: side 13-17.
Genoptryk af nr. 1266.
- 3981 *Christensen, Sten*
The private local posts of Denmark / by Sten Chri-
stensen and Sigurd Ringström. – Trelleborg: Trel-
leborg Philatelic Society, 1974. – 199 sider: ill.
The Holte landpost: side 9-30.

INDUSTRI OG ERHVERV

Mølleå-værkerne

- 3982 *Rasmussen, Holger*
Energi i fortid, nutid, fremtid / [af Holger Rasmus-
sen og Chr. Estrup]. – Lyngby: Provinsbanken i
Lyngby, 1974. – [16, 15] sider (i løst omslag): ill.
Energi i fortiden / af Holger Rasmussen (om Mølle-
åværkerne): [hæfte 1].
- 3983 *Nielsen, Kay*
Gamle kobbirting. – Kbh.: Hamlet, 1974. – 16
sider: ill. – (Det blå bibliotek; 7).
Kobberværket ved Brede og kobbermøllen Nymølle
i Ørholm: side 6.
ISBN 87-7321-013-7

Handel

- 3984 Velkommen til Søllerød kommune. – 2. årgang,
1975 – . – Kbh.: Mostrup, [1975] –
Fortsættelse af nr. 3472.

Elektronisk industri

- 3985 Fra ingenting til førende verdensfirma.
Dansk radio industri. Årgang 37, 1971, nr. 4, side
82-84: ill.
Interview med Per Brüel, Brüel & Kjær.

Slagtere

- 3986 *Poulsen, Tove*
Tre brødre driver slagterforretning med lutter
hjemmelavede specialiteter / [af Tove Poulsen].
Gasmagasinet; forår 1976: side 7, 10: ill.
Helge Rasmussen & Sønner. Beliggenhed: Sta-
tionsvej 8, Holte.

TEKNISK FORVALTNING

- 3987 Mikroorganismene fjerner kviksløvet.
Teknisk-videnskabelig forskning: beretning
1973/74, side 11: ill.
Det biologiske rensningsanlæg ved Mølleåen under-
søgt af civilingeniør Bruno Dragsdorff.
- 3988 Badevand og strandkvalitet: en oversigt fra Miljø-
ministeriet / udarbejdet af Miljøstyrelsen og Fred-
ningsstyrelsen. – Årgang 1975-.
Fortsættelse af Miljøstyrelsens Badevandsoversigt
(nr. 3512). Heri om badevandet ved Skodsborg og
Vedbæk.

ARKITEKTUR OG KUNST

Villaer

- 3989 *Harboe, Knud Peter*
To enfamiliehuse og et feriehus.
Arkitektur. Årgang 18, 1974, side 182-185: ill.
Hus i Holte [Skovmindevej 26, Holte; opført 1966] /
arkitekt: Knud Peter Harboe. – Med engelsk og tysk
resumé.

- 3990 *Bornebusch, Gebhardt*
Enfamiliehus i Søllerød / arkitekt: Gebhardt Borne-
busch.
Arkitektur. Årgang 19, 1975, side 8-11: ill.
Beliggenhed: Attemosevej 53, Holte.

Rækkehuse og kædehuse

- 3991 *Berg, Erik*
Gassehaven, rækkehusbebyggelse i Holte / arkitek-
ter: Palle Suensons tegnestue.
Arkitektur. Årgang 17, 1973, side 1-7: ill.
Beliggenhed: Gassehaven, Gl. Holte.

Etagehuse

- 3992 *Forsikringselskabet Codan*
Bo i skov – ved sø i Holte i Vejlesøparkens store,
moderne, bekvemme og exclusive lejligheder. –
Kbh.: Forsikringselskabet Codan, [ca. 1970]. – 32
sider: ill. & 2 bilag [à 8 sider].
Arkitekt: Ole Hagen. Havearkitekt: Eywin Lang-
kilde.
- 3993 *Skougaard, H.*
Bygmestre og byggekunst i Danmark / af Harald
Skougaard. – Kbh.: Schultz, 1975. – 143 sider: ill. –
(Håndværket og fagets mestre gennem tiderne ...).
Vejlesøparken: side 122-123.
ISBN 87-569-0284-0

Kirkebygninger

- 3994 *Sandfeld, Gunnar*
Søllerød Kirke. [Holte: Søllerød Sogns Menigheds-
råd, 1974]. – 8 sider: ill.
- 3995 Konkurrence om en kirke i Gammel Holte.
Arkitekten. Årgang 77, 1975, side 305-311: ill.
Beliggenhed: Hjørnet af Langhaven og Kohavevej,
Gl. Holte.

Bebyggelser

- 3996 Regionplan 1973 for hovedstadsregionen: hoved-
struktur og byvækst. Kbh.: Egnsplanrådet, 1974. –
72 sider: ill. & 1 kortbilag.
Bind 4 af Regionplanlægning 1970-1985. Bind 3 se
nr. 3708.
ISBN 87-87281-06-6
- 3997 *Søllerød. Teknisk Forvaltning*
Notat: fredninger, disponible arealer, boligforhold,
saneringsproblemer m.m. – Holte: Søllerød Kom-
mune, Teknisk Forvaltning, 1975. – 9 sider & 2
kortbilag.
Ny udgave af nr. 3719.
- 3998 *Søllerød. Teknisk Forvaltning. Planlægningsafdelingen*
Kystområdet: rapporter fra studiekredsarbejdet. –
Holte: Søllerød Kommune, Teknisk Forvaltning,
Planlægningsafdelingen, 1976. – 121 forskelligt pa-
ginerede sider: ill.
Rapporterne er udarbejdet af studiekredsgrupper,
nedsat efter et borgermøde om planlægningen af
kystområderne i Søllerød kommune, 3. november
1975.

Områder til offentlige formål

- 3999 *Søllerød. Teknisk Forvaltning. Planlægningsafdelingen*
Notat om skoler: eksisterende bygningsanlæg. –

- Holte: Søllerød Kommune, Teknisk Forvaltning, Planlægningsafdelingen, 1973. – 98, 6 sider: ill. – (Meddelelser om økonomisk/fysisk planlægning; 4).
- 4000 *Søllerød. Teknisk Forvaltning. Planlægningsafdelingen*
 Socialsektorens institutioner. – Holte: Søllerød Kommune, Teknisk Forvaltning, Planlægningsafdelingen, 1975. – 182 sider: ill. – (Meddelelser om økonomisk/fysisk planlægning; 10).
- 4001 *Søllerød. Teknisk Forvaltning. Planlægningsafdelingen*
 Revideret skolenotat. – Holte: Søllerød Kommune, Teknisk Forvaltning, Planlægningsafdelingen (og Skoleforvaltningen), 1975. – 147, 2 sider: ill. – (Meddelelser om økonomisk/fysisk planlægning; 8).

Trafikanlæg

- 4002 *Søllerød. Teknisk Forvaltning*
 Revideret trafiksaneringsplan. – Holte: Søllerød Kommune, Teknisk Forvaltning og Anders Nyvig A/S, 1975. – 82 sider & 1 kortbilag: ill. – (Meddelelser om økonomisk/fysisk planlægning; 9).

Lundtoftebanen (projekteret jernbane) se nr. 3979

Kunstværker i offentlig og privat eje

- 4003 *Zinglersen, Bent*
 Københavnske monumenter og mindesmærker. – Kbh.: Politiken, 1974. – 259 sider: ill.
 Søllerød: side 7, 50, 110, 127, 142-143, 171, 189, 191-192, 228-229.
 ISBN 87-567-2055-6

Kunstværker med motiv fra Søllerød Kommune

- 4004 *Skovgaard, P. C.*
 Bruunshaab-prospekter: [breve 1852] / [udgivet med kommentarer og noter] ved H[arald] Ditzel. – Viborg: Lokalhistorisk Arkiv for Viborg Kommune; Skovgaard Museet i Viborg, 1975. – 44 sider: ill.

[Malerier fra Skodsborg og omegn september-oktober 1851]: side 5. Parti ved Strandmøllen, sept. 1851: side 6-7.

DIVERTISSEMENTER

Sport og friluftsliv

- 4005 *Hansen, Kjeld*
 Belysningen i Rundforbihallen.
 Lampetten 1971, nr. 3, side 88-94: ill.
 Foredrag ved besøg i hallen 1971-03-09.
- 4006 *Poulsen, Tove*
 Interesse for ridning som aldrig før / [af Tove Poulsen].
 Gasmagasinet, forår 1976, side 11, 14, 15.
 Holte Rideskole, Egebækvej 22-44, Gl. Holte.
- 4007 *Meyer, Erik*
 En lille hilsen fra fiskebestanden i Furesøen i anledning af Holteanlæggets 75 års jubilæum.
 Lystfiskeri-Tidende. Årgang 1974, side 10219-10221: ill.
 Sang.

LITTERATUR OG SPROG

Skønlitterære værker med motiv fra Søllerød Kommune

- 4008 *Bodelsen, Anders*
 Operation Cobra. – Kbh.: Gyldendal, 1975. – 138 sider.
 Kriminalroman. Handlingen foregår i Nærum.
 ISBN 87-00-67701-9
- 4009 *Bodelsen, Anders*
 Pengene og livet. – Kbh.: Gyldendal, 1976. – 198 sider.
 Kriminalroman. Fortsættelse af Tænk på et tal (bibl.

nr. 3785). En del af handlingen foregår i Nærum.

ISBN 87-01-44581-2

4010 *Myggen, Arne*

Rapport fra en stjålen skrivemaskine. – Kbh.: Erichsen, 1975. – 166 sider.

Kriminalroman. Handlingen foregår delvis i Holte.

ISBN 87-555-0369-1

Litteraturhistorie

4011 *Hirschsprung, Herbert*

Arven: en forlæggers erindringer. – Kbh.: Samleren, 1975. – 157 sider.

[Omtale af villa »Skrænten« i Henrik Pontoppidans roman »Lykke- Per«:] side 18-19.

ISBN 87-568-0330-0

Stednavneforskning

4012 *Kousgård Sørensen, John*

Danske sø- og ånavne. – Kbh.: Akademisk Forlag. – Bind 2: E – G. – 1973. – (Navnestudier / udgivet af Institut for Navneforskning; 12).

Egebæk (syd for Trørød): side 14. Gangdam (under Frydenlund): side 198. Gedesø (nu udtørret sø syd for Trørød): side 207. Græsdam (ved Frydenlund): side 275. Grønbæk (Grønnebæk) (på Øverød Ryesvang): side 278.

ISBN 87-500-1378-5

ARKÆOLOGI

4013 *Albrethsen, Svend E.*

Jægerfolkets grave / af Svend Erik Albrethsen og Erik Brinch Petersen.

Skalk. Årgang 1975, nr. 5, side 3-10: ill.

Om udgravningerne fra jægerstenalderen ved Bøgebakken, Vedbæk.

4014 *Albrethsen, Svend E.*

Gravene på Bøgebakken / af Svend E. Albrethsen og Erik Brinch Petersen.

Søllerødbogen. Årgang 1975 (1976), side 9-54: ill.

Beliggenhed: Vedbæk. – Også udgivet selvstændigt som særtryk. – 1975. – 60 sider: ill.

ISBN 87-87113-03-1

PERSONALHISTORIE

Buhl, Ingeborg, født 1890, forfatter

4015 *Bubl, Ingeborg*

Viltre træde: erindringsglimt. – Herning: Poul Kristensen. 1: Barndom og ungdom. – 1975. – 157 sider: ill.

Trækfugle: side 12-22: ill. (Bl.a. om sommerophold i Vedbæk 1890- ca. 1908). Beliggenhed: Strandvej (højre side), Vedbæk (mellem Jernbanevej og Henrikholms Allé).

ISBN 87-7468-030-7

Larsen, Svend Aage, født 1909, arkivar

4016 *Larsen, Svend Aage*

Drengear på Stampen og i Raadvad.

Lyngby-Bogen. Årgang 1972/73 (1975), side 5-9: ill.

Storm Petersen, Robert, 1882-1949, tegner, forfatter

4017 *Carit Andersen, Poul*

Livet er en cirkus: fra slagterdreng til Det kongelige Teater. – Kbh.: Carit Andersen, 1972. – 216 sider: ill. – (En bog om Storm P. og hans tid; 1).

Fredelige dage (Mothsgården ca. 1916-1920): side 190, 212-213.

ISBN 87-424-7770-0

Søllerødbogen 1942 ff

Udkommer årligt. Gratis for medlemmer af Selskabet

Søllerød i Billeder

Gamle fotografier fra Søllerød Kommune. 148 sider. 1967. I kassette
Bogladepris: 49,50. Medlemspris: 39,50

Gunnar Sandfeld: Dreng i Holte

Billeder og stemningsindtryk fra en svunden provinsidyl, 159 sider + 44
billedplancher. 1969
Bogladepris: 42,50. Medlemspris: 32,50.

Knud Voss: Bygningskunst i Søllerød 1670-1870

192 sider, illustreret. 1970. Indbundet. I kassette
Bogladepris: 79,50. Medlemspris 62,50

Gunnar Sandfeld: Søllerød, som det var engang. Bd. 1

En billedbog med tekster. 252 side. 1972
Bogladepris: 69,50. Medlemspris: 52,50

Gunnar Sandfeld: Søllerød, som det var engang. Bd. 2

En rundvandring i vestsognet. 263 sider. 1973
Bogladepris: 69,50. Medlemspris: 52,50

Gunnar Sandfeld: Søllerød, som det var engang. Bd. 3
En rundvandring i midtsognet. 283 sider. 1975
Bogladepris: 79,50. Medlemspris: 62,50

Gunnar Sandfeld: Søllerød, som det var engang. Bd. 4
En rundvandring i Trørød og omegn. 276 sider. 1976
Bogladepris: 79,50. Medlemspris: 62,50

P. Thomassen: Kystbanen 1897-1972
312 sider, illustreret. 1972
Bogladepris: 79,50. Medlemspris: 62,50

P. Thomassen: Nærumbanen 1900-1975
232 sider, illustreret. 1975
Bogladepris: 79,50. Medlemspris: 62,50

SÆRTYK AF SØLLERØDBOGEN

1970
Ady Rechnitzer: Vedbækfiskerne
84 sider, illustreret. 1971
Særtryk af Søllerødbogen 1970. Udsolgt

Roar Skovmand: Frederik VII og Skodsborg
40 sider, illustreret. 2. oplag 1974. Særtryk af Søllerødbogen 1970
Bogladepris: 22,50. Medlemspris: 17,50

1971
Ingrid Markussen: Prinsesseskolerne i Søllerød Sogn 1721-1823
141 sider, illustreret. 1971. Særtryk af Søllerødbogen 1971
Bogladepris: 35,00. Medlemspris: 25,00

1972

Fr. Frederiksen og P. Thomassen: Bådfarten på Furesøen

100 sider, illustreret. 1973. Særtryk af Søllerødbogen 1972. Udsolgt

1973

Lise Bergsøe: Paul Bergsøe og Koefoeds Minde

34 sider, illustreret. 1974. Særtryk af Søllerødbogen 1973

Bogladepris: 22,50. Medlemspris: 17,50. Udsolgt

Gerty Ege: Familien Grøn på Rolighed

38 sider, illustreret. 1974. Særtryk af Søllerødbogen 1973

Bogladepris: 22,50. Medlemspris: 17,50

Gunnar Sandfeld: Erindring og udforskning

70 sider, illustreret. 1974. Særtryk af Søllerødbogen 1973

Bogladepris: 24,50. Medlemspris: 18,50

P. Thomassen: Søllerød Kommune – på postkort

16 sider, illustreret. 1974. Særtryk af Søllerødbogen 1973

Bogladepris: 15,50. Medlemspris: 10,50

1974

Nina Fabricius: Søllerød Museum på Mothsgaarden

32 sider, illustreret. 1975. Særtryk af Søllerødbogen 1974

Bogladepris: 15,50. Medlemspris: 10,50

P. Thomassen: Lundtoftebanen

28 sider, illustreret. 1975. Særtryk af Søllerødbogen 1974

Bogladepris: 15,50. Medlemspris: 10,50

1975

Sv. E. Albrethsen og Erik Brinch Petersen: Gravene på Bøgebakken, Vedbæk
60 sider, illustreret. 1975. Særtryk af Søllerødbogen 1975. Med engelsk
resumé

Bogladepris: 34,50. Medlemspris: 26,50

Gunnar Sandfeld: Skoleliv i Søllerød

Et stykke af den danske landsbyskoles historie i 19. århundrede
132 sider, illustreret. 1976. Særtryk af Søllerødbogen 1975

Bogladepris: 38,50. Medlemspris: 26,50

Litteratur om Søllerød Kommune

En bibliografi. Bd. 1-2. Udgivet af Søllerød Kommunebiblioteker.
500 sider, illustreret. 1968

Bogladepris: 56,00. Medlemspris: 46,00

Litteratur om Søllerød Kommune

Tillæg 1968-1974. Udgivet af Søllerød Kommunebiblioteker.
296 sider. 1975

Bogladepris: 25,00. Medlemspris: 15,00

Redaktion af Selskabets publikationer:

Stadsbibliotekar *Annalise Børresen*

Søllerød Kommunebiblioteker,

Biblioteksalleen 1-5, 2850 Nærum. Tlf. (02)800486

BESTYRELSEN FOR HISTORISK-TOPOGRAFISK
SELSKAB FOR SØLLERØD KOMMUNE

Professor, dr. phil. Roar Skovmand, formand (tlf. (02)89 33 38)
stadsbibliotekar Annalise Børresen, sekretær og redaktør
(tlf. (02)800486)
ingeniør Werner Ruff, kasserer (tlf. (02)800090)
museumsinspektør Nina Fabricius
boghandler Mogens Funch
advokat Eigil Koefoed
sparekassedirektør Eivind Olsen
journalist Ady Rechnitzer
ekspeditionssekretær Ulrik Schou
viceborgmester, skoleinspektør Jørgen Schunck
professor, arkitekt Palle Suenson